

ЛЕЗГИ Газет

**Жуван Ватан, ватанэгълияр,
дидед ч'ал хуьх!**

1920 – йисалай акъатзава

N 52 (11061) хемис 29 – декабрь, 2022 – йис WWW.LEZGIGAZET.RU

Къимет “Дагпечатдин” киоскрай - 16 манат

Луганскда мугьманвиле

Хийир ЭМИРОВ

Дагъустан Республикадин гьукуматдин алакьадин къуллугъди “Лезги газетдин” редакциядиз хабар гайивал, РД-дин Гьукуматдин Председатель Абдулмуслим Абдулмуслимов кьиле авай делегация Луганскдиз фена. Аниз фейибурун арада гьак РД-дин Кьилин ва Гьукуматдин Администрациядин руководительдин сад лагъай заместитель Махач Омаров, РД-дин военный комиссар Даитбег Мустафаев, рекъемрин жигетдай вилик финин ва жегьилрин крарин рекъий министр - Юрий Гьамзатов, Камил Саидов, хуьрун майишатдин ва недай суьрсетдин министрдин заместитель Зураб Кучаев авай.

Луганскдин Халкъдин Республикада мугьманвиле авай дагъустанвийри сифте нубатда шегьердин 18-нумрадин юкьван школада кьил ч'лугуна. Делегациядин векилар ЛНР-дин Гьукуматдин Председателдин заместитель Анна Тодоровади, образованидин ва илимдин министр Иван Кусова, культурадин, спортдин ва жегьилрин крарин рекъий министр Дмитрий Сидорова, шегьердин мэрддин заместитель Марина Воронниковади къаршиламышна.

Дагъустан Республикадин Кьил Сергей Меликован т'варунихъай Абдулмуслим Абдулмуслимова школьникриз ва педагогрин коллективдиз алуькьзавай Цийи йис тебрикна.

Дагъустандин премьер-министрди аялриз алуькьзавай йисан гатуз Дагъларин улкъведа ял ягъиз ва 2023-йисуз республикада къейдзавай Дагъустандин

халкъдин шаир Расул Гьамзатован 100 йисан юбилейдин мярекатра иштиракиз атун теклифна.

Ахпа чи республикадин векилар аялрин 129-нумрадин “Березка” бахчадиз фена. Ина тербия къачузвай ва патав гвай школада клелзавай 300 аялдив Цийи йисан пишкешар агакьна. Санлай къачурла, Луганскдин аялриз ширинлухрин 1000 пишкеш гана.

Абдулмуслим Абдулмуслимова аялрин бахчадин коллективдихъ галаз суьгьбетна ва идарадин к'валах хъсанарун патал Дагъустандивай ги жуьредин кумек кланзаватла, хабар къуна.

Дагъустан Республикадин Гьукуматдин Председатель Абдулмуслим Абдулмуслимов Луганскдин Халкъдин Республикадин Председатель Сергей Козловахъ галаз гуьруьшмиш хъана. Къве республикадин гьукумдин векилрини иштираккай гуьруьшда санал к'валахунин, сада-садаз кумек гуни месэляре веревирдна.

Дагъустандин векилар тебрик авуналди, Сергей Козлова сифте нубатда ЛНР-дин агъалийриз кумек гунай ва мугьмандиз атунай дагъустанвийриз сагърай лагъана. Ахпа Луганскдин Халкъдин Республикадин Председателди ЛНР-дин экономика, оборонадин комплекс, къванцин цивин хуьдзавай ва гъалзавай карханаар авай гьалдикай ихтилатна.

Козлова малумарайвал, Луганскдин Халкъдин Республикадин Кьил Леонид Пасечника региондин гьукумдин вилик везифа эцигнава: улкъведин маса регионрихъ, гъа гьисабдай яз Дагъустандихъ галазин хуьрун майишатдин хилляй санал к'валахунин рекъер жагъурин. Кьилди къачуртла, абуруз республикада

емишар ва майваар гьасилунин рекъий амадагвиле алакьаяр мягькемариз кланзава.

“Луганскдин Халкъдин Республикадин Кьили чи вилик эцигнавай везифайрикай сад багъларихъ галаз алакьалуди я. Чиниз саки вири емишар патарай гъизва. Жуван багълар чаз авач. Гъавилляй ЛНР-дин экономика вилик тухуниз талуьк программайрикай сад багълар арадал гъуниз талуькди я. Майвайрикай рахайтла, абурни чна т'имил гьасилзава. Жуван агъалияр анжах 15-20 процентдин майвайралди таъминарзава. Чаз техил, ракъинин цуькверни бес жезвач. Чна и карда куь тежрибадикай ва кумекдикай менфят къачун лазим я. Чаз ван хъайивал, Дагъустанди булвилелди прунзни, майваарни гьасилзава. Эгер вилик акъвазнавай месэляре гъалун патал санал к'валахайтла, чун квейла пара рази яз амуькьда”, - лагъана Сергей Козлова.

Вичин нубатдай Абдулмуслим Абдулмуслимова Дагъустан вири жуьредин кумекар гуз гъазур тирдакай лагъана. Гъа са вахтунда ада санал ги хилера к'валахун лазим ятла, гъадакайни лагъана.

Луганскдин Халкъдин Республикада авайла, Абдулмуслим Абдулмуслимова СВО-да иштиракзавай мотострелковий 136-бригададив ва къет'ен везифайрин “Ахмат” подразделенийрин аскеррив гуманитарный пар агъкарна.

Абурук медикаментар, дарманар, ксудай шешелар, чими ва маса парталар, к'вачин къапар, газдин пичер, термосар, недай суьрсет, як'лун 1200 банка консервьяр ва гьак' маса шейърни квай. Гъак'ни А.Абдулмуслимова мотострелковий 136-бригададив 14 квадрокоптердин сертификат вугана.

Нумрадай клела:

ЖЕМИЯТ

Гъейратлуди, савадлуди, абадди...

Эхъ, чи госуларстводи - Члехи Россияди дуьнья, сифте нубатда, чакъ галаз датлана бягьсера авай Европа фашизмдикай хвейиди тарихда гъатнава. Амма гъафбуру а кардикай тарс хкуднавач. Тарих чпиз кланивал кхьин хъийиз, кьилерни к'вачер какадариз алахънава.

► 4

УЪМУЪР

Бубадикай суьгьбет

Цуругуд йиса авай жаван яз, ам Бакудиз фена ва ана Нобелан нафтладин мяденра фялевал ийиз эгеч'на. Ина адакай “Бакудин фялейрин партиядин” член хъана. 1917-йисалай ада инк'илабдин гьерекалда иштиракиз эгеч'на. Бакуда А.Мурсалова 3 классдин образование къачуна, 1919-1921-йисара Граждан д'яведани иштиракна.

► 6

ЭКОНОМИКА

Багъманчи Назлухалум

Эхиримжи 30 йисан къене Н. Мегьамедова вичин хсуси къелемлухда гъар жуьредин къелемар гьасилунал машгъул жезва. Тежрибалу багъманчиди арадал гъизвай ичин, чухъвердин, п'линидин, машмашрин, шефтелрин, жумун, хурмадин, хатрутдин, кичикдин ва маса емишрин къелемриз гъар йисуз районда ва адалай къецени гъаф муьштерияр ава.

► 7

ОБРАЗОВАНИЕ

Олимпиада - вузрик экеч'дайла, куьмек

Россиядин Федерацияда 193 миллетдин векилар яшамиз жезва, 277 ч'ал ва нуьгъат ишлемишзава. Пешекарри гьисабзавайвал, 139 ч'ал хаталувилик к'ва, абур муьхъиз к'вахъун мумкин я.

► 8

МЕДИЯТ

Гъажибеговакай гаф

Гъ.Гъажибегован т'вар Ахъега са куьчедални майданал эцигнава. Зи фикирдалди, республикадин дережада т'вар эбеди авун патал ада тешкилай “Лезги газет” Гъажибегован т'варунихъ ягъуниз лайихлу я. Чи вилик гъазур чешне к'ва: Дагъустандин ТВ-диз Гъарун Къурбанован т'вар ганва.

► 9

ХАБАРАР

Эмени т'имил авай хизандиз...

Эмени т'имил авай хизандиз талуьк дережа къачун патал агъалийривай МФЦ-дикай менфят къачуз жеда. Идарадиз ихътин документар гъаз фена кланда: дидебубайрин паспортар, вири аялрин хайивилин гъак'индай шагъадатнамаяр, эхиримжи пуд вацран къазанжидин гъак'индай справка.

Тамам малуматар МФЦ-дин идарадин пешекарривай хабар къаз жеда.

► 12

Игитдин Гъед вахкана

РФ-дин Президент В.Путинан Указдалди Табасаран райондин Ханагрин хуьрйя тир Исрафил Мегъамедоваз кьейидалай кьулдухъ Урусатдин Игитдин тIвар гана

Агъмед МАГЪМУДОВ

Ислен юкьуз Дагъустандин Кьил Сергей Меликовани уьлкведин Кеферпатан флот-диз регьбервал гузвай адмирал Александр Моисеева Украинада кьиле физвай махсус серенжемда кьегьалвилелди телеф хъайи капитан Исрафил Мегъамедован хизандив Урусатдин Игитдин Къизилдин Гъед вахкана. Республикадин Къилин пресс-кьуллугъди хабар гузвайвал, жегьил капитанди серенжемда мотострелковой бригададин батареядиз регьбервал гузвай.

“Вичин уьмуьрдин эхиримжи легъедалди Исрафил Мегъамедова женгинин рекъйя вичел ихтибарнавай везифа тамарна... Адан кьегьалвал, са шакни алачиз, чпин гележегдин пеше хягъунин кьайгъуйрик квай вири аскерарни жегьилар патал чешне я...”, - кьейидна, шабагъ вахкудайла, А.Моисеева.

Сергей Меликован гафаралди, Мегъамедова кьалураи игитвилел вири Дагъустанди дамахвава. “Исрафил Мегъамедовани алай вахтунда серенжемда иштиракзавай амай гадайри кьалурзавай кьегьалвилери тербиядихъ гьихътин важибувал аватIа кьалурзава. Гъар са касдин бейнида гъвечи чIавалай ватанпересвилини, кIевевайдаз куьмек гунин, Ва-

тан хуьнин гьиссерал чан гъунихъ еке метлеб ава...”, - лагъана Дагъустандин Къили.

Исрафил Мегъамедован бине Табасаран райондин Ханагрин хуьрйя я. Адан хизан Дагъустандин Огни шегъерда яшамеш жезва. Капитанди алай йисан 23-майдилай Украинада кьиле физвай махсус серенжемда иштиракзавай ва Кеферпатан флотдин мотострелковой бригададин батареядин командирдин везифаяр тамарзавай.

1-15-октябрдиз ада регьбервал гузвай батареяди Херсондин областдин Шевченковка, Украинка, Новая Каменка хуьрерин патарив кьиле феи женгера иштиракна. Исрафил Мегъамедова вичел ихтибарнавай везифаяр намуслувилелди кьилиз акъудунин нетижада Украинадин яракьлу кьуватрин бронетехникадин 40 уьлчме тергна. 15-октябрдиз Новая Каменка хуьруьн патарив нацистрин гъужумдин вилик пад кьазвай женгина душманди Урусатдин Яракьлу Кьуватрин танкариз акси ракетайрин кьурулуш тупунай яна. Нетижада хъайи хирерик Исрафил Мегъамедов телеф хъана. РФ-дин Президент Владимир Путинан Указдалди адаз кьейидалай кьулдухъ Урусатдин Игитдин тIвар гана.

Къейд ийин хъи, Исрафил Мегъамедов Украинада кьиле физвай махсус серенжемда кьалураи кьегьалвилераи Урусатдин Игитдин тIварцIиз лайихлу хъайи вад лагъай дагъустанви я. Рикел хкин, идалай вилик уьлкведин виридалайни кьилин шабагъдиз старший лейтенант Нурмегамед Гъажимегамедов (яхулви), генерал-майор Эседулла Абачев, старший лейтенант Руслан Къурбанов (къведни табасаранвиар) ва майор Энвер Набиев (лезги) лайихлу хъана.

Амадагвал мягъкемарда

Дагъустанни Ингушетия яшайишдин жуьреба-жуьре хилерай санал кIвалахиз гъазур я

Чи мухбир

26-декабрдиз Дагъустандин Кьил Сергей Меликова Ингушетиядин Кьил Магъмуд-Али Калиматовахъ галаз гуьруьш кьиле тухвана. “Лезги газетдиз” РД-дин Къилин пресс-кьуллугъди хабар гайивал, регионрин регьберри промышленностдин ва хуьруьн майишатдин хилера амадагвилини алакъяар мягъкемаруни талукъ месэляяр веревирдна.

Кьилди кьачуртIа, абур республикайриз лифтер гъазурунин карда герек кьве-

дай алатар чара авуникай, цIийи производствояр кардик кутун патал пешекарар рекъе туникай рахана.

“Алай вахтунда Ингушетияда кIвачин кьапар акъуддай производство хъсандиз вилик физва. Идалайни гъейри, дяведин рекъйя кьуллугъзавай бур патал махсус парталар цвадай карханаяр, аялриз недай хъвадай суьрсет гъазурзавай комбинат вилик тухуниз кьетIен фикир гузва. Чахъ регионда промышленностдин карханайра цIийи шартIара кIвалах кардик кутадай ниятар ава ва и жигъетдай чаз Дагъустандихъ галаз авай амадагвилини алакъяар мягъкемариз кланзава”, - лагъана М.-А.Калиматова.

Сергей Меликова кьейд авурвал, Дагъустан Ингушетиядихъ галаз яшайишдин вири рекъерай санал кIвалахиз гъазур я.

Гуьруьшдикай гегъеншдиз Дагъустандин Къилин сайтдай кIелиз жеда.

Къегьалдин тIварцIихъ

Украинада кьиле физвай махсус серенжемда телеф хъайи кьегьал хва Рамиз Рашидован тIвар эбеди авуна

Чи мухбир

Мегъарамдхуьруьн райондин Тагъирхуьруьн-Къазмайрал и йикъара лишанлу вакъиа хъана. Ам жемятди, иллаки жегьилри, гатфарилай инихъ вилив хуьзвайди тир. Ина республикада кIвенкIевичибуркай сад тир, тIвар-ван авай спортсменар тербияламишзавай Олимпиададин резервдин “Самур” тIвар алай спортшколадиз Рамиз Рашидован тIвар гуниз талукъарнавай митинг кьиле фена.

Рамиз Рашидован игитвилай, Ватандиз кьуллугъунин рекъе кьурбанд авур адан зкуь мурадлив ацIанвай куьруь уьмуьрдикай, диде-бубадикай “Лезги газетдиз” гегъенш макъала акъатнай. Рикел хкин: Росгвардиядин спецназда кьуллугъ ийиз гуьгъуьллуказ феи спортсмен Рамиз Рашидова Россияди Украинада тухузвай махсус серенжемда сифте йикъалай иштиракна. Къвед лагъай юкьуз, 25-февралдиз, ам игитвилелди телеф хъана.

Женг бейхабардиз башламиш хъанай. Чи разведчикрин десте, вири гъазурвилер акуна, далдаламиш хъанвай душманрин еке геллегдадал расалмиш хъана. Сифте декъикъада командирдикай магърум хъайи дестедиз регьбервал гун, женг тешкилун

младший сержант Рамиз Рашидова вичин хивез кьачуна. Адан дуьз гъерекатри, буйругъри гзаф бур телеф хъуникай кьутармишна. Юлдашар кьутармишун патал Рашидоваз вичин чанни гъайиф атанач.

Россиядин Президентдин Указдалди, Рамиз Абдулнасирович Рашидоваз “Жуьртлувилин” орден (кьейидалай кьулдухъ) гана.

Гила Дагъустан Республикадин Кьил Сергей Меликован Указдалди Тагъирхуьруьн-Къазмайрал алай Олимпиададин резервдин “Самур” спортшкола Р.А.Рашидован тIварунихъ янава.

Вичи вердишвилер кьачур школадин цIал игит рикел хуьнин мармардин кьул алкIуруниз талукъарнавай митингда райондин администрациядин кьилин сад лагъай заместитель Фейрудин Рагъимханова, заместитель Марта Абдуллаевади, РД-дин спортдин ва физический культурадин министерстводин управленидин начальник Алибег Махачева, военный комиссар, запаса авай подполковник Эльман Гъажиева, Р.Рашидова кьуллугъ авур отряддин векил, майор Евгений Ставяненкоди, райондин культурадин управленидин начальник Эседуллагъ Селимова, хуьруьн администрациядин кьил Марат Эмирова, спортшколадин директор Мумин Гъабиева, ветеранри, гзаф кьадавр хуьруьнвири, паталай атанвай мугъманри ва школьникри иштиракна.

- Рамиз Рашидова лап четин, инсандин жуьртлувал ахтармишдай макъамда, са легъезедани шаклу тахъана, вичин кьисмет хъяна: кьиникикай кичIе тахъана, женгинин юлдашар кьутармишна, ватанпересвилини чешне, гражданилин виниз тир ерияр кьалулна, - кьейидна мярекатдал рахайбуру. Къегьал хва тербияламишунай абур Рамизан диде-бубадиз - Абдулнасир Агъамовичаз ва Марита Агъарагъимовнадиз сагърай лагъана, абуроз ва вири мукъва-кьилирииз мад сеферда башсагълугъвал гана. Ф.Рагъимханова вичин рахунра Мегъарамдхуьруьн райондин администрация Рашидоврин хизандиз куьмекар гуз гъамиша гъазур тирди малумарна.

Игитдин тIвар эбеди я

Къагъриман ИБРАГЪИМОВ

Украинада кьиле физвай махсус серенжемда телеф хъайи, Дербентдин 9-нумрадин юкьван школада кIелай Рашид МИРЗОЕВАН тIвар эбеди авуниз талукъарна, 24-декабрдиз мемориалдин кьул ачухзавай мярекат кьиле фена. Ана Дербент шегъердин кьилин заместитель Видади Зейналова, шегъердин депутатрин собранидин председател Гъасан Мирзоева, ветеранрин советдин председателдин заместитель Эшреф Хидирова, военный комиссардин заместитель Ахрасиб Алиева, школайрин муаллимири, аялри, телеф хъанвай игитдин багърийрини мукъва-кьилири иштиракна.

Вичин рахунра Видади Зейналова ватанпересвилини мярекатдин важибувал

кьейидна. Ада аскервилини буржи уьтквемвилелди тамамарай гъар са кьегьал россиявийри рикелай ракур тийидайдахъ игитдин багърийр инанмишарна.

Анал кIватI хъанвай аялрихъ элкIевена рахай Рашид Мирзоеван класдин руководитель хъайи Эльмира Мегъамедовади кьейидна: “Игит рикел хуьх, адан кьегьалвилел, тIварцIел дамах ая, куьне Рашид Мирзоева кIелай школада чирвилер кьачузвайди рикелай ракурмир”.

Игитдин бубади кIватI хъанвайбуруз сагърай лагъана ва военный махсус серенжемда телеф хъайибурун диде-бубайриз сабурулу хун теклифна.

Мярекат мемориалдин кьулунал цуькверин клунчар эцигуналди ва са декъикъада кисна акъвазуналди акъалтIна.

СССР-дин - 100 йис

Уьлкве вучиз чкІанай?

(Эвел - 51-нумрада)

Дж.Н. - Малум тирвал, эхиримжи йисара КНР чир техжедайвал дегиш хьанва. Адахъ еке агалкьунар хьунин кьилин себебрикай сад, за гьисабзавайвал, тарихдиз тІвал янач, чпин тарихдин са кардикайни отказнач, яни тарихдиз кІур ганач.

Ш.Ш. - Хрущеваз лагъайтІа, И.Сталинан тІвар къацІурайла, русвагъ авурла, вичикай жедайди хьиз хьана чехи регъбер...

Дж.Н. - Горбачеван "перестройка", гъилий къведайвал авун, "гласность" ва икІ мад китаивирал илитІнайтІа, низ чида а уьлкведа вуч жедайтІа. Вири крар гьукмдин вини киле, дережайра жезвайди я. Союз хуьн патал чи халкьдин 75 процентди сес гайиди рикІел хкин. Уьлкве чукІурун Хрущевалай, Горбачевалай, СССР-дин халкьдин депутатрин І съезддилай башламыш хьана. А съезддал академик Сахарова Конституциядин 6-статья гъич авун истемишнай.

А девирдин шартІара Коммунист-рин партиядин регъбервал гудай роль гъич авун чІехи уьлкве патал бедендивай мефт къакъудун (яни кьил галудун) хьана. И кар авуна, амма адан звезда са затІни теклифнач. "Плюрализмдини" "гласностди" кьил аламачир бедендик дуньяда авай къван зиянлу вирусар кутуна. Горбачевавай уьлкве квахъна (вичи тукІур тавунвай).

Ш.Ш. - Горбачева, адан гъилибанари, либерал-демократри гьисабзавай хьи, СССР-да социализмдихъ виликди финин мумкинвилер гуя авачир. Суал арадал инихъ вири йисара СССР элкьвена оборона кьуниз мажбур хьана. Советрин разведчик Судоплатова вичин рикІел хкунра хъизва: "Чи гъиле гъатай делилри къалурзавай хьи, Китайда коммунистар гъалиб хьуниз рехъ тагун патал США-дин президент Трумэн атомдин яракъ ишлемишунин мумкинвилер меслапиз килигзавай. Куьрелди лугъун хъайитІа, саки вири уьлквейра антикоммунизм спортдин милли жуьредиз элкьвена.

Дж.Н. - Хъайи къван крарилай, вакъиайрилай кьулухъ уьлкве, социализм хуьз жедайни? ГКЧП хътин вариант галачиз. Ихътин тежриба авачиз тушир. Къачун чна 30-йисарин кризис ва адан гьугъуналлаз "Великая американская депрессия". А чІавуз Америка ахътин гьалдиз атанвай хьи, ам я терг хьана кланзавай, я - цийивилер, дегишвилер. Гзафбуру гьисабзавай хьи, им капитализмдин эхир я. США-да а чІавуз капитализм госуарстводин зурба деятель, гележег виликамаз аквадай, къастунал кьели аяндар, президент Франклин Рузвельта (1882-1945) кутармишна. ГьикІ? Капитализмдин "бедендик" социализмдин са къадар къайдаяр (доза) кутуналди. Конгресс кІвалахдай чкаяр арадал гъидай квети серенжемар къабулунихъ элкьурнавай цийи программаяр, агъалияр яшайишдин жигъетдай таъминарунин закон,

фондунин рынок ва банкарин кьурулуш къайдадик кутун, гьакІ маса важиблу серенжемар тестикъаруниз мажбулна. Пландин экономикадин бязи къайдаяр, терефар ишлемишна, фермерриз куьмек гун тешкилна ва икІ мад. США-дин тарихда Ф.Рузвельт галаз-галаз кьуд сеферда (1932, 1936, 1940, 1944) президентвиле хъа хъувур тек са кас я. Гъайиф хьи, чакъ СССР хуьдай, чукІуруникай кутармишдай жуван "Рузвельт" хьана...

Ш.Ш. - И мисалдини социализмдин кьурулушдин жанлувликай, зурба мумкинвилерикай лугъузвачни бес! Китай аду, дуньядин сад лагъай экономика хьанва адакай! Советрин Союз амайтІа, сад лагъай экономика, держава жедай. Тапан, къалп, зиянлу лозунгрик, хиве кьунрик, лагълагърик кваз, гуя "цийикІа тукІур хъийизвайди" я лугъуз, чукІурна туна чІехи уьлкве.

Вуч цийикІа тукІур хъийизвайди тир, вучиз ва гьикІ тукІур хъийизвайди тир лагъана суал эцигдай, хабар къадай касни хьанач. Вири, пияла хъвайибур, суьгуьурда турбур хъиз, Горбачеван - хаиндин чилина гъатна, ялтак акатна. Эхъ, хаинни я ам, Каинни. Халкьдиз сифте ада са вуч ятІани ийидайди хъиз хьанай. КилигайтІа, - ваъ. КІанзавайди къайда-низам мягъкемарун, экономикада цийи, менфятлу технологияр гзаф кардик кутун, халкьдин дуланажагъ хъсанардай рекъер жагъурун тир. Амма акуна хьи, гимидин рулдихъ галайда кьуруькар акъудзава, гими виликди тухузвач, ам рагара, чархара акъадайвал ийизва. Дуьз фикиррал алай инсанрик секинсувал, къалабулух, велвела акатна. Рулдихъ галайди лагъайтІа, хуьрезва, гуя вири герек тирвал кьиле физва лугъуз. Гъа икІ, 6-7 йисуз къван амалдарвилелди, фендигарвилелди, рикІе сад аваз, мецел масад алаз, къве чин алай Каинди вичин гъилибанар, къецепатан ампар - вичин дустарни галаз тарихдани тахъай хътин мусибатдал гъана. Вичин лянет хъайи "перестройкадин", "йигинарунин", "гзаф демократия - гзаф социализм" лугъудай пичи лозунгрин асул метлеб, мурад уьлкведал, халкьдал вагъши капитализм илитІ хъувун тирди далдаламышна.

Эгер Горбачеваз гъакъкъатда вуч ийиз кланзавайди ятІа, адан фендигар, гзаф зиянлу ниятрикай, къастарикай "перестройкадин" гъа сифте кьилера халкьдиз чир хъанайтІа, адаз вичин чка къалурдай, хаин, жасус яз, суд ийидай. ЧІехи тахсиркардиз чІехи жазани къезвайди я. Зун инанмиш я хьи, эгер КПСС-дин ЦК-дин, Советрин Союздин кьиле халис марксист-ленинчи, камаллу регъбер хъанайтІа, СССР чукІуриз жедачир, тадачир. Уьлкве халкь гзаф такІан, ният чІуру муртаддин гъиле гъатна! Душман аквада, хаин - ваъ. Хрущевани, Горбачевани, Ельцина чи уьлкведиз, халкьдиз ганвай къван зиян гъич са терездални алцумиз тежерди я.

Рехи тарих зурба шагид я. Ада къалурзава хьи, чІехи ватанперес са къегалдивай (личность) уьлкве, халкь хуьз, абад ийиз жеда, угъраш, ярамаз, алча са муртаддилай - мусибатдал гъиз, барбатІизни. Уьлкведин кьилени, гъар са чкадани халис иеси, дуьз итим, сагъиб, кьил, камаллу регъбер кланда...

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

И мукъвара "Цийи дунья" газетдин редакциядиз экономикадин илимрин кандидат, профессор, Ахцегърин езне **ХИЗРИЕВ Имамудинан** тІварцІелай итижлу чар ва документальный кинофильм атана. Ватандин ЧІехи дяведа фашизмдин Германиядихъ галаз женг чІугур чи бубайрин игитвилер, хайи Ватандин азад-

кутур ва адаз спонсорвал авур Имамудин Хизриев юлдашрихъ галаз вичин бубади (ам сержант, артиллериядин расчІетдин командир тир) женгера иштираккай чкайра къекъвена.

Делегациядин кьил Абдулла Мегъамедова ветеранрин кІвализ пишкеш яз "Дагестанцы-моряки на флотах и флотилиях в годы Великой Отечественной войны" ктаб багъишна. Гзаф хушдиз къабулна, кьунагъламышна абур Севастопольвири: шегъердин тамашуниз лайихлу чкайрихъ, Севастополь хуьнин женгерин иштиракчи ветеранрихъ, дяведин вакъиайрихъ галаз алакьалу тарихдин памятникрихъ галаз танишарна, жегъилрихъ галаз итижлу гьуруьшар тешкилна.

- Зи рагъметлу буба Хизриев Таман, - кьейдзава И.Хизриева, - Кеферпатан Кавказдин шегъерарни хуьрер фашистрикай азад хъувунин женгерин иштиракчи тир. 1941-йисуз мектеб куьтягъайдалай кьулухъ "Красный октябрь" колхозда фялевална, са йисалай Советрин Армиядиз фена. 1943-йисан 3-октябрдиз Тамань полуостров патал ягъунра кІвачел хер хъайи дагъви сержант Сочи шегъердин госпиталда къаткурна. Дяведилай гьугъуьниз ада колхозда, счетовод, бухгалтер яз,

Метлеблу гьуруьшар

вални аслу туширвал патал жегъил чанар кьурбандна, ЧІехи Гъалибвал къазанмишай абур эбеди яз рикІера хуьн ва чпин чешнейралди акъалтзавай несил ватанпересвилерин руьгъдаллаз тербияламышун лазим тирди тестикъарзавай материалри чун къайгъусуз тунач. Украинада цийи кьилелай кьил хкажнавай фашизмдихъ галаз женг чІугвазвай алай девирда талукъ тир таблугъат гегъеншарун иллаки важиблу яз акуна.

1944-йисан 3-декабрдиз "Красный Крым" газетдиз акъатай са макъалада икІ хъенвай: "Яру Армиядин кьушунри Севастополь азад хъийизвай женгерин йикъара Дагъустан АССР-дин Лак райондин К.Марксан тІварунухъ галай колхоздин председател Мегъамед Абакарова 30 000 манат пул душманди саки чукІурнавай Севастополь тукІур хъувуниз яна. Адан кьил кутунин тереф Дагъустандин вири зегъметчийри хвена. Нетижада са шумуд вацран кьене дагъвийри 4,5 миллион манатдилай артух пул кІватІна ва алава яз герек тадаракир, эцигунрин материалригъ, гьакІ недай суьрсетдив ацІай 12 вагон гъазурна.

кІвалах давамарна. Женгера къалурай жуьрэтлувилерай ам "Яру гъед", Ватандин дяведин 1 ва 2-дережайрин орденар, "Кавказ хуьнай", "1941-1945-йисарин Ватандин ЧІехи дяведа Германиядин винел Гъалибвал къазанмишунай", Жукован медалриз лайихлу хьана. Ам 86 йисан яшда аваз 2008-йисан 29-апрелдиз рагъметдиз фена. Рагъметлу диде Умурагъмат Гъажиевадин тІварцІихъ Буйнакск шегъерда зи къаюмвлик квай хатасузвал хуьнин колледж гала.

Имамудин Татамович, алай макъамда вуна авунвай кІвалах - дагъвийрин нуфузлу дестедихъ галаз Крымдиз фена, бубайрин женгинин рехъ, абурун баркаллу крар рикІел

« Председатель Мегъамед Абакарова 30 000 манат пул душманди саки чукІурнавай Севастополь тукІур хъувуниз яна. Адан кьил кутунин тереф Дагъустандин вири зегъметчийри хвена. Нетижада са шумуд вацран кьене дагъвийри 4,5 миллион манатдилай артух пул кІватІна...

Дагъустандин зегъметчийрин савкъват вахкун патал 1-декабрдиз Севастополдиз ВКП (б) - дин Дагъустандин обкомдин тешкиллувилерин отделдин заведующий С.Айдинбегов, комсомолдин Буйнакский райкомдин секретарь У.Гъажиева, Махачкъаладин электромастерскойрин портунин начальник И.Компаниченко ва масабур атана.

А чІавуз Дагъустандин делегация ирид юкьуз шегъерзгълийриз мугъман хьана. Чулав гьуьлуьн флотдин "Севастополь" линкорда адан экипаждихъ, шегъер хвейи матросрихъ галаз гьуруьшмиш хьана, тарихдин вакъиаяр кьиле фейи чкайрал (мыс Херсонес, Балаклава, Сапун-дагъ, Малахов тепе...) кьил чІугуна.

2022-йисан 19-августдиз, гъа вакъиайрилай инихъ 78 йис алатайла, Дагъустандин ветеранрин десте мад сеферда Игит шегъер Севастополда агъалийрихъ галаз гьуруьшмиш хьана. Ватанпересвилерин и кьетен мрекатдик кьил

хкун, чешнейралди акъалтзавай несил ватанпересвилерин руьгъдаллаз тербияламышзавай кинофильм тукІурун важиблу кар я. **Пара къадар сагърай! - жаваб гана чна адан чарчиз телефондай.**

- Инсанди гъална кланзавай виридалайни еке месла - им валай халкь патал хийирлу са вуч ятІани ийиз алакьна лагъана, вичиз вичин къадирлувилерин, метлебувилерин, хсуси дамадин гьисс къазанмишиз алакьун я. И жигъетдай зун бахтлу кас я, вучиз лагъайтІа обществодин метлебдин гъар са кардив эгечІна, ам гъализ алакьайла, заз гъахътин гьиссер ава. Ингъе, и сефердани ният авур кар - диде-буба рикІел хуьн, абурун чешнейралди жегъилар дуьздаказ тербияламышун, халкьарин арада дуствилерин алакьаяр мягъкемариз алахъун - кьилиз акъудиз хъуни зак гъахътин сагълам гьиссер кутазава, - насигъатдин тарс гузва тежрибалу муаллимди.

Цийи йисан варцел

Гъейратлуди, савадлуди,
абадди...Мердали ЖАЛИЛОВ,
литературадин отделдин редактор

Гъар Цийи йис алукудайла, чун алатай йисалвил вегъин хъувуниз мажбур жеда. Гъикл хьи, ам чи алукузавайдан бине я. Мягкем, къулай бине тахъайтла, адал дарамат хкажун?... Ихтилат гъаки дарамат эцигуникай туш эхир. Уьмуьрда (тарихда) чун куьв агакьна, вуч риклик квай, вуч ийиз, къбилиз акъудиз алакьна, вуч хъувун чи вилик ква?...

Аквазва хьи, вахт гурариз ухшар я. Са клар члуруди, хилаф квайди хъайитлани, чун чи хъсан метлебрив агакь тавун мумкин я.

Литератор ва литературадин отделдин редактор яз, за жув неинки патав гвай, гъар юкъуз аквазвай крарин, къайгъуйрин юкъва авайди, гъаки хейлин яргъа авай чехи месэлайрин парцик квайдини гъиссзава. Чи общество дуньядал элквей тлугъвалдилай гугъуьниз генани жавабдар ва четин имтигъанда гъатнава. 24-февралдилай инихъ чи госуларстводи, санлай чи обществоди, баркаллу Яракьлу Къушунрин, гугъуьллуьрин ва гъаки маса чи терефдарин куьмекдалди Украинадин чилел, Донбассда, анаг цийи фашистрикай-бандерчи миллетчийрикай михьи, Россиядин сергъятривай НАТО-дин вагъши къуватар яргъа авун, чи хатасузвал таъминарун патал дяведин махсус серенжем кьиле тухузва. Чунуьхна вучда, зун гъавурда акъазвайвал, гзаф залан ва гъакьван чирк дяве кьиле физва. Ида, шак алачиз, инсанрин телефвилерни арадал гъизва. Маса чукурнурикай, магърумвилерикай, залан хирерикай зун рахазва. Ятлани, чи къаст чи къагъриман бубайрилай агакьнавай ирс - Ватандин азадвал, аслу туширвал, дунья фашизмдин тлугъуьндикай хуьн тирди чир хуьн лазим я.

Эхъ, чи госуларстводи - Чехи Россияди дунья, сифте нубатда, чахъ галаз датлана бягъсера авай Европа фашизмдикай хвейиди тарихда гъатнава. Амма гзафбуру а кардикай тарс худнава. Тарих чпиз кланивал кхьин хъийиз, къилерни къвачер какадариз алахънава. Агъзур йисара Россиядин са пай тир Украинадикай Антироссия туклуьрна, фашизмдал, бандерчирил, чулава миллетчийрал чан хкана, вири дуньядин ивидихъ къаних ампар сад хъана. Киев яракьламишзава, пуларивни, капаривни, масаклани руьгьламишил алахънава.

Санал ислегъвилелди, меслятдалди яшамил хуьнин са фикирни гъелелги къабулнава.

Ихътин шартлара, халисан литература, я публицистика гъаки кис хъана ацукъдайди туш. Тупари къелемриз секинвал гудач. Им тлели кар я. Литературадин отделди махсус серенжемдив эгечлай сифте йикъалай саки гъар са нумрада дяведиз ваъ лугъузвай, чи къудратлу армияди тухузвай серенжем гъахълуди тирди раижзавай, игитвилдин тарифзавай материалар гузва. Хейлин макъалаяр жува кхъена. Хейлин цийи шириарни теснифна. "Чун вужар я?" шири - дуньядин русофобриз (Россия ва россиявийар такланбуруз) ганвай жаваб Дагъустандин халкъдин шаир Арбен Къардаша урус члалаз элкьуьрна, "Литературная Россия" газетдани чапна (12-25-апрелдин нумра).

Жуван хъсан агалкъун за, чи ватангъли-чепиви Энвер Набиеваз Россиядин Игитвилдин твар ганвайдакай муштулухар агакьайла, адан игитвал тебрикзавай чехи эсер, лирикадинни эпикадин (гъиссеринни вакъайрин) поэма кхъинихъ галаз алакьалу ийизва. За ам маса жуван гъа темадин эсеррихъ (ширирихъ ва веревирдерихъ) галаз санал "Игит-

рин чил" ктабда тунва (Махачкъала, "Мавел", 2022).

Яшари заз дяведа иштиракдай мумкинвал гузвач. Амма литератор, аялрин буба, чехи буба, виликан советрин пограничник яз, махсус серенжемдин метлебдикай клелзавайбурув дуьз информация агакьар тавуна акъвазиз тежедайди гъисаба къун кутугнава.

Алатнавай йисуз чна чи милли литературадин ва культурадин лап важиблу хейлин вакъаяр газетдин чирилай гегъеншдиз раижна. Абурун жергеда чи газетдин сад лагъай редактор, чехи къагъриман, аллим, литературовед, фольклорист, педагог, лингвист, драматург, публицист, зурба тешкилатчи, амма девирдин сиясатдин гъахъсуз чархари азишай Гъажибег Агъмедханович Гъажибегован 120 йисан, СССР-дин 100 йисан ва маса юбилеяр ава.

Санлай къачурла, чун вахтунин ва уьмуьрдин истемешунрихъ галаз санал камамуна аваз фейидал шак алач.

Алукузавай йис чун вирибуру патал мадни важиблуди, муракаб хейлин месэлайрив ацлайди я. Виликамаз чизвай делилралди, а йиса чавай чи вири обществодин руьгъдинни къуватрин, краринни алахъунрин садвал, мягкемвал, низамлувал, гъейратлувал, савадлувал истемешзава. Гъа ихътин ерияр хуьз хъайитла, абадвални чи мягкемди жеда. Экономика галачиз уьмуьрдин амай хилеривай агалкъунар къазанмишдиз тежедайди тарихди гзаф сеферра субутнава. Гъавилияй литературадин къилин темани чи экономикадин асул хилер вилик финикай, ана авай муракаб месэлаяр, сулар алуддай терефар къалуруникай, агалкъунрин тариф авуникай, цийи техноложийрин сирер ачухаруникай ибарат жеда. Зарбачи, зегметчи инсан, аллимни муаллим, гъунарлу духтурни конструктор чи кхьинра сад лагъай чкадал жеда.

Идахъ галаз сад хъиз несилар халисан ватандашар, руьгъ хци, ниятар михьи аскерар - Ватан хуьдайбуру яз тербияламушунин месэлайрини къетген чка къада.

Ватандин тарих чирун мадни важиблу месэла тирдал шак алач. Тарих течирдиз гележег садрани чир жедач. Чахъ лагъайтла, гъакьван вичел дамахан ва чирун, хуьн герек тир чехи тарих ава!

Алукузавай йисуз литературадин уьмуьрдани еке вакъаяр кьиле фида. Сад лагъайди, 2023-йис чи вири уьлкведа Дагъустандин халкъдин шаир Расул Гъамзатован 100 йисан юбилейдинди яз малумарнава. Иниз килигна, адан тварцихъ галаз алакьалу гзаф материалри чи газетда чка къада.

Къвед лагъайди, чи хайи лезги литературадин лап чехи юбилеяр хуьн вилив хуьзва. Ибурун жергеда Етим Эминан 185 йисан, Мамрач Къазанфарбеган 180 йисан, Дагъустандин халкъдин шаирар тир Хуьруьг Тагъиран - 130, Шагъ-Эмир Мурадован 110 йисарин, мад ва мад маса зурба векилрин (абурун календар цийи йисан 1-нумрада жеда) юбилеяр ава.

Идалай алава, вири йисара хъиз, гилани чна аялринни жаванрин яратмишунриз къетлен фикир ва чка гуда. Къелемлух галачир багъ фад къурада, чунни гъаки я. Цийи къуватар чаз гъамиша герек я!

Литература ва публицистика хайи члал галачиз виликди тефидайди вирибуруз тайин я. Члалан илим ва алем хуьн патал чи алахъунар мадни давам жеда. Куьрелди, цийи йиса чун секинди, сугъулдиз тадач, цийи къайгъуйри датлана чпел чулгада!

Къез вирибуруз алукузавай Цийи 2023-йис мубаракрай, гъуьрметлур! Куь къвалера, риклера, дуньяда садвал, шадвал, мублагъвал, квехъ сагъламвал хуьн чи мурад я.

Мердали ЖАЛИЛОВ

Гъар са хуьруьхъ, магъледихъ вичин хъурт жеда. Шегъерра зирзбил куьнейрин къерехра, гъаятра эцигнавай къапариз - ракъун чанариз къватлзава, ахпа махсус машинри шегъердивай яргъаз акъудзава. Хъурай ман, лугъуда куьне. Ви хъуртарик вуч квахънава? Тимил яни, садан гъилни алачиз, куьнейрани гъаятра, зимийрани (подвал) кклар, къватл хъана, ктизвай хъуртар-зибилар?... Бязи чкайрив нидин гъилляй эгечиз жедач. Бязи чкайра инсанар а хъуртарив вердиш хъанва.

Ихътин аламатри зун хъуртакай кхьиниз мажбурнава.

Хъуртан цлай хкахъдач, ни куьтягъ жедач лугъуда. Гъар гъикл ятлани, махуна хъиз, и хъуртан (ам шегъер яни, хуьр яни заз чидач) цлай хкахъна. Амма - ни...

Куьгъне хъуртан ни гъа патав гвай вири мулквал элкъезвай. Хуьруьнвийрини, шегъергълийрини адалай наразивал къалурзавай. Амма ам гъикл тердатла чизвачир.

"Цлай квайла, икъван ни чукурзавайди тушир", - лагъана, сада хъуртаз мад цлай хъияна. Шад хъана хъуртаз, регъят хъана ниди зегъле ракъурнавай бязи факъирризни.

Амма гум... Са арада квахъна, гила арадал хтанвай залумди дере гъаки ацлурнач, рагъни кваз иниз къалур тех-

Хъурт

(Фельетон)

ийиз эгечина. Ни лагъайтла, тимил хъанач, виликандалайни икъидака инсанрин нерар, вилер, жигерар къарсуриз эгечина...

Арзаяр фена къуд патаз: михъвилерин идарадиз, цаяр къунроз акси полициядиз, участокдин инспекциядиз, мэриядиз... Са бязибур прокуратурадин, депутатрин комиссиядивни агакьна жеди...

Са десте газетдин редакциядизни, телевиденидизни фейиди хъиз я. Яшаризни килиг тавуна, и зулуддин себебкардин патав зи душт Къулибегни акъатна. Вичин дневникдин къейдер, бязи шиклар ада зал ихтибарна.

Хъурт чаз чидайди хъинди тушир гъа! Фейи-фейи къуллугъчийри адак хуькуьриз, цлай генани къати, ни эйбержедиз пара хъанвай. Аламатдин жуьредин цаяр, сесер, гумар акъатзавай. Ялав туьхвейла, гум акъван чулава, къалин жезвай хьи, а патал алайди гъатта ахквизмачир.

Гъа и арада кузвай куьгъне хъуртал цийи машинрин дестеди цийиз къватлнавай зирзбил вегъезвай. Пагъ, бубад хва, цийи затлар - полиэтилендин пакетарни, къапарни, пек-лекни, резиндин чархарни, шуьшеярни, гъатта куьгъне ракъарни ина кузвал! Гъардахъ вичин цайялав, гум, ни, ранг ава! И къаришма дагъдин гару вичихъ галаз тухузва, агакьарзава багъларивни саларив, къвалеривни гъаятрив, булахривни къамарив... Виринра вири пайзава: гумни ни, туькуьлвални буьркъуьвал, курвални абурсузвал, квални тлал... Садбуру хуьурезва, парабур, ажугълу жез, арзайрив эгечизава, пуд лагъайбуру, эхиз тежез, нерар къуна, шехъзава... Азарханайрихъ катзавайбуруни пара жезва...

Аламат я. Ибурук, азарханайриз катзавайбурук, гъич вили къадай хътин касмас квач. Вири сад хъиз яхунбуру, яхдиз фидайбуру я. Машинар кланик квайбуру маса чкаяр, и кузвай хъуртаривай яргъа чкаяр хкъазва.

Бес хъуртал физвайбуру вучзава? Вирибурув чарар гва, актар хкъизва, ни гъикъван, гъихътин жермеяр гун лазим ятла къейдзава, гъихътин химикатар иниз

гъун, хъуртан гум, зегъерлувал тимиларун патал теклифар гъазурзава, мэриядин сагибри агъалийривай зирзбил къеъез тухунай къачузвай пулдин (гъакъидин) къадар мадни хкажун, чинеба хъуртар кутазвайбуру жазаламишун герек тирдан гъакъиндай къарар гъазурзава...

Хъурт инлай тухун, кучукун, къватлзавай зирзбил махсус машинриз ягъиз, куьгъне затлар (пекер, пакетар, чарар, ракъар, шуьшеяр, резинар) чара ийиз, мад гъал хъувун, куьгъне хаммал цийи хийирлу затлариз элкъуьрун герек я лугъузвай сад-къведни авачиз тушир. Амайбурун сес инал рахазвайбурулай хейлин тимил тир. Гъавилияй садазни, гъа чпелай гъейри, ван къезва-чир...

Хъуртан винел члагъарини пехъери чархар ягъиз, суварар кутунвайди хъиз, гъарай-вургъайдив чпин югъ няни ийизвай.

Са къадар кицлерини, кацерини ина мескенар кутунвайди акваза. Гъикъван лагъайтлани, лап пара клараб-якни, фу-къафунни, яр-емшини жагъизва! Абуру ина пулунихъ маса гузвач къван. Жува-лай алакьзамай къван къватла!.. Къвалин кацерилайни кицлерилай ибурун гъал пис яз аквизвач. Тлунни, къвални, чимни ина гъа хъурта гузва!..

Мал-къарани, цлегъ-лапагни акъаттавуна туш. Жагъизва ем чпиз къадар!..

Къилел клурт вегъена, къве гъил

къакъажна, себетриз пек-партал, недай зат-мат къватлзавай инсанарни ина акурла, къил элкъезва. Ибуру санитарар, духтурарни туш. Полициядин, я мэриядин векилризни ухшар авач... Ибуру вужар я?

Сада лагъана: - Бомжар! Квал-югъ квахънавайбуру... Фу-яд, къафун ама-чирбуру... Кицлерихъ, кацерихъ галаз ина югъ няни ийизвайбуру...

- Яъ, хиял фена зи рикляй, - гум, ни, къулайсузвал гузватлани, хъуртарихъ факъиар хуьдай къуватни ава къарин!.. Я жал? - суал гузва генани жуваз...

Хъурт са къатда кузва. Инлай - ялав, анлай гум акъатзава. Са гъинай ятлани кларабар кулварзавай хътин члакь-чаракърин ванер къезва...

Гъа и арада кузвай куьгъне хъуртал цийи машинрин дестеди цийиз къватлнавай зирзбил вегъезвай. Пагъ, бубад хва, цийи затлар - полиэтилендин пакетарни, къапарни, пек-лекни, резиндин чархарни, шуьшеярни, гъатта куьгъне ракъарни ина кузвал! Гъардахъ вичин цайялав, гум, ни, ранг ава! И къаришма дагъдин гару вичихъ галаз тухузва, агакьарзава багъларивни саларив, къвалеривни гъаятрив, булахривни къамарив... Виринра вири пайзава: гумни ни, туькуьлвални буьркъуьвал, курвални абурсузвал, квални тлал... Садбуру хуьурезва, парабур, ажугълу жез, арзайрив эгечизава, пуд лагъайбуру, эхиз тежез, нерар къуна, шехъзава... Азарханайрихъ катзавайбуруни пара жезва...

Аламат я. Ибурук, азарханайриз катзавайбурук, гъич вили къадай хътин касмас квач. Вири сад хъиз яхунбуру, яхдиз фидайбуру я. Машинар кланик квайбуру маса чкаяр, и кузвай хъуртаривай яргъа чкаяр хкъазва.

Бес хъуртал физвайбуру вучзава? Вирибурув чарар гва, актар хкъизва, ни гъикъван, гъихътин жермеяр гун лазим ятла къейдзава, гъихътин химикатар иниз гъун, хъуртан гум, зегъерлувал тимиларун патал теклифар гъазурзава, мэриядин сагибри агъалийривай зирзбил къеъез тухунай къачузвай пулдин (гъакъидин) къадар мадни хкажун, чинеба хъуртар кутазвайбуру жазаламишун герек тирдан гъакъиндай къарар гъазурзава...

Нариман ИБРАГИМОВ

Цин Чулав Къуьрен йис

Ажайиб дегишвилер жеда

Алатай кьве йис дуьньядин халкьар патал четинбур, тукъуьлбур хьана. Хабарсуз Китайда пайда хьайи ва ахпа вири дуьнья-диз чклай тлугьвалди (коронавирусди) гзаф инсанар кьирмишна, миллионралди больницайриз аватна. Идан гугьуьналлаз гзаф улквейра шей акъудзавай карханаяр акъваз хьана, гзафбур инфляциядин кьурхулувилик акатна. Экономикадин еришар зайиф хьана. Идахъ галаз - агъалийрин яшайишни. Ихътин гьалариз, са рахунни алачиз, тлугьвалди ва дуьньядин хейлин госуларствойра тлебиатдин татугай ва бедбахтвилер дуьшуьшри, шартлари таъсирна. Халкьдин майишатдин сагъ хилер къайдадикай хкатна. Эгер 2021-йис уьмуьрдикай, сагъламвилекай кьурху аваз фенатла, 2022-йисуз карчи алем патал товарар кьит хьана, зегьметчи инсанар са гьалда кьванни яшамаш хьун патал пулдин такьатар бес тежез амукьна.

Ингье 2023-йис, Цин Чулав Къуьрен йис, алуькьзава. Ам гьихътинди жеда? Дуьнья, чи улкве, республика, гьар са кас патал? Идан гьакьиндай астрологари, экономистри, политикри, аяндарри чпин фикирар лугьузва. Гзафбур Вангадин аяндарвилер, кьилел кьведай крар виликамаз лугьуз хьайи дигьеглидин ихтилатар рикел хкизва, абурукай гегьеншдиз хкизва. Адан гафар ахтармишунал датлана машгьул жезвай ксари малумарзавайвал, 2023-йисуз Вангадин аяндарвилер са шумуд ихтилат гьакьикъатдиз элкьведа. Абуру чазни чир хьайитла, пис туш.

Вангади лагъайвал, 2023-йисуз Чилин орбита 4-6 градусдин чкадиллай юзадалда. Ида зурба дегишвилерал гьидач, амма алимар фикирдик кутада, абуру алемдин гележег саламатдиз хьудай рекьерихъ кьекьведа, герек серенжемар къабулда. Винидихъ къейднавай дегишвилер планетадал чимивил артухарун мумкин я.

РАН-дин космос ахтармишзавай институтдин алибри къейдзавайвал, Чилин орбита жуьреба-жуьре вахтар дегиш хьун мумкин я. Тарихда ихътин крар хьанва. Ихътин гьалди зурба бедбахтвилер арадал гьизвач. Орбита алай чкадиллай 4-6 градусдин юзун са акъван еке месэла туш.

Вангадин аяндарвилер ихтилатра 2023-йисуз тлугьвалдик ва дьведин гьерекатрик гзаф инсанар телеф жедайдакани лагъанва. Чазни акъвазвайвал, тлугьвалди мад вичин зиянлу, зегьерлу кьил жаж хьувунва. Сифте нубатда мад - Китайда. Маса улквейрани коронавирусдик начагъбур гзаф хьезва. Гьа са вахтунда инсанар кьеве твазвай маса зиянлу вирусарни пайда хьанва. США-ди, Рагъаклидай патан улквейри яракьралди, долларралди таъминарзавай Украинади дьведин гьерекатар акъвазаруникай фикирзавач. Авайбура алава я, Россияди акси улквейри аниз мадни яракьар, аскерар рекье твазва.

Вангади Россиядин халкьдиз, адан гележегдиз талуькь яз кьилел кьведай гзаф крарикай лагъанва. Гьакл - 2023-йисаз талуькь язни.

Вангади гьисабзавайвал, Россиядин гележег экуьди жеда. Амма Россиядиз аяндарди хиве кьунвай галайвилер аквадалди, дуьнья хейлин кьалмакъалрай, дьведин гьерекатрай, пачагьлугьрин кьилера авайбур дегиш хьунрай экъечлуни мажбур жеда. "Чехи стха чарадан чилел кьведа ва вичинди тир чил вахчуда. Рагъаклидай патай атай душманри виш йисара чпинди яз гьисабзавай чилерин иесивал хьийида", - лагъанва Вангади.

Ахтармишунардайбуру къейд ийизвайвал, "Чехи стха" гафар - Россиядиз, "душманар" Польшадиз, Венгриядиз ва Румыниядиз талуькьбур я. Вангади гьисабайвал, дьведин серенжем себеб яз, чилер пайи-паяр авуни виликдай авай госуларство квадарда ва адан чилерин иесиярни масадбур жеда.

Лугьун лазим я хьй, Украинада кьиле тухузвай военный махсус серенжем куьтягь хьунал чи улкведин гьар са агъалидин бил ала. Вучиз лагъайтла, чи халкьариз дьвееяр,

адан кьурбандар тими акунач. Гьавилияй абуру гьамиша ислягь уьмуьрдихъ цигел я. Идан гьакьиндай астролог Татьяна Борща алуькьзавай йисуз дьведин гьерекатар эхирдиз кьведайдаклай лугьузва.

- Гьалибвал чи пата ава. Икк жедайди гзафбур, чи душманризни чизва. Амма абуру Зеленский яракьралди, долларралди ацлуруни кьалмакъал яргал вегьезва. 2023-йисан апрелдиз махсус серенжем акьалтла. Ам я дуьньядин нубатдин дьведизни элкьведач. США, Рагъаклидай пад ядерный дьведин терефдарарни туш. Махсус серенжем куьтягь хьанмазди, улкве йигин еришралди адетдин уьмуьрдиз эгеч хьийида. Исятда кьиле физвай вакъийари Европада экономикадиз члуру патахътай таъсирда, Евросоюздиз Россия кьеве тваз клан хьанатлани, абурун члуру мурадар кьиле фидач.

"Фад тахъайтлани, дьвее куьтягь жеда, инсанар ислягь уьмуьрдиз эгечда. Ахпа къад йисуз давам жедай еке кьалмакъал арадал кьведа ва эхирни чехи чил секинвилек акатда", - Болгариядин аяндардихъ ихътин гафарни ава.

США-дин гьакьиндай лагъанвай гафарни фикир желбдайбур я. Вангадин гафаралди, Цин Чулав Къуьрен йис США патал пехилвалдай хьтин хьсанди жедач. "Яру Аждагьинди таъсир екеди хьайила, Америкади дуьньяда ийизвай шагьвилер эхир жеда". Яру Аждагьан Китай я. Дугьриданни, эхиримжи йисара, маса улквейрин экономикадиз гекъийгайла, дуьньяда Китайдин лайихлувилер виле акьадайбур я. Шагьвилерихъ галаз сад хьиз, США-дин валютадин дережани агъуз аватда, улкведа сиясатдин кризис арадал кьведа. Америкадин агъалийри чпин гьукуматдихъ виликдай хьиз ихтибар хьийидач. Бейкаррин къадар виниз акъатда.

Эгер чна алатай йисан прогнозар рикел хкайтла, Вангадин вири гафар дьузбур хьанва. "Дуьньядин майданда куьгьне къайдаяр квахьда ва цийибур арадал кьведа. Иллаки - Рагъаклидай патан улквейра ва США-да. США-ди Россиядихъ галаз бягьс члуьгун давамарда, ам Россиядин кьенепатан крарик кьаримшиш жез алахьда. Россияни кисна акъваздач, ада вичиз аксивалзавай госуларствойрив кутугай жаваб ахгаькарда", - лагъанвай аяндарди. 2022-йисуз, чаз акурвал, и агьвалатар вири кьилел атана. США-дин пауц акатнавай Евросоюзди чи улкведиз агъзурралди санкцияр малумарна, Украинадин миллетбазар Россиядихъ галаз дьвее ийиз гьазурна, абуруз вири рекьерай куьмек гузва. Са рахунни алач, и татугай гьаларихъ эхир ава ва Россия и дьведин, къадагъайрин гьерекатрай, душманвилер эгечлуьнрай мадни къуватлу хьана экъечда.

Алай вахтунда вири дуьньядин агъалияр рак азардикай икрагъ хьанва. Гьар йисуз адакди агъзурралди инсанар рагьметдиз физва. Вангади и азардин гьакьиндайни вичин фикир лагъанва. 2023-йисуз алимар ракидихъ галаз алакьалу месэла гьалдай рекьериз мукьва жеда. Яни алимрилай ракидиз акси вакцина гьазуриз алакьалда. И карни яргал алай хьинди туш. Са шумуд компанияди ракидиз акси вакцина акъудиз гьазур тирдаклай малумарнава.

Идан гьакьиндай Индиядин астролог Аджай Бхамбидихъ вичин фикирни ава. "2030-йисав агакъдалди, инсаниятдиз СПИД-дикай, ракидай кьурхулувал амукьдач. Инсандин зигьин, акьул и пис азаррал гьалиб жеда. Россиядин гележегдикай рахайтла, вири пайгардик ахкатда, крар хьсанвилерихъ элкьведа. Россияди вири алем гьейранарда ва ам дуьньядин майданда башчийрин дережадиз экъечда", - лугьузва Аджай.

Индиядин твар-ван авай пайгьамбар Абигья Ананда тестикьарзавайвал, алай вахтунда кьиле физвай астрологиядин вакъийари инсаниятдин тарихда еке дегишвилер арадал гьида ва инсанри алемдин виликан къайдайрал амал хьийидач.

Индиядин астрологдин фикирдалди, Россия бахтавар девирда арадал атана ва адал

алай тварни Магьлуб тежерди я. 2021-йисан зулуькь НАТО-ди вичин къуватар Россиядин сергьятриз мукьва авуна. Алай йисан февралдин вацра махсус серенжемдиз эгечна ва гьалар кьизгьинбуруз элкьвена. Гзаф къадар къадагъаяр себеб яз, кьевени гьатна. Амма 2024-йис алуькьдалди вири куьтягь жеда. Гугьуьнин 16 йисуз улкведи цуьк акъудда ва агъалийрин яшайиш хьсанди жеда.

Экономикадиз талуькь яз аяндаррив гвай ихтилатар са акъван хьсанбур туш. Цийи йисан сифте варцара ВВП-дин дережа агъуз аватдалда. Зегьметдин базардани крар пис патахъ элкьвезва. Хуьруьн майишатдин суьрсет гьасилзавай карханарихъ, майишатрихъ галаз алакьалу тушир хилера гьар вацра бейкаррин жергейра 34-38 агъзур кас гьат хьийида. И кардиз сифте нубатда энергетикадин, газдин, нефтладин кьиметар жаж хьунихъ галаз алакьалу яз производстводин гзаф карханаяр чпин майданар тимиладар чкадал атуни таъсирда.

Саки вири астрологар кьведай йисуз дуьньядин гегемон дегиш жедайдахъ ва кьал-макъалар арадал кьведай вилаятар артух жедайдахъ инанмиш я.

Къуй а кьалмакъалар ерли тахъурай, арадал атайтлани, чи улкведивай - лап яр-гъара. Заз инанмишвал ийиз кланзава хьй, алуькьзавай кваллин Къуьрен йисуз, ам секин гьайван я кьван, Украинада тухузвай махсус серенжемни акьалтла, улкве ислягь уьмуьрдиз эгеч хьийида. Гьукуматди, чи халкьари экономика, яшайиш, культура вилик тухунди, агъалийрин дуланажгъ авайдалай хьсанаруниз кьилин фикир гуда, и крар патал гьакьисагьвилелди зегьмет члуьгда.

Эгер кьилди инсанрикай рахайтла, Къуьрен йис зодиакдин вири лишанар патал имтигьанринди жедалда. Дуьньяда кьиле физвай татугай вакъийариз, агьвалатриз са артух фикир гун тийиз, жуван кардал рикивай машгьул хьун герек я. Ацалтзавай имтигьанриз жаваб гудай къастни, вилегьвални хьайитла, мадни хьсан я. Гугьуьлар гурмагьбур яз, кьени ва беьгерлу крарик кьил кутуна кланда, абуру кьилиз акъуддайвал. Масадиз писвал авуна, жуван кар тукьлуьрдай фикирривайни яргъа хьана кланда. Ихътин гьаларал амал ийиз хьайитла, вири йис хьсандиз кьиле фидач.

Экономикадиз, яшайишдиз талуькь яз аяндарвилер ихтилатар ийизвайбуру инсанривай, пуларихъ галаз алакьалу гьерекатар ийидайла, мукьаятвал, дикьетлувал истемшизава. Пул ужуз хьунин, инфляциядин къадарар виниз акъатунин кьурхулувал фикирда аваз, агъалийриз хьуси пулар кваллиз, хизандиз менфет хкатдайвал, бизнес вилик тухудайвал ишлемешуьн, рикел атай кар авуна, пул авачиз амукь тийидайвал авун меслятзава.

Къуьрен йисуз хайибурхъ яратмишунин жигьетдай еке мумкинвилер ава. Абуру чеб маса инсанрихъ галазни хуьтуьл рафтарвилелди тухуда, гьуьжет алай месэлаяр регьятдиз гьалда, кьалмакъал квай гьалар кьезилариз чалишмишвалда. Къуьрен йисуз хайибур дикьетлуьбур, клелнавайбур, савадлуьбур я, абурухъ галаз гьар са месэладикай суьгьбет ийиз жеда.

Кваллин Цин Къуьрен йисуз хайибур бахтуну гуналди, чеб чпихъ инанмишвилелди, са бязи крар виликамаз чир хьуналди тафаватлуьбур я. И йисуз дуьньядин майданда лап машгьур хьайи инсанар дидедиз хьана: алимар - Альберт Эйнштейн, Мария Кюри, мандарар - Эдит Пиаф, Уитни Хьюстон, режиссерар - Квентин Тарантино, Эльдар Рязанов, Андрей Звягинцев, актерар - Брэд Питт, Евгений Моргунов, Георгий Жженов, писатель Джодж Орзуэлл, футболистар - Дэвид Бекхэм, Лионель Месси ва масабур.

"Лезги газетдин" редакциядин коллективди вири ватанэгълийриз алуькьзавай йис мубаракзава. Къуй ам ислягь, чи улкведиз, халкьдиз гьалибвал гьидайди, гьар са хизан, инсан патал сагъламди, берекатлуди, бахтаварди, шадди, зегьметда агаькьунар къазанмишдайди хьурай!

Абад АЗАДОВ

Тарихдин вакъияяр рикел хуьнихъ еке метлеб ава. Борис Ельцинкай Россиядин Федерациядин президент авур къуватри чпелай алакьзамай кьван гагьда Советрин Союздин башчийри, гьукуматди халкь ва гележег патал тешкилнавай хьсан крар, адетар, кьанунар члуьна, тергна. Демократиядин улкве ийизвайди я лугьуз, чи халкьарин, инсанрин кьанажгъдихъ, ахлакьдихъ, маришатдихъ галаз кьан тийизвай Рагъаклидай патан, капитализмдин адетар тваз, жегьилрик виридалайни нагъакьан ерияр кутаз алахьна. Коммунистрин партиядихъ галаз санал пионеррин, комсомолрин тешкилатарни тахъай мисална. Чирвал, тербия гуз, советрин жемиятдин халис ватанперес, зегьметчи, намуслу инсан жез куьмекзавай метлебу организацири-кай магьрум хьайи аялар, жегьилрай чеб чпин ихтиярда гьатна, лап члуру таблигьатдин таъсирдик акатна. Ихътин татугай гьалари гьихътин не-тижайрал гьанатла, чаз акуна. Саки вири регионра тахсиркарар, наркоманар, экстремистар, ичкибазар, жемиятдиз акси гьерекатрал машгьулбур, хайи Ватан виле акван тийизвайбуру гзаф хьана.

Аялрин гьерекат

Ихътин гьал акъаз, талуькь серенжемар къабул тавуна жедачир. Гьехьанатлани, 2022-йисан 14-июлдиз Россиядин Президент Владимир Путина "Россиядин аялринни жегьилрин гьерекатдин гьакьиндай" закондал къул члуьгана. Адан къалурунар, теклифар, къейдер фикирда кьуна, и йикъара Москвада улкведин аялринни жегьилрин 1 съезд кьиле фена. Адан кваллахда 89 региондин, гьа гьисабдай яз Дагьустандин, аялри, жаванри, студентри, муаллимири, жемиятдин векилри иштиракна.

Пуд юкьуз давам хьайи зурба мярекатда улкведин аялрини жегьилрин чеб, Ватандиз вафалу веледар, яшайиш, экономика вилик тухуниз, алай аямдин истемшишуниз ва госуларстводин аслу туширвал, халкьарин садвал, азадвал, ихтиярар хуьз гьазур тирдаклай малумарна.

Аялринни жегьилрин гьерекатдиз твар гун патал саки вири регионрай ирид агъзурдалай виниз теклифар ганвай. Абурукай, съезддал, сесер гана, "Сад лагъайбурун гьерекат" хьана. Адан отделеияр вири регионра, вузра, сузра, образованидин идарайра ачуьда. Гьикл лагъайтла, гьерекатдик 6 йисалай 18 йисалди яшда авай виридавай гугьуьллувилелди экечлиз жеда.

Жаванрин тешкилат квел машгьул жеда? Адан макьсад вуч я? Съезддал къейд авурвал, аялринни жегьилрин гьерекатдин хиве гзаф везифаяр ава: дерин, виниз тир еридин чирвилер къачун, улкведин, регионрин, районрин культурадун уьмуьрда иштиракун, волонтеррин жергейра хьун, тарихдин важиблу вакъияяр рикел хуьн, сагълам уьмуьр тухун, экологиядин проектар вилик тухун, тлебиат хуьн, Россияда туризмдин гьерекат гегьеншарун.

"Сад лагъайбурун гьерекатдик" идал кьведалди авай "Юнармия", "Большая перемена" ва "Российское движение школьников" тешкилатарни акат хьийизва. Гьерекатдин девиз ихътинди я. "Россиядихъ галаз хьун, инсан хьун, санал хьун, гьерекатда ва сад лагъайди хьун".

Йисан нетижаяр кьуна

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

И мукьвара Росгвардиядин Дагъустан Республикада авай Управленида кьиле фейи гегенш заседанидал 2022-йисан нетижаяр кьуна ва цийи йисуз вилик эцигнавай месэляяр реверидна. Ана Россиядин Федерациядин милли гвардиядин Кеферпатан Кавказдин округдин командующийдин техникадин ва яракьрин рекьяй заместитель, генерал-майор Игит Манафова, Росгвардиядин Дагъустан Республикада авай Управленидин начальник, полковник Александр Орехова, махсус ва гьакни территориальный органдин кьурулушдик акатзавай вири подразделенийрин командири иштиракна.

Совещанидин сергьятра аваз Управленидин кьурулушдик акатзавай са жерге подразделенийрин начальникри кьиле тухванвай кваллахдиз талукь докладар авуна. Кьилди кьачуртла, алатзавай йисуз, федеральный владин органрин кьуллугь чирихъ галаз сих алакьада аваз кваллахналди, вилик эцигнавай 2 агьзурдалай виниз месэляяр кьилиз акьуднавайди кьейдна. Кьилин фикир терроризмдихъ ва экстремизмдихъ галаз женг члугуниз гана.

Мярекатдал А.Орехов 2023-йисуз вилик эцигнавай месэлайрални гегеншдиз акьвазна. Ада кьейд авурвал, кьилин фикир гудай месэлайрик, гьа виликдай хьиз, терроризмдихъ ва экстремизмдихъ галаз женг члугун, общественный кьайдаяр ва хатасузвал

навай агалкьунрай сагьрай лагьана. Росгвардиядин кьуллугь чирихъ ва абурун хизанриз алуькьзавай Цийи йис мубаракна. Кьилел михьи цав, дубняда мублагьвал ва хизанра хушбахтлувал хьана кланивилин келимаяр лагьана.

Гегенш заседанидин эхирдай кваллахда тафаватлу хьайи са жерге кьуллугь чирихъ чухсагьулдин чарар ва кьиметлу пишкешар вахкана.

Курхуьрел - мугьманвиле

Райсудин НАБИЕВ,
пенсияда авай муаллим

Эхиримжи вахтара "Лезги газет" кьинин ва ам клелунин ашкь-гьевес артух хьанвай зун хьтин ксар мадни ава жеди. Газетдихъ галаз дуствилин алакьа хуьзвайбурун кьадар артух хьун, аниз макьалаяр ракурзавайбурун арада цийи тварарни акун мадни шад жедай кар я. Ахьтин ксарикай сад вичин ери-бине Цийи Макьай тир Масуб Магьмудов я. Ада газетдин чинрилай акьуллу, тамам фикирар, таьсирлу меслятар агаькарзава. "Лезги газет" хьена, ашкьидвиди клелзавайбуруз аниз акатзавай гегенш материалри шагьидвалзавайвал, ам чирвилерни алакьунар авай (математик я) кас тирди акьвазна. Гзаф михьвал, кьайда, инсанвиле низам гвай касни тирди алава хьийиз кланзава заз. Адан биографиядал яргьалди акьваздач, амма яргьал йисара М.Магьмудова Россиядин армиядин жергейра кьуллугьдайди, анай полковникдин чин кьуьнераллаз хтанвайди кьейд вачуна жедач. Алай вахтунда вичин алакьунар, чирвилер и касди жегьилриз ватанпересвиле, инсанпересвиле тербия гуниз серфзава. И карни адан гьар йикьан кваллахрай хьсандиз ашкьара жезва. Винидихъни кьейднавайвал, гьа са вахтунда ада вич журналистикадани ахтармишзава. Нетижаяр шадвал кутадайбуру я. Газетриз акьатнавай адан "Лайихлу гьуьр-

метдин сагьиб", "Эминан сурал", "Мукьаятвал", "Жуьрэтлувал квадарнач" ва хейлин маса макьалаяр клелзавайбуру развилелди кьабулнава, адан тварцихъ тарифдин гафар лугьзува.

- За алакьдай кьван вахтунда жуван хайи халкьдин патахьай кьайгьударвал члугун акьвазардач. Исятда чун хьтин агьсакалрин везифа жегьилриз дуьзгун тербия гун, абур дуьз рекье хьуник жуван пайни кутун я, - лугьзува М.Магьмудова.

Гьак хьайила, ам мукьвал-мукьвал мектебриз, аялрин бахчайриз, спортдин мярекатриз, гьукумдин идарайриз физва, гуьруьшар тешкилзава. Ик, са тлимил вахт идалай вилик Масуб Магьмудов куьруьруьн Мирзекерим Рагьимован тварунихъ галай юкьван мектебдиз атана, аялрихъ, муаллимрихъ галаз таниш хьана, вич атуни себедикай - виликрай хуьр хьайи чкайрикай ва кьенин Курхуьруькай видеофильм гьазуруникай - лагьана.

Школадин муаллимрихъ, коллективдихъ, аялрихъ галаз таниш хьайидалай кьуллухъ ам хуьруьн администрациядин кьил Радик Гьажалиеваз мугьман хьана. Ада администрациядин кваллахрикай, жемьат квел машгьул ятла, хуьруьн сергьятдай Кварчагь дередиз физвай рекье кьир цун кьиле физвай гьалдикай ва маса крарикай суьгьбетарна.

Гуьгьунлай М.Магьмудов хуьруьн мулкара авай машгьур чкайрихъ галаз таниш хьана, абурун шиклар яна.

хуьна иштиракун, гьукумдин важиблу объектар хуьн ва ик мад акатзава. Умуи нетижаяр кьадайла, ада 2022-йисуз вилик эцигнавай вири месэляяр кьилиз акьуднавайди кьейдна.

- Алатзавай йисуз Управлениди чехи кваллах кьиле тухвана. Зун умудлу я, Верховный Главнокомандующийди, Федеральный кьуллугьдин кьушунрин милли гвардиядин командованиди вилик эцигнавай везифаяр региондин Управленидин личный составди инлай кьуллухъни намуслукадач ва гьакьисагьвилелди кьилиз акьудда. Чи девиз сад я: "Всегда на страже!" - алава хьувуна ада.

Росгвардиядин Кеферпатан Кавказдин округдин командованидин тварунихъай кватл хьанвайбурухъ элкьвена рахай Игит Манафова кьазанмиш-

Бубадикай суьгьбет

Рашид МУРСАЛОВ

Дагъустандин халкьдин образованидин отличник, муаллим-методист, зегьметдин ветеран, вичин ери-бине Ялахьрин хуьрйи тир, яргьал йисара Каспийск шегьердин 8-нумрадин юкьван школада муаллимвиле кваллахай **Назиля Абасовна ИЛЬЯСОВА** Граждан дяведин ветеран Мурсалов Абас Мурсаловичан руш я. Ахьцегьа "Женгинин стхавал" ветеранрин Вирироссиядин общественный тешкилатдин райондин отделение кардик квайди чир хьайила, ам аниз атана ва анин регьбер Руслан Сулеймановахъ галаз гуьруьшмиш хьана. Педагогвиле зегьметдин ветеранди Р.Сулеймановал хайи бубадин уьмуьрдин рекьикай вичин гьилералди кхьенвай хейлин делиларни агаькарна.

Ялахьрин хуьруьн агьали **МУРСАЛОВ Абас Мурсалович** 1900-йисуз дидедиз хьана. Цуругуд йиса авай жаван яз, ам Бакудиз фена ва ана Нобелан нефтладин мяденра фялевал ийиз эгечина. Ина адакай "Бакудин фялейрин партиядин" член хьана. 1917-йисалай ада инкьилабдин гьерекатда иштиракиз эгечина. Бакуда А.Мурсалова 3 классдин образование кьачуна, 1919-1921-йисара Граждан дяведани иштиракна.

вилелди кьуньчивилелни машгьул жезвай. Набут хьанвайтани, бубади вичин хизан лайихлукадач хьена. Ада чирвилериз еке кьимет гудай. Гьавилей адан вири аялри кьилин образование кьачуна.

Заз инал ихьтин са карни кьейд ийиз кланзава. 1933-йисалай 1955-йисалди чи бубади лесхоздин директорвиле везифаярни тамарна. Гьа са вахтунда чи кваллин чиле пол авачир. Рагьметлу дидеди чи кваллин чилер асундай. 1972-йисуз буба рагьметдиз фейидалай кьуллухъ зи стха Мурсала квалериз полар яна. 1969-йисуз зун школада кваллахун патал хайи хуьруьз хтанай. И члавуз ада заз, "Чан руш, ваз вуч аватла чидани, чи уьлкве - Советрин Союз фад-геж чкидайди я" лагьанай. - Вуна акл вучиз лугьзува, я буба? - хабар кьуна за адавай. - Вучиз лагьайтла, алай вахтунда хейлин инсанар партиядин жергейриз уьлкведиз ва халкьдиз гьакьисагьвилелди кьуллугьун патал ваь, анжах чпин менфят ахтармишна гьаьхьзава, - жаваб ганай ада. Ахьтинбурун нагьакьан гьерекатри чи уьлкведин тележегдиз пис таьсирда.

1964-йисуз хуьре школада клелзавайла, зун райондин край чирдай музейдиз мугьман хьанай, - суьгьбет давамарна ада. - А члавуз заз ана зи бубадин шиклини авайди сифте яз акунай. А шиклидин кланик зи буба

«Цуругуд йиса авай жаван яз, А.Мурсалов Бакудиз фена ва ана Нобелан нефтладин мяденра фялевал ийиз эгечина. Ина адакай "Бакудин фялейрин партиядин" член хьана. 1917-йисалай ада инкьилабдин гьерекатда иштиракиз эгечина. Бакуда А.Мурсалова 3 классдин образование кьачуна, 1919-1921-йисара Граждан дяведани иштиракна.

Граждан дяведилай гуьгьуниз ам вич хьтин са десте жаванарни галаз кланвай имаратар арадал хкун патал Махачькала шегьердиз рекье туна. Ина ам 1933-йисалди хьана. Ахпа партияди А.Мурсалов Хивда кардик квай тамун майшаддин идарадин директордин заместителвиле кьуллугьдал ракурна. Ана ада 1939-йисалди кваллахна. Ватандин Чехи дяведин йисара ам Самурдин кьаскьан хуьн патал партизанрин дестедин начальниквиле тайинарна.

- Зи бубадин рикл "Правда" ва "Известия" газетар клелунал гзаф алай. 1955-йисуз партияди ам чи хуьруьн "Дагъустан" твар алай гзаф кесиб колхоздин председателвиле тайинарна. Гьелбетда, ада вичин гьакьисагь алахьунралди колхоздин экономикадин гьал хейлин хьсанарна. И члавуз колхозди Азербайжандин Мугьандин чуьлдай кьийшлахар кьачуна. И йисара чи кваллиз гьакл гуьзлемиш тавур бедбахтвални атана. Са сеферда колхоздин правленидин нубатдин заседанидалай гуьгьуниз йифен вахтунда квалли хкьезвайла, бейхабар дагьардиз аватуниди бубадин кьвач хана. И члавуз ам саки кьве йисуз месел алкьана. 1960-йисалай клеклекар гваз хьайи ам актив-

1919-1921-йисарин Граждан дяведин иштиракчи ва гуьгьунай 1941-1954-йисара Самурдин кьаскьан хуьзвай партизанрин дестедин начальник хьайиди кхьенвай. И дуьшуйшдилай кьуллухъ хейлин йисар арадай фейила, 2018-йисуз зун жуван хуьруьн галаз мад сеферда чи райондин музейдиз фена. Бубадин шикли ана ама. Анжах адан кланикай ам Граждан дяведин иштиракчи тирди кьалурнава. Гьа са вахтунда, вучиз ятлани, вичин вахтунда ам Самурдин кьаскьан хуьзвай партизанрин дестедин начальник хьайиди кьейднавач. "Ахьцегь райондин машгьур инсанар" твар алай ктабдани зи рагьметлу бубадин шикли ва адакай бязи кьейдер ава. Амма адан тварцин чкадал масадан твар хьенва. И жуьредин гьалатлар туькьур хьувунайтла, хьсан тир, - алава хьувуна Назиля Абасовнади.

Кьейд ийин, "Женгинин стхавал" ВООВдин райотделенидин председатель Р.Сулейманова Назиля Абасовнадиз ва адан стха Рагьимбегаз чухсагьул малумарна ва Граждан дяведин ветеран Мурсалов Абас Мурсаловичаз талукь делилар туькьур хьувунин кьайгьудик жедайди хиве кьуна.

Программа - кардик

Къагъриман ИБРАГЪИМОВ

Малум тирвал, РФ-дин Гьукуматди 2021-йисан 13-сентябрдиз 1547-нумрадин къанундин бинедаллаз тестикъарнавай къайдайралди Россиядин регионра икъван гагда, газдин линияр аваз, газ тухуз тахъанвай къвалериз къвалин исиди гайи заявкани бинедаллаз адан участокдин сергъятдал къван пулсуз газдин линияр члугвазвай социальный программа кардик ква.

И программадик Дербент райондин Белиж поселокни акатнава. Чун и йикъара поселокдин Наврузбег Абдулагаеван куьчеда газдин линияр члугвазвай газпромдин са бригададин бригадир Вадим Абдулаевахъ галаз таниш хъана. Ада "Газпром газораспределение Дагестан" ООО-дин Дербент районда авай ЭГС-дин (эксплуатационная газовая служба) отделенида къвалахзава. И отделенидин къве бригадади заявкаяр ганвай белиж-эгълийрин къвалериз газдин линияр члугвазва. Чун инал атай юкъуз бригада машинар физвай къилин куьчеда эцигдай арка газурунал машгъл тир. Бригадир Вадим Абдулаеван гафаралди, абуру ина къвалахиз са гафтедилай гзаф я.

- Чна чи къвалах Алирза Саидован тварунихъ галай куьчедилай гатунна, - лугъуза ада. - И куьчеда, заявка гана, социальный программдик экечнавай агъали яшамиз жезва. Идалай гьугъуниз чна газдин линия Молодежный, Наврузбег Абдулагаеван тварунихъ галай куьчейриз члугуна. Газ тухузвай турбаяр чна, сифте хъипи шир яна, гъазурна. Шир къурайла, 100 диаметрдин турбаяр къилин куьчедин (Н.Абдулагаеван) къве патайни ва 57 диаметрдин турбаяр гъвечи куьчейриз члугуна. Санлай къачурла, и объектдал заявкаяр ганвай къуд-вад къвал патал 630 метр мензилдиз газдин турбаяр члугунва. Сварщикрин, слесарин ва монтажникрин муьжуд касдикай ибарат бригадади зегъмет члугвазва.

Адан гафаралди, Н. Абдулагаеван куьчедин юкъвал къван члугунвай газдин линиядикай ана яшамиз жезвай маса агъалийривайни менфят къачуз жеда. Куьчедин муькуь паюна амайбуру талуькъайдада заявкаяр гайитла, газдин линия куьчедин эхирдал къван тухуз регъят жеда. Ада бригадади гъакъисагъвилелди зегъмет члугвазвай сварщик Агъмед Кабашеван ва монтажник Абдулжеллил Идрисован тариф авуна.

Инал чал газ вичин участокдин сергъятдал къван тухуз заявка гайи агъали Рашид Абасов гьалтна. Адан гафаралди, икъван гагда, газ авачиз, абуру къвале къарасар, къванцин цивин кузвай. Гила газ кутурвалди къвале, чими хъана, къулай шартлар арадал къведа, - лугъуза ада. - Гьукуматдин гьисабдай зи участокдин сергъятдал къван газ гун зун хътин мумкинвилер авачир гзаф инсанриз къезилвал я. Гадайриз машаллагъ, хъсандиз къвалахзава.

Дугъриданни, са куьруь вахтунда абуру чпин планда авай къвалахар акъалтарзава.

Багъманчи Назлухалум

Хазран КЪАСУМОВ

Багъ-бустанда, базарда ва я туьквенда хъсан еридин, акунарни алай ичер, чухверар, шефтелар, пинияр ва маса яр-емиш акурла, гъар са касдин гьугъул шад жеда. Ери авай, экологиядин рекъай мишмишар, майвар менфятлуни я. Идалайни гъейри, жуьреба-жуьре рангарин, къуд патаз атир чуклурзавай емишри шадвилдин мярекатрин суфраяр гурчегдиз къалурзава, берекатлу ийизва. Ихътин легъзейра зи фикирдиз гъа яр-емиш, салан майвар битмишарзавай зегъметчи инсанар - багъманчири майвачияр къведа. Ихътин зегъметчирикай сад вичиз гъахълудаказ "багъманчийрин хур" лугъузвай Агъа Стлал-Къазмайрилай тир Назлухалум МЕГЪАМЕДОВА я.

Зегъметчи хизанда дидедиз хъайи Назлухалумаз зегъметдин дад, чилин къадирни фад чир хъана. Школа акъалтарайдалай гьугъуниз ада са шумуд йисуз республикада машгъл "Ашагастальский" совхозда багъманчивилин бригадада ва Жейранханум Садыкъидин лежбервиллин фермервиллин майишатада рабочивиле къвалахна. И йисара адаз багълара агротехникадин гъар са серенжем киле тухунин, цилер каз, къелемар гъасилунин сирерни чир хъана.

Эхиримжи 30 йисан къене Н. Мегамедова вичин хуси къелемлуда гъар жуьредин къелемар гъасилунал машгъл жезва. Тежрибалу багъманчидай арадал гъизвай ичин, чухвердин, пинидин, машмашрин, шефтелрин, жумун, хурмадин, хатрутдин, кицикдин ва маса емишрин къелемриз гъар йисуз районда ва адалай къецени гзаф муштерияр ава. Адаз къелемар казак гузвай лежбервиллин фермервиллин майишатар, агропромышленный члехи карханаярни ава.

Н. Мегамедовади 15 сотыхдин къе-

лемлухда гъар йисуз, емишрин цилер каз, 3000-4000 къелем арадал гъизва.

- 2022-йисан зулахъайни за жуьреба-жуьре емишрин цилер къелемлуда накъвадик кутунва, - лугъуза Н.Мегамедовади. - Къве йисалай, яни 2024-йисан зулухъай абурукай муштерийриз маса гудай къелемар жеда. Хатрутдин ва хурмадин члур къелемриз тлур августдин вацра гузва.

Н. Мегамедова гъакъикъатдани вичин къвалах лап хъсандиз чидай багъманчи я. Багъларихъ гелкъуьнин, къелемар гъасилунин сирер ада масабурозни чирзава. Тежриба къачуз, адан патав инсанар неинки Стлал Сулейманан, гъакъли Дербент, Мегаарамдухуьруьн, Къаякент, Къурагъ ва маса районрайни къевезва. Ада, къелемар гъасилиз, абурук тлур кутази чирай са шумуд касдикай районда машгъл багъманчиар хъанва.

Н.Мегамедовади чаз лагъайвал, рикл алай къвалахди адаз руьгдин таъминвал, гъасилай къелемрикай багълар хъуни риклиз шадвал гузва.

Ваз къуватар хъурай, багъманчи Назлухалум!

Райсудин НАБИЕВ, зегъметдин ветеран

Рагъметлу шаир, муаллим Абдул Мутталибова "Кварчагъ дере" шири дуьшуьшдай къейди тушир. И кардикъ себебар гзаф авай. Къилинди, адан фикирда инин тлебиатдин гурчегвал, и къил а къил авачир хътин бул бегъерин узьумлухрин багълар, къве гъил къакъажна, гъвечиди-члехиди талгуз, галатун фикирда тахъай зегъметчи инсанар, къуд стха хъиз, са фикирдаллаз яшамиз жезвай къуд хуьруьн жемьтар хъана. Мадни давамарайтла, чпин хуси адетар, мел-мехъерин межлисар киле тухун, члехи-гъвечи чир хъун, арада гурьмет-хатур хуьн, маса адетрални къевелай амал авунни чешне къачуниз лайихлу кар я.

Эминан гъилин къвалахар

Къенин юкъузни и жемьтарин, дередин адетар куьгъне хъанвач, абурал вирида амалзава, аялриз гъеле къепинамаз чирзава. И гафар тестикъарун патал заз са мисал гъиз къанзава. Базардин югъ квачиз, амай вири йикъарин пакамахъ Кварчагъ дередай Къасумхуьрел хъипи рангунин еке автобус къевезва. Нисинин сятдин 12-даз ам райцентрадай элкъвена дередиз хъфизва. И рекъе автобусди гъерека-тиз цлуд йисалай гзаф вахт я. Шофер Мегамед хуьтуьл къилихрин, къени кас я. Гъил хъажна, ишара авур са касни ада рекъел тадач. Имни пулуна вил тунвайвилей ваь, вич гъар са касдин чкадал эцигзавайвилей, масадан гъавурда гъатзавайвилей я. Вичихъ галаз де-

редай атай ксар вири къватл хъжедалди ада автобус чкадилай юзурдач, сад амай къван гъузлемишда. Инсанризни и кар чизва, вахтунда чкадал къватл хъжезва.

Кварчагъ дередай твар-ван авай алимар, спортсменар, зегъметчи инсанар тлмил акъатнач. Абуру чпин кралалди инсанриз хъсан гел тунва.

Къе заз вичикай суьгъбет ийиз къанзавай АБДУЛМЕЖИДОВ Эминни баркаллу кралал машгъл дередин векил, хци къатлунар, зигъин авай, акуллу кас я. Кварчагъ дередин хуьрера адаз вирида гурьметзава. Эминакай хуш келимаяр заз фадлай ван хъайиди тир. "Куьредин ярар" фестивалда чаз муькуьвай таниш жедай мумкинвал хъана. Эмина Владимир шегъерда политехнический университетдин инженервиллин факультет агалкъунрал-

ди акъалтарна, радиоинженервиллин пешекарвал къачуна. Адаз радиоэлектронный технологияр хъсандиз чида. Хуьруьнбуруз ада телевизорар ва маса техника чкадал ремонт авуналди куьмекар гузва. И къвалахни ада вичин къвале къилиз акъудзава. Вичин мастерскойда ада гъакъли къарасдикай вижевай затлар гъазурзава: гурчег куьсрияр, гъар жуьредин рамкаяр, шахматар ва маса затлар. Вичин гъилелди гъазурнавай хейлин шейэр Эмина хуьруьн мектебдиз, библиотекадиз, къилдин ксаризни багъишна. Вичин сенятдал Эмина 6-классда къелзавай хтл Имамни желбзава. Абуру санал устларвал, ремонтрин къвалахар ийизва, чирвилер агакъарзава. Къилинди, ада Имамза мергъяматлу, баркаллу крал авунин важибувал вичин чешнедалди къалурзава. И йикъара абуру мектебдин класс патал, гурчег раклар гъазурна, кутуна.

Къасумхуьрел киле феи "Куьредин ярар" фестивалдиз члехи бубадин хтлуди чпи гъазурнавай гъилин затлар гъанвай. Инсанри абуруз еке итиж ийизвай. Заказар гузвайбуруни авачиз тушир.

Гележегда Эминаз гъазурзавай затларин жуьреяр мадни гзафардай фикир ава.

Лаврдин тар

КЪАЦУ АПТЕКА

Башир ШИХМУРАДОВ,
Теймур ГЪАБИБОВ

Дегъ заманайрин грекар Тавридадин къерехриз куьч жедайла, чпин гъаз абуру лаврдин къелемарни гъанай. Чими тлебиат авай Крымдикай лаврдиз къвед лагъай ватан хъана.

Чкадин агъалийрин лаврдин хийирлувилкай чирна ва халкъдин медицинада гегъеншдаказ ишлемишиз башламишна. "Гъамиша къацу и тарцин емишарни (абуруз "бобки" лугъуза) пешер са къадар азарар сагъар хъийиз ишлемишиз жезва. Емишрикай худзавай ягълу (бобковое масло) кпуррикти тазвай чкайриз, фалуж ягъай касдин гъилериз, къвачериз язава, гъакъли мекъивили арадал гъанвай азаррикай сагъар хъувун патал ишлемишзава.

Лаврдин пешер чпик фитонцидар лугъудай сагъардай шейэр гзаф къайвилей чи вахтарани медицинада гегъеншдиз ишлемишзава. Лаврди иммунитет хъажиз, бедендик къвай чиркин шейэр худиз хъсандакъ куьмекзава. Абурук къвай атирлу шейэри чахуткадин микробризни тади гузва, адав къил хъажиз тазва.

Иммунитет хъажун, сагъламвал мягъкемарун патал пешерикай ик менфят къачуда. - 5 гр пешер куьлуь авуна, 300 мл яд илична, 5 декъикъада ргада, 3 сятда тада, ахпа куьзна, йикъан къене тлмил-тлмил хъвана къанда. Къве юкъуз ял яда, ахпа мад ик хъун хъууна, къве гъафтеда ял яда. Гуьгъуьнлай пуд юкъуз хъун хъууна къанда.

Лаврдин пешери жалгъаярни сагъариз

куьмекда. И кар патал, винидихъ къенвайвал, гъалима гъазурна, хъвайитлани жеда, гуьцдай дарман (мазь) гъазурайтлани: къурай лаврдин пешерин гурьруьн 6 пай, нен тийидай цлирицирин (можжевелин) цапар хътин куьлуь авунавай пешерин 1 пай ва дуьдгъвердин 12 пай (6:1:12) какадарда. Ик гъазурнавай къаришмадалди жалгъаяр тлушунда.

Лаврди шекердин азар авайбурузни куьмекда:

- 10-40 пешинал (куьлуь авуна) 0,5 л ргар яд илична, 20-25 декъикъада туна, куьзна, экуьнахъ ва йикъан вахтунда хуьрек недалди вилик, яни ичли рикелай 3-4 сеферда хуьрекдин са тлрунавайди хъвада. Амма чна са къвалах рикел хвена къанда: лаврдик къен киви ийидай (вяжущий) элементар ква, и кардал муькуьай хъана къанда. Ахътин ксари я къадар тлмиларна, я гъа йикъара члулав хутар гзаф ишлемишна къанда.

Эгер къвачер гзаф гъекъ жезватла, мад лаврди куьмекда:

- гъар нияз ксудалди вилик и набататдин пешер къвай чими це къвачер туна къанда.

Гайморит авайбурузни лап хъсандиз куьмекда, эгер нериз са стлал лаврдин емишрикай гъазурнавай бобковий ягълу вегъез хъайитла.

Ихътин ягълу къевайни гъазуриз жеда.

10 гр. куьлуь авунавай пешерални емишрал са истикан набататрин ягълу илична, 5 суткада туна, куьзда. Ик гъазурнавай ягълу фалужди янавай гъилериз, къвачериз тлушуниз-тлушуниз яда, гатлай чкайризни (пролежни) адакай куьмек жеда.

Вичик къай хийирлувилли ва атирлувилли килигна, лавр хуьрекрик кутаза. Вилик девирра лаврдин хилерикай туькуьрнавай таж виридалайни виклгъбуруз, аскерриз, спортсменриз гузвай. Къуватлу тарцин таж къуватлуьруз гудай адет авай.

Гурьметлу газет къелзавайбуру, куь къуватар, такъатар, сагъламвилер Аллагъди ар-тухаррай!

Олимпиада - вузрик экечдайла, куьмек

Къве йис идалай вилик Федерациядин Советдин илимдин, образованидин ва культурадин рекьяй Комитетди хайи чаларай Вирироссиядин олимпиада кьиле тухунин теклиф гана. Кефердинни Рагъэкъечдай патан федеральный университетди и теклифдин тереф хвена ва Россиядин халкъарин дидед чаларай ва литературайрай школьникрин арада федеральный сад лагъай олимпиададин тешкилатчи яз майдандиз экъечна. Алай йисуз мектебра келзавай аялрин арада хайи чалай федеральный олимпиада къвед лагъай сеферда кьиле тухузва. Вучтин олимпиада я ам? Гьихтин къезилвилерик умуд кутаз жеда гъалиб хъайи аялривай, вузрик экечдайла? Кефердинни Рагъэкъечдай патан федеральный университетдин вузрик экечдай образованидин ва гележдин пеше хкъягунин месэлайрай (профорентация) факультетдин декан Светлана Васильевна ФЕДОРОВАДИ и ва са жерге маса суалриз жавабар гана.

Жасмина САИДОВА

Сад лагъай олимпиада Россиядин халкъарин хайи 8 чалай (якут, татар, башкир, эвенк, чечен, юкагир, долган ва ненец) кьиле тухванай. Ам тешкилуни карда 6 вузди иштиракна. Олимпиада, къейд ийин, агалкъунралди кьиле фена. Алатай йисуз хайи чаларай чпин чирвилер 8-11-классра келзавай ва уьлкведин 18 региондай тир 3346 жаванди ахтармишна, абурукай 167-дакай, гъа жергедай яз 42 выпускникдикай дипломантар хъана.

Шад жедай кар ам я хьи, олимпиадада неинки кьилди къачур халкъар санал яшамш жезвай чкайрай, гъакни маса регионрай тир аялрини иштиракна. Мисал яз, татар чалан олимпиададин иштиракчи яз уьлкведин 10 региондай атанвай.

Къейд ийин хьи, школьникрин хайи чаларай олимпиада сифте сеферда яз РФ-дин илимдин ва высший образованидин министерстводин мектебра келзавай аялрин олимпиададин Сиягъдик кутунва ва федеральный дережадиз акъуднава.

Им дидедин чал хуьнин карда еке куьмек ва олимпиададин гьерекад виликди тухунин карда, санлай къачурла, еке кам я. Олимпиададин федеральный дережади интеллектидиз галаз алакьалу конкурсдин гъалибчириз ва пишекар къачурбуруз, уьлкведин вузрик экечдайла, са жерге къезилвилер ва артухан мумкинвилер, гъа гьисабдай яз вузрик имтигъанар авачиз экечдай мумкинвал гуда. И кардини жегъилар чпин хайи чалар чирунин кардал гьевесламишуна куьмекда.

Алай йисуз олимпиададин дипломар къачунвай ксаривай педагогикадин, филологиядин бязи хилерай уьлкведин вузрик имтигъанар авачиз экечлуник умуд кутаз жеда, эгер урус чалай ЕГЭ-дай 75 балл-

Мектебра келзавай аялар олимпиададин гьерекаддал желб авуналди, чаз вузрихъ илимдин рекьяй авай, гъакни маса мумкинвилер ишлемишуналди, Россиядин халкъарин хайи чалар ва культура хуь ва еримлу ийидай, жегъилри дидедин чал чируниз ийизвай итиж артухардай, абурун арадай бажарагълу ва кар алакьдай аялар, жаванар майдандиз акъуддай, абуруз гележегда виликди финин карда куьмек гудай фикир ава.

дилай тимили тахъайтла. Гъакни абурувай вузрик экечлу патал алава баллар къачуз жеда. И шартлариз талукь тамам делилар вузриз къабулдай комиссийривай чирда.

Месела, Дагъустандин государстводин университетдик экечдайла, бонусар филологиядин факультет патал ишлемишдай ихтияр ава, гъакни университетдин маса факультетрик экечдайла, алава баллар гуда.

■ **Алай йисуз олимпиададик гьикъван чалар, гъа жергедай яз, Дагъустандин халкъаринбури, кутунва? Абурун къадар мадни артухардай фикир авани?** - хабар кьуна чна.

- И ва я маса халкъдин тафаватлувал, милливал къалурзавай асул такъат чал я. Россиядин халкъарин культура ва чал хуьн ва и карда куьмек гун государстводин милли политикадин асул принциприкай сад я. Милли культурадин жуьреба-жуьревал хуьни ва виликди тухуни Россиядин халкъарин садвал мягъкемарун патал шартлар таъминариз куьмекзава.

Россиядин Федерацияда 193 миллетдин векилар яшамш жезва, 277 чал ва нугъат ишлемишзава. Пешекарри гьисабзавайвал, 139 чал хаталувилек ква, абуру михъиз квахун мумкин я.

Къенин юкъуз Россиядин образованидин къурулушда 105 чал ишлемишзава, гъа жергедай яз, 24 чалал аялриз чирвилер гузва, 81 чал тарс ва я факультатив яз чирзава. Чун гъа и чалар олимпиададин гьерекаддал желб ийиз алахъзава. Алай йисуз олимпиада, уьлкведин 19 вуздин иштираквал аваз, Россиядин халкъарин 29 чаллай ва литературадай, гъа жергедай яз авар, къумукь, лезги, дарги, лак, табасаран чаларай ва литературайрай кьиле тухуда. Къеда йисуз фикирдик 42 чал ква.

Гъаниз килигна, чун Дагъустандин государстводин университетдик, гъакни и проект кьилиз акъудиз ва чахъ галаз санал кваллахиз гъазур тир маса вузрихъ галазни санал кваллахунай шад я. И карда чаз Федерациядин Советди, РФ-дин илимдинни высший образованидин министерстводи, РФ-дин просвещенидин министерстводи, миллетрин крадай Федеральный агентстводи, хайи чаларай Федеральный институтди куьмек гузва. Чехи кваллах илимдин, образованидин ва культурадин рекьяй Федерациядин Советдин комитетди тухузва. Абуру, олимпиададилай гьейри, мектебра келзавай аялар патал итижлу маса проектарни гъазурзава.

■ **Чалар гзаф ава. Олимпиададин тапшуругъар гьикъ гъазурзава? Истемишунар вирибур патал сад хътинбур яни?**

- Россияда кхьинар авай ва авачир чалар, нугъатар ава. Месела, карел чала пуд нугъат ава. Агъалийрин къадар 1 миллион касдилай артух тир халкъарин чаларни ава, и чаларалди тарсарни гузва, абуру государстводин идарадин кваллахдани ишлемишзава ва ик мад. Бязи чаларал са шумуд виш, гъатта мадни тимилибур рахазва. Ихътинбурун арада "чаларин нигилизм" ава, яни абурун сагъибриз ам машгъурди туширди тирвилей чпин хайи чалал рахадай, ам хуьдай ниет авач.

И себебар фикирда кьуна, чи вилик олимпиададин тапшуругъар са гьихтин ятлани "сад тир знаменателдикъ", яни чаларин къетленвал фикирда къадай са дибдикъ гъунин месэла квай. Са къадар зегъметар акъалтай кваллахдин нетижанда алмир, филологи, лингвистри и жигъетдай тайин тир са къайда теклифна. Адал асалу яз, проектдин иштиракчи тир вузрин методикадин комиссийри олимпиададин хкъядай ва эхиримжи паярин тапшуругъар гъазурна.

Къейдна кьанда хьи, олимпиададин тапшуругъарин модель туькьурунин карда Дагъустандин госуниверситетди активнидаказ иштиракна. Сентябрдин вацра олимпиададин тешкилатчи Казанда къват хъана, ана абуру хейлин месэлаяр веревирдна. Санлай къачурла, къенин юкъуз проект кьилиз акъудунин карда тахминан 150 пешекарди иштиракзава.

■ **Келунин и йисуз олимпиада мус башламишда ва гьикъван вахтунда кьиле фида? Тапшуругъар гьинай жагъуриз жеда?**

- Олимпиададин хкъядай пай башламиш хъанва ва ам 2023-йисан 10-январдалди давам жеда. Ам яргъал тир мензилдай алакьалу хуьнин технологийрин куьмекдалди кьиле тухузва. Ида лагъайтла, мектебра келзавай аялриз тапшуругъар чеб патал къулай чкада ва вахтунда тамамардай мумкинвал гуда.

И кар патал Кефердинни Рагъэкъечдай патан федеральный университетдин максус платформада - <http://svosh.s-vfu.ru> - регистраци авун ва тапшуругъар ачухун патал логин ва пароль къачун лизим я. Гъакни сайтда олимпиададин тапшуругъарин чешне яз ишлемишдай версиярни ава, ида олимпиададиз хъсандакъ гъазур жедай мумкинвал гуда. Олимпиададин хкъядай паюнин тапшуругъар хайи

чалай ва литературадай тирбур ква, абуру тамамардай вахт 120 декикъадиз барабар я.

Къвед лагъай ва я эхиримжи пай 2023-йисан февралдиз, аялрин иштираквал аваз, финалдиз акъатнавай жаванар яшамш жезвай чкайриз мукъва хуьрера ва шегъерра туькьурнавай майданрал (апрелдиз олимпиададин гъалибчияр ва пишекариз лайихлу хъайибур тайин жеда) кьиле тухуда.

■ **Алатай йисан олимпиададик мектебра келзавай аялри гьикъван итиж авуна? Къедай келунин и йисуз гьикъван иштиракчияр жеда тла виликамаз лугъуз жедали?**

- Саки гъар са регионда хайи чалай ва литературадай олимпиадаяр кьиле тухузва. Гзаф къадар аялар интеллектуальный ихътин конкурсрихъ галаз таниш я ва абуру ашкъидивди анра иштиракзава. Амма чи проектдин къетленвал адакай ибарат я хьи, сад лагъайди, чна тапшуругъар гъазурунин, кваллахриз къимет гунин карда илимдин ва вири патал сад тир къайда ишлемишнава. Ида школьникриз хайи чалар чир хуьнин дережа тайинариз куьмек гузва. Къвед лагъайди, олимпиададин федеральный дережади мектебра келзавай аялри хайи чалар авайдалай дериндай чирун, олимпиадада иштиракун патал, гъакни хайи чаларин муаллимрик яратмишунин кваллах тухун патал гьевес кутазва. Санлай къачурла, аз къейд ийиз кьанзава, олимпиадади диде-бубайрин, вузрин жемиятдин ва муаллимрин патал еке итиж арадал гъанва. Чна умуд кутазва хьи, олимпиададин иштиракчиярин къадар виле акъадайвал гзаф жеда. Чи и фикирдиз къуват уьлкведа чахъ яратмишунин рекъе авай, чпин пешедиз вафалу ва адал активнидаказ машгъул амадагар гзаф хуьни гузва.

КЪЕЙД ПАТАЛ. 2022-2023-келунин йисан олимпиададин чалар - авар, алтай, башкир, дарги, долган, карел, кет, крымдин татарин, къумукь, лак, лезги, марий, мокшан, ненец, урус, табасаран, татар, тувал, удмурт, украин, хакас, чечен, чуваш, чукоп, эрзян, эвенк, эвен, юкагир, якут.

“Дагъустандин йисан муаллим - 2023”

Къагъриман ИБРАГЪИМОВ

Дербентдин аялринни жаванрин яратмишунин дворецда муаллимрин устадвилдин “Дагъустандин йисан муаллим - 2023” конкурсдин муниципальный пай акъалтарзавай мярекат шад гъалара кьиле фена.

Ана Дербент шегъердин кьил Рустамбег Пирмегъамедова, адан заместитель Видади Зейналова, шегъердин депутатрин собранидин председатель Гъасан Мирзоева, образованидин управленидин на-

чалъник Чимназ Алиевади, культурадин, жегъилрин сиясатдин ва спортдин рекьяй управленидин начальник Самилла Нажафовади, муаллимри ва масабур иштиракна.

“Дагъустандин йисан муаллим - 2023” конкурсда гъалибчи лагъай твар къазанмишун патал гъар жуьре предметрай 17 муаллимдин арада акъажунар кьиле фена.

Са шумуд сятда давам хъайи конкурсдин нетижаяр ихътинбур хъана: 1-чкадиз 12-нумрадин школадин ингилис чалан муаллим Мадина Исаева, 2-чкадиз 3-нумрадин гимназиядин химиядин муаллим Мегърибан Нажафова лайихлу хъана.

Пуд лагъай чка пуд муаллимдиз гана: 17-нумрадин школадин географиядин муаллим Диана Исрафиловадиз, 14-нумрадин мектебдин физикадин муаллим Жамиля Беговадиз ва 3-нумрадин школадин сифтегъан классрин муаллим Дилара Рагъимовадиз.

Гъалибчиризни приздин чкаяр къурбуруз агалкъунар Гъасан Мирзоева, Чимназ Алиевади, шегъердин собранидин депутат Нариман Мусаева, образованидин работникрин профсоюздин председател Вакиф Хидирова мубаракна.

Мярекат къват хъанвайбуруз аялринни жаванрин яратмишунин дворецда тербия къачузвайбуру концертдин программа къалуруналди акъалтина.

Гъажибеговакай гаф

Гъажибег Гъажибегов хътин векилрин ирс хуьн, тIвар эбеди авун вири халкъдин везифа я

Гъаким КЪУРБАН,
Дагъустандин халкъдин писатель

Гъажибегов Гъажибег Агъмедханович (1902-1941) чи халкъдин ярж алай инсанрикай сад я. Ам чна Урусатда машгур арифдаррив - Кириллани Мефодийдив - гекъигна кланзава: абуру агъзур ийс идалай вилик - славян халкъариз, Гъ. Гъажибегова виш йисан вилик лезги ва табасаран халкъариз саваддин нур багъишна, алфавит тукъурна ва милли газет акъудна. Адан уьмуьрдин ва яратмишунрин ялавлурехъ Д. Агъмедова ("Хкахъ тийидай гъед" ктаб), Гъ. Гашарова ("Гъ. Гъажибегован ирс" ктаб) ва масабур ахтармишна.

Алатай асирдин юкъван йисара заз Ахцегъа, Къасумхуьрел, Махачкъалада ва маса чкайра Гъ. Гъажибегов мукъувай чидай, адахъ галаз кIвалахай писателрихъ, алибрихъ, муаллибрихъ (Назир Агъмедов, Сейфудин Гъажиев, Къияс Межидов, Нияз Мирзоев, Салаудин Селимов, Эмиржан Эмирбеков ва мсб.) галаз суьгъбетарун къисмет хъана.

Абурун рикел хунрай зи вилерикай гатун келечI партал, яргъи пенцI галай шапка алай, къамухъай бурма чIарар хкатнавай, къуьне къезил гъебейр авай, кIвачер къецил, юкъван буйдин, яхун, къумрал, чIулав вилера цIелхемар кузвай, цIувад-къад ийсарин яшара авай жегъил карагзава... Ам, Москвадин яру профессорадин институтда клелзавай студент, гъар гатуз ватандиз хквезвай... Гагъ текдиз, гагъ сад-къве юлдашни галаз (Назир Агъмедов, Агъалар Гъажиев, Алибег Фетягъов ва мсб.) ам хайи Самур, Самсам, Къуба, Куьре, Къурагъ... магъалрин хуьрера къекъвезвай: тарихдин къисаяр, халкъдин медин эсерар хъин хъийизвай. Ада кимерал Совет улкведа авай гъаларикай, цIийи къанунрикай, вири савадлу хъуникай, цIийи мектебар эцигуникай... суьгъбетардай.

Къвед лагъай сеферда хтай дуйшуьшра Гъажибег Гъажибегов Миграгъа,

Хуьруьга, ЦIехуьлрик, Агъа СтIалдал, Къасумхуьрел, Къепирдал... жематри гуррадалди къабулдай. Ам ихътин гурруьшра тIебии алакьунар авай мазанрихъ, шаиррихъ (СтIал Сулейман, Миграгъ Мердали, Хуьруьг Тагъир, Башир Султанов ва мсб.) галаз таниш хъана, абуруз хкаж жез, вилик физ куьмекар гана. 1927-йисуз ада Къасумхуьрел лезги писателрин сад лагъай конференцияни тухвана.

Гъ. Гъажибегов инсанвилдин вини дережадин лишанар квай кас хъана. Гъавилей адаз СтIал Сулеймана вичин са чарче икI лугъузва: "Эвела ваз салам-дуйа, Зи рикIин ишигъ Гъажибег...". Чеб чпивай яргъа хъунин гъайиф чIугъвазва, сусакай ва аялдикай хабар къазва. Ахпа уьмуьрдин юлдашдиз тагъкимзава: "Минет хуй, чан руш Зулейха, Вуна хъсан хуьх Гъажибег...". Гъ. Гъажибегов дустагъда гъатайла, СтIал Сулейман хуьрйай Махачкъаладиз атана, вичин дустунин кIвалел фена, Зулейхадиз вичи хажалат чIугъвазвайвилдин гафар лагъана, адавай герек затIар къачуна, дустагъдиз фена, Гъажибеггахъ галаз рикIяй рикIиз суьгъбетар авуна. Гуьгъунлай дуз фитнедикай хъудун патал шаир чIе-хи идарайриз фена. Анжах... Еке тIвар авай, хурудал Ленинан орден алай СтIал Сулейманан гафуни и сеферда атIанач...

Заз ихътин теклиф гуз кланзава. Гъ. Гъажибегован тIвар Ахцегъа са къучедални майдандал эцигнава. Зи фикирдалди, республикадин дережада тIвар эбеди авун патал ада тешкилай "Лезги газет" Гъажибегован тIварунихъ ягъуниз лайихлу я. Чи вилик газур чешне ква: Дагъустандин ТВ-диз Гъарун Къурбанован тIвар ганва.

Мад къве теклиф.

1) ЦIийи йисалай "Лезги газетдин" са чин урус чIалал акъудайтIа, хъсан я. Къуй чи месэлайрикай чи чIал течир гъукумдарризни хабар хуьрай.

2) Газетда "Мад сеферда ахкъудзава" рубрика арадал гъана, клелзавайбуруз хуш хъайи, халкъдиз хийир авай эсерар, месела, Мерд Алидин "Гуьгъуьллуьрин марш" хътин ширавар, макъалаяр, мад сеферда ахкъудиз хъайитIа, хъсан жеда.

РЕДАКЦИЯДИН ПАТАЙ

"Лезги газетдин" редакцияди клелзавайбурун патай къвезвай теклифриз, меслятриз къетIен фикир гузва. Гуьрметлу алим, машгур писатель Гъаким Къурбан милли газетдихъ галаз фадлай алакъаяр хуьзвай ксарикай сад я. Гъаким Къурбана ганвай теклифрин арада къабулиз жедайбурни ава. Ихтилат "Мад сеферда ахкъудзава" рубрика арадал гъуникай я. Газетдиз мана-метлебдал гъалтайла важиблу, менфятлу макъалаяр, ширавар тIимил акъатзава. Абурун метлебувал фикирда къуна, са къадар вахтар арадай фейила, виридалайни сечмебуруз газетдин чинрал чка хъуникай са зарарни авач. Аллагъди гайитIа, цIийи йисалай чна ихътин рубрика кардик кутада.

Гъаким Къурбана ганвай мукъу къве теклифдин патахъай редакциядин коллегиядин фикир ихътинди я.

"Лезги газет" Гъажибег Гъажибегован тIварунихъ ягъун. Дугъриданни, тарихдин вилик Гъ. Гъажибегован лайихлувилер лап екебур я. Ахътин векилрин ирс хуьн, тIвар эбеди авун вири халкъдин умуми везифа я. Амма милли газет адан тIварунихъ ягъун чаз дуьз кар яз аквазвач. Телевидение, радио тайин ксарин тIварарихъ янавай дуйшуьшар, гъакъикъатдани, малум я, амма печатдин орган (газет ва журнал) къилдин касдин тIварунихъ ягъай са дуйшуьшдикайни редакциядиз хабар авач.

"Лезги газетдин" са чин урусдал акъудун. Редакциядин коллегиядин ва чна хабарар къур газет клелзавай са жерге ватангълийрин фикирдалди, им къабулиз жедай теклиф туш. Хайи чIалар авай гъал са акъван хъсанзавачир макъамда хайи чIалал акъатзавай газетда са чин урусдал акъудун кутугнавач. Урус чIалал акъатзавай газетарни журналар садни къвед авач. Чи чIал течир гъукумдарриз ва маса халкъарин векилриз лезги халкъдин месэлайрикай хабар хъун патал урусдалди кхъенвай макъалаяр гъанриз, интернетдин майданриз акъудиз жеда.

Алай вахтунда республикада милли чIаларал акъатзавай бязи газетра (мисал яз, аваррин "Гъакъикъат", къумукърин "Елдаш", "Табасарандин нулар") са чин урус чIалал гузва. И кардин къилин себебни, чакъ авай малуматралди, и газетрин редакцияриз чкайрилай хайи чIалал кхъизвайбурун къадар тIимил хъун я. Белки, маса себебарни ава жеде. Амма "Лезги газетдихъ" галаз жуьреба-жуьре хуьрерай алакъаяр хуьзвай, макъалаяр рекъе твазвай ксарин къадар, шукур Аллагъдиз, гзаф я. Къуй абуру мадни пара хуьрай!

налди хуьруьнвийриз хъсан савкъат авуна. Урус чIалал рангунин шикилар аваз, писатель Нариман Ибрагъимован редакторвилек кваз ва Алкъвадар Гъасан эфендидин тIварунихъ галай медениятдинни марифатдин центрадин амадагал себеб яз чапнавай ктаб гъвечиди ятIани, адан къиметлувал екеди я.

И къиметлувал квекай ибарат я? Сад лагъайди, Къуьхуьр Дагъустандин лап куьгъне хуьрерик акатзавайди къалурзавай тарихдин делилар гъанва. Хуьр, магълеяр, тухумар арадал атуникай суьгъбетзава. Жематди уьмуьр кечирмишай, майишат къиле тухвай, жуьреба-жуьре девирра арадал атай вакъияяр себеб яз, хуьре къиле феийи дегишвилер рикIел хкизва.

Къвед лагъайди, гъикъван за-

“Къуьчхуьр - зи ватан”

Абад АЗАДОВ

Чи инсанриз адетдин "Ваз хуьруьн, тухумдин тарихдикай вуч чизва? Улу-бубайрикай шумуд малум я?" сулар гайитIа, абуру тамам ва тайин жаваб авачиз амукъда. Вучиз лагъайтIа, и важиблу месэлайриз, вакъияриз талукъ чешмеяр чакъ авач. Бубайрини къвезмай несилриз ирс яз ихътин жуьредин малуматар тунач. И кардай абуру тахсирни кутаз жеда. ГъикI хъи, халкъдин къатар савадсуз тир. ДатIана чапхунчийрихъ галаз хуьр-кIвал, чил хуьн патал женгера хъана. Инсафсуз душманри чпиз муьтIуьгъ тежезвай дагъвийрин хуьрер кана, чукIурна, девлетар, тарихдин, медениятдин чешмеяр чуьнуьхна, куьгъне ктабриз цIай яна. Диндихъ, дингълийрихъ галаз женг чIугъвазайди я лугъуз, советрин девирдани ихътин фагъумсуз крариз рехъ гана, араб чIалалди (аджамдалди) кхъенвай вишералди ктабар, чарар цIув ву-гана. Гъавилей чун къе хуьрерин, тухумрин, халкъдин тарихдиз талукъ чешмеяр авачиз амукънава. Душманри чун лап къиметлу ва багъа ирсиникай магърумна.

Гъакъикъат ихътинди я лугъуналди, чун гъилер авадарна, нек алахъай къарияр хъиз, акъвазна кландач. Авай мумкинвилерикай менфят къачуна, къвезмай несилриз милли тарихдикай, бубайрикай, хуьрерикай, яшайшдикай, инсанрикай са вуч ятIани тун лазим я. И рекъе кIвалахзавайбурни авазва. Абуру хуьрерикай майдандиз ктабар акъудзава: А. Магъмудов "ЦIийи Макъар", К. Казимов "Ялахъ - яйлахрин меркез ва адан нурлу гъетер", Н. Ибрагъимов "Хпеж - бубайрин ватан", Ж. Исмаилов "КъакIарин хуьр", И. Агъмедов "Хутаргъвияр", Г. Мисриханова "КIахцугъар ва кIахцугъвияр", Гъ. Къазиев "Гъетер-халкъар Къурушар"....

Ингъе и йикъара, цIийи йисан вилик, тежрибалу педагог, республикадин образованидин чешнелу, РФ-дин образованидин гуьрметлу къуллугъчи, РД-дин лайихлу муаллим, "Ватандин вилик лайихлувилерай" къвед лагъай дережадин ордендин сагъиб Улушан Муталибова "Къуьчхуьр - зи ватан" ктаб акъуду-

лан, гъайиф къведай делил ятIани, Къуьчхуьррин куьгъне хуьр инсанрин, аялрин ван-сес амачиз, баябан я. Агъалияр къуд патахъ чIкIана. Идан къилин себебни, за фикирзавайвал, дагъдин мишекъат шартIар я. Дерерай авахъзавай Къурагъ вацIай экъечIна, Парзудин дагъдал хкаж хуьн ва анай агъуз эвичI хъувуна, мад хуьруьз экъечI хъувун (иллаки пар кIула авайла) виридалайни четин кар тир. Агъалияр саниз физ-хтун муракаб месэладиз элкъвенвай. Абуру дуйнуьядикай пай атIанвайбуруз ухшар тир. ДатIана кIевера хъайи инсанри советрин девирда азадвал гъиссна ва чпиз гайи ихтияррикай менфят къачуна. Яваш-яваш са-сад дуьзенда, шегъерра, къазанмишиз феийи чкайра бинейр кутаз гатIунна. Эхирни 1966-йисан залзаладилай гуьгъуьниз къуьчхуьрвийрик мадни йигин гъерекат акатна.

Улушан Муталибован ва адаз куьмекар гайи Осман Рамзаноован, Тагъир Тагъирован зегъмет себеб яз, ктабда Бугъдатепеда, Белижда, Дагъустандин Огнида, Избербашда, Каспийскда, Махачкъалада, Бакуда ва масанрани кIвалин-къан иесияр хъанвай къуьчхуьрвийрин вири хизанрин сиягъар ганва. Ктаб гъиле къур жегъил несилдин векилриз, герек хъайила, чпин хуьруьнвийр гъина аватIа чир жеда.

Пуд лагъайди, ктабда хуьрйай акъатнавай тIвар-ван авай инсанрикай, шикиларни галаз, куьруь малуматар ганва.

Къуд лагъайди, Улушан Муталибова жаван-жегъил несил вичин тухумдин бинейрихъ галаз танишарзава. Хуьруьн 14 тухумдикай автор Шеметрик акатзава. Абуру къе ирид силхилдиз пай хъанва. Муталибовриз гъеле малум хъанвай улу-буба Шекерали я. Адалай гуьгъуьнин бубаяр - Мершид, Улушан, Абдулмуталиб-I, Абдулмуталиб-II, Улушан, Роберт... Автордин хтулриз, птулриз ктабдай чпин 7 бубадикай малуматар чир жеда.

Ктабда Ватандин ЧIеги даяведа иштиракай ва телеф хъайи къуьчхуьрвийрин сиягъни ганва.

Ктабда гъатнавай метлеблу, гегъенш деллирикай къилерини хабар гузва: "Гуьрметлу дингълийр", "Плирер ва гъумбетар", "Хуьруьн булахар, регъвер", "Баркаллу рухвар", "Алимар, муаллимар", "Чна дугътуррал дамахзава"...

Мубаракрай, "Советхуьр"!

Агъмедпаша АГЪМЕДПАШАЕВ

Алай йисуз Мегъарамдхуьруьн райондин Советский хуьр арадал атана 70 йис тамам хъанва. Ам къуд райондик акатзавай дагълух ирид хуьруькай ибарат я.

Гъикъван четинвилер гъалтIатIани, и хуьрерин агъалийри, гъил-гъиле къуна, вири жуьредин къулайвилер авай Советский хуьр арадал гъана. Къе ам шегъердиз ухшар хъанва.

Жегъилриз, къвезмай несилриз и гуьзел хуьр чпин диде-бубайри гъикI арадал гъайиди ятIа, абуру гъихътин четинвилериз дурум ганатIа чир хуьн патал анин гуьрметлу агъалияр тир Пашаев Сулеймана ва Велиев Буньяма "Къуредин ярар" культурадин цент-

радин куьмекдалди "Советхуьр" тIвар алаз 286 чиникай ибарат чIеги форматдин тарихдин ктаб тукъIурнава. Абуру и ктабда тамарини клачичири къунвай, вагъи гъайванри агъавалзавай чIурухъан чилерикай гъакъван аваданлу макан тукъIуруьнин карда агъсакъалрин зегъмет екеди хъайиди ашкара ийизва, тарихдин делилар гъизва, гъакъисагъ зегъмет чIугур инсанрикай кхъенва ва абурун шикиларни ганва.

"Вичин тарих тийижир халкъдихъ гелегег жедач", - лагъанай М. Ломоносова. Ихътин маналу ктабда тарих гъатнавай Советский хуьруьхъ, адан жематдихъ къедлай къудлухъ мадни бахтлу, гуьзел гелегег жедайдал шакини алач. Къез 70 йисан юбилейни цIийи ктаб мубаракрай, Советский хуьруьн агъалияр!

Мариян БУГАЕВА

Гъажибег

Гъажибеговаз

Самур вацун яд хъвайи хва,
Шарвилдин пай ганвай ваз.
Хаинарни хъана пара,
Алчакри пис фенд къунай ваз.

Гъурмет авай инсан тир вун.
Къиле зигин, акъул авай.
Ви бажарагъ акур члавуз
Вал гзафбур пехил хъанай.

Дуьз къвалахар авур вуна
Чуру патахъ элкьурнай хьи.
Къазаматдиз вун гадарна,
Имтигъанра къекъурнай хьи.

Дагъустандин сифте алим,
Лезги члалан къадир хъайи.
Лезги члални эдебият
Виридлайни вилик гъайи.

Вуна авур гъар са къвалах
Баркаладиз лайих я.
Лезги чилин гъунарлу хва,
Къе вахъ чи халкъ дарих я.

Дагъустандин нурлу чирагъ,
Лезги халкъдиз экв гайи рагъ.
Гъар са карда чешне я вун,
Марифатдин бине я вун.

Гъажибег, вун гъайиф я чаз,
Жегъилзамаз телеф авур.
Лугъудай гаф амач хьи чаз,
Ви сура къуй женнетдин нур.

**Ширинагъа СУЛЕЙМАНОВ,
Къуьчхуррин юкван
школадин муаллим**

Къарагъ къвачел

Зи къегъалар, къарагъ лугъуз,
Эверзава ватанди.
Агъу вегъез чи ватандал
Гъазур хъанва иланди.

Къарагъ къвачел, гъазур жен чун,
Къе чи ватан къевева.
Ватан хуьнуьх гъар са касдин
Пак буржи я, хивева.

Фашизмдин амукъайри
Къил хкажна къекъевезва.
Къал акъудиз гъар са пипле,
Дуьньяд винел элкъевезва.

Къудуц кицлин гурцунлри хъиз,
Гъужумзава къачагъри.
Я дишегъли, аял талгъуз,
Терг ийизва алчакри.

Твар къур члавуз чи ватандин,
Къиздирма къевез, зурзава.
"Россиядай" лагъай члавуз,
Цаз алай хъиз аквазва.

Ингилис, немс, чехни поляк,
Америка хъанва къудур.
Чпин къацлай ниятар гъаз,
Гуз кланзава ватандиз клур.

Ша агатин, халкъар, вири,
Къалур ийин къуват чи.
Гъар чкадал чирин чна
Чи гъахълувал, гъайбат чи.

Мукаил АГЪМЕДОВ

Рубаянр

Табиз, уьмуьр тухуз жедач
яргъалди,
Я фад, я геж акатда кас
маргъалдик.

Ихтибардин муьгъ чуклурда
тапрукъди,
Таб ийидач ният миьхи къегъалди.

Камаллу гаф тамир рикле
нагъахъ на,
Къван хъиз тахъуй гадар хъийир
гуьгъуьнай.

Гаф, чурурна, гегъ майдандиз
акъуда,
Ругъдин ем жез фирай элдин
туьтуьнай.

* * *
Тух хъанва эл гафарикай
"къизилдин",
Руг хъиз гару тухудай къван
мензилдиз.
Усалвал я буш гъебе гъаз къекъуьн
чаз,
Крар мус хъуй ирс яз тадай
несилдиз?

* * *
Ругъдин азар миллетчивал
хъайила,
Тум акалун гъибетчивал хъайила,
Къул рекъида, катда эллер
гъурбатдиз,
Гъакимрин тул ришветчивал
хъайила.

* * *
Бул хъайила арадавай тафават,
Пара жеда зидвилерин адават.
Фаркъ тимила арадавай инсанрин,
Чун сад-садахъ жедайвал фад
гъарарат.

* * *
Тухуз хъайила сиясатдин дявевар,
Еримлу жеч гъулгъулавай
уьлквевар.
Я алакьдач уьмуьр тухуз лайихлу,
Рехъ агалмир сада-садан,
бендеяр!..

* * *
Къимет це алакьунриз, кас,
душман ятлани,
Агалкъун акваз, вилиз вун
пашман ятлани,
Ахътин кар къегъалдилай алакьда
анжа са,
Устадвал члехи пай я, ваз
таклан ятлани.

* * *
Чакъалар бул, къегъалар къе
къери хъанва,
Гъахъ гъай бенде мунафикъриз
игри хъанва.
Эй Мукаил! Рахуналди низ ван атуьй,
Пул - эменни, ягни намус -
вири хъанва.

* * *
Намус, гъая, ягъ, эдеб хуьн
уьмметди
Эвелимжи чкадаллай гъурметдин.
Алуднава ягъдин перде чираллай,
Марифатдин мектеб гъинва
адетдин?

* * *
На лугъуза: - Зи дережа къакъан я,
Вун кесиб я, залай къве члиб
асклан я.
- Дереваяр девлетралди
алцуммир,
Ругъдиз вун, кас, амайбурлай
яван я.

Хъартасви ШАГЪВЕЛЕД

Вуч я чимивал?

Хуьруьн къилихъ синерал гар
къекъевезва,
Амма пара секин язва дуьзенда.
Гар датлана гъа синерал элкъевезва,
Чилер кузва, авайди хъиз
жуьгенда.

Чуьлда къилер куьрсарнава
цуьквери,
Юзадай са пеш аквазмач тарарал.
Я инсандин ван къевезамач уьтери,
На лугъуди, вири фенва ахварал.

Лап зегъем я, цай къвазава
цавайни,
Я а цун эхирарни аквазвач.
Нефес дар я акъатзавай хурайни,
Тебиатдин гъавурда чун аквазвач.

Цай къвазава, алугзава чилерни,
Ракъини вичин къалурзава
зурбавал.
Чил пад хъана, тазва вичин гелерни,
Артух хъайла гъа ракъинин агъавал.

Синерал - гар, дуьзенда рагъ
авазва,
Жагъизавач я са дарман-давани.
Эх жезамач, дуьнья миьхиз чразва,
Пайда жезвач къутармишдай
архани!..

Зул

Яр язава тарцел алай ичериз,
Къери хъанва набататар чилени.
Зул атанва Лезгистандин хуьрериз,
Шадвал ава гъар лезгидин риклени.

Шад я инсан вичин йисан
зегъметдал,
Ци гъаваяр мублагъ хъана
емишриз.
Рази я халкъ тебиатдин къиметдал,
Рехъ ачухай чаз девлетар
ахмишриз.

Вахт-вахтунда ядни гана тарариз,
Дарман яна, къурай хел-пеш атлана.
Перни яна гъа тарарин пунариз,
Гелкъвез хъана халкъ тарарихъ
датлана.

Бегъер хъана чи зегъметриз
килигай,
Тебиатди тунач инсан сефилдиз.
Шадвилдин гар къвахъиз ава
рикликай,
Им тарс язва акъалтзавай
несилдиз.

Зегъмет члугу, вири гъида
зегъметди,
Цаварай фу аватдайд туш, инсанар.
Анай клусар къведайди туш
суьрсетдин,
Чи берекат зегъметдин я гъунарар!

Хуьруьг ЖАМИЛ

**Дяведин ван
тахъурай**

Гъар са уьлкве, гъар са хизан -
Зулун багъ хъиз хъуй авадан.
Гъич садахъни тахъуй душман,
Чаз дяведин ван тахъурай.

Мугъманар я дуьньядал чун,
Къез герек я куьлун-чухун?
Рикляй-риклиз за къез лугъун:
Чаз дяведин ван тахъурай.

Ислягъвал хъуй вири чилел,
Ачух цавни - даим къилел,
Чуру ният гъимир рикле,
Чаз дяведин ван тахъурай!

Сад Аллагъдиз ая минет,
Такурай чаз дарвал, зиллет,
Машгъур хъурай дуствал, гъурмет,
Чаз дяведин ван тахъурай!

Райсудин НАБИЕВ

Бубадин чуьнгъур

Пехъи душман Ватандал чи
Атай члавуз бейхабардиз
Юлдаш хъанай ваз кеменчи,
Женгериз феи уьткъем буба.

Чуьнгъурдин симер - гъарма сад
гуьлле,
Аклурнай абур на душмандин пеле.
Гъалибвал патал къалурнай чешне
Вуна гъар садаз, азиз тир буба.

Вучда, а вахтар тир хьи четинбур,
Дарбадагънай на душмандин
сабур.
Чуьнгъурдин сесиналд гатайла
абур,
Гъалибвал вилик кутур зи буба.

Гъар юкъуз вун зи авазва рикле,
Ви къаш-къаматни хуш тир
къилихар.
На чаз манияр теснифай никле
Кватлазава къе за бегъерар, буба.

Ви сесинин ван гъич хъаначир заз,
Къундах тир хьи зун, къвале тек
амай,
Талукъарна хъиз Гъалибвилдин
юкъуз,
И члалар за ваз къхена, буба.

Самурхан ими

Стхад гуьгъуьналлаз фенай
фронтдиз
Ягъун къун патал вагъши
душмандиз.

Гъалибвал гъун патал гъар са
инсандиз
Машгъур хъанай вун,
Самурхан ими.

Чуру-спелни татанвай гъеле,
Яракъ къунай на къуватлу гъиле.
Куклварун патал душмандин къеле
Гъазур хъанвай вун, Самурхан ими.

Вун хътин виклегъ жегъилар шумуд
Фенай, къисметдик кутуна умуд.
Куклвариз алакьнай душман -
малкамут,
Гъунаррик пай кутур Самурхан ими.

Вил ватандихъ галай тир, гъелбет,
Хуьруьз хтун ваз хъаначир къисмет.
Пехъи душманди авур къван
къелет
Агъур хъанай ваз, Самурхан ими.

Ухшар жез клан я заз ви къаматдиз,
Къуллугъзава за жуван Ватандиз.
Ви орденарни медалар халкъдиз
Ядигарар я, Самурхан ими.

Хъянавай вуна женгинин майдан,
Атлана а пехъи душмандин гардан.
Элкъвен тийирвал чал яракъ адан,
Какурнай вуна, Самурхан ими.

**Энжем ВЕЛЕДОВ,
Кълар шегъер**

**Алуддач вун
рикелай**

*(Шихжамал муаллимдин экуь
къаматдиз бахшзава)*

Чи несилри бегъер къватда
никелай,
Милли ругъ квай сейли кас тир
экв алай,
Лезги халкъди алуддач вун
рикелай,
Ви гъар са гаф аманат я,
Шихжамал.

А дуьньядай аватла жал са гуьрар?
Я туштла, лиф, жкидай чаз хабарар?
Ичи хъанва зи ругъгдавай ивирар,
Рикле зи дерт шумуд къат я,
Шихжамал.

Саки рагъ тир вун аваран чилериз,
Са дарман тир начагъ хъанвай
рикериз,
Амач къе вун, хабар хъурай
эллериз,
Фана дуьнья хажалат я,
Шихжамал.

Гъажимирзе АСЛАНОВ

Аскердиз...

Къегъалвиллиз авач къадар,
Куьн чи халкъдин даях я,
Игитвилдин члехи гъунар
Чи риклерин дамах я.

Куь чандик гъич акатдач кичи,
Ругъдин къуват гужлу я,
Рикелайни фидач чи гъич,
Куьн чи дагъни далу я.

Яракъ гъиле, къене куь чан,
Къудратлувал мягъкем я,
Душмандикай хуьзвай Ватан
Ругъдин гъиссер бегъем я.

Гуьллед вилик кутазава хур,
Циферикай хуьзва чи нур,
Йисар фейтлан шумуд агъзур,
Твар фич рикляй женгер члугур.

Ватан патал, инсан патал
Гъазур я куьн эцигиз чан,
Нур гузавай гъетер хурал,
Кам вегъейла, ийизва ван.

Зулумкаррин вилик пад къаз,
Куьн жегъилриз чешне я.
Куь гужлувал, куь къуватар
Виклегъвилдин са чешме я.

Вафалувал язва тамам,
Гъич садрани такурай гъам,
Баркаллувал ийиз давам,
Яшамашрай гъар са аям.

Тамила САЛМАНОВА

* * *
За гъалатриз ганач майдан,
Хъанатлани зи чан гъулдан.
Ажуз хъана, клирнач гардан,
За асланвал къене къуна.

Зун туьгъметри гатай члавуз,
Къил яцара гъатай члавуз,
Рикле мецери атлай члавуз
За пашманвал гине къуна.

Шерни буьгътен харарив гуз,
Хажалатар гарарив гуз,
Пак фикрар чарарив гуз,
За кирамвал хиве къуна.

Зал нубатсуз атай гъилер,
Тахсир квачиз авур гелер,
Назик рикел хъайла хирер,
За къакъанвал сине къуна.

Вегъей члавуз зал серинар,
Элкъуьрайла зал цивинар,
Акъудайла заз ифинар,
За хъсанвал бине къуна

Пеше хъана ягъун ценкъер,
Дар ийиз заз шегъре рекъер,
Элкъуьрдайла чуру регъвер,
За инсанвал вине къуна.

* * *
И дуьньядик зи пай квай туш,
Ругъни къвачер къадакравай.
Бахтар авай фейжан я буш,
Адал зи твар кхъей къалай.

Кламач уьмуьр, рагъ алай югъ,
Чан аламаз жегънемдавай.
Нел ракъурин залум ажугъ,
Сив клевнавай шешелдавай?

Къез жезвачни зи сузад сес?
За фу незва ивид фурай.
Гъич са касни авачни бес,
Зи гъил къадай мичи сурай!?

Эйзудин САЙДУМОВ

Цийи йисуз

Планета я виридан къвал,
хуьхъ рикел,
Дидейрин вилерал накъвар
тахъурай.
Гъарнихъ фимир, пачагъар, хуьхъ
са рекъел,
Гъич санани залум йикъар такурай.

Куьрпеяр атурай сусарин гъилел,
Хъуьтлуьз - живер, гаффариз -
абулейсан.

Михъи цав хъурай чи балайрин
къилел,
Сад яргъан я, сад "чилини иви" масан.

Цийи цирер, цийи жинсер
бул хъурай,
Инсан шад крарик хуьн я герек.
Рикел гъидай берекатлу
зул хъурай,
Гад гъарай я! Гъар са касди це
куьмек!

Цийи йисуз тлачар кутур, къурур
къахар,
Хуьрерик фин алудмир гъич
рикелай.
Яргъи хъуьтлер, ахъайиз къисаяр,
махар,
Адетар хуьхъ, алатмир куьн
рекъелай.

Агакънава, ачухара чи варар,
Пишкешар гъаз Аяз Буба атанва!
Живед Ханум, бицекриз пайиз
нурар...

Ислягъ йисар хъуй дуьньядал
датлана.

ЧУБАРУКАР

Фригърин цIурер

Гъурметлу аялар!

Диде-бубайрин вилин эквер, чи гележег! Ингъе 2022-йисни тарихдиз фена. Квекай са къадарбуру хайи дидед чIалал акъатзавай багъри газет кIелзава, редакциядихъ галаз алакъа хуьзва, чаз гъевечIи-гъевечIи макъалаяр, шиирар рекъе твазва. И жигъетдай иллаки Хив райондин Фригърин мектебдин аялри чпин активвал къалурзава. Аферин, баркалла!

Ингъе вилик цIийи - 2023-йис ква. Къуй ада квез шадвилер, рикIел аламукъдай хьтин хъсан крар гъурай. Квекай гъикъван гзафбуру газет кIелиз, жуван къелемни ахтармишиз, чаз кхъиз, редакциядихъ галаз алакъа хуьз хъайитIа, гъакъван хъсан я. Алахъа, чалишиши хуьхъ, хъсандиз кIела. Квез ЦIийи йис мубаракрай, гъурметлу балаяр!

Кумани?

Рамиля АЛИЕВА, 8-кл.

Ван кутунва къе Донбассдин чилерик, Ишлемишиз "багъишзавай" яракъар. Шадвалзава гъа и кардал нацистри, КIус акурла, ийиз тур чеб алакъар.

Вердишнава къувни ягъиз тапаррин, Малкамутрин вагъшивилер кутуна, Алахънава къирмиш ийиз инсанар, Къуьзуь кас, паб, аял лугъун тавуна.

Бандерадин несилди гъич авунва Чна санал берекат тIур суфрани. Къе хабар къаз кланзава заз абрувай: "Квек намусдин зерре къванни кумани?!"

Тагъир ТАГЪИБЕГОВ, 10-кл.

Донбасс

Донбасс! Донбасс!
Вал хернава
Руьгъсуз хъанвай "архади".
Вун Ватан я
Адалатлу синифдин,
Аявалай
Виш йисара стхади.
Донбасс! Донбасс!
Хтанва вун къулав ви,
Гзаф йисар
Хайидавай къакъатай.
Гъиссзава за
Ви мурадар, ви иви,
Ви чимивал
Зи паргъадив агатай.

Къарагъ, буба

Самира ЖАМАЛОВА, 10-кл.

Геж ийимир, гъиле яракъ яхъ, буба,
Герек хъанва вун къе хайи Ватандиз.
На къалурун лазим я ви игитвал,
Чир хъурай ви гъунарлувал душмандиз.

Ягъсуз хъанва Бандерадин нацистар,
Тикрарзавай фашистрин няс къилихар.
Акъатнава инсанвилин шикилдай,
ГъакIни ийиз чеб ивидихъ къанихар.

Накъ саналлай стхяр тир. Амма къе
Элкъурнава чеб НАТО-дин лукIариз.
Чир хъезмач абуруз дуст, миресни,
Фикирдаваз вири тамам кукIвариз.

Уьлкве гъинва Украина лугъудай?
Буйругърин цIу цIурурзава мум хьтин.
Амач инсан хайи чилел рикI алай,
Вилерикай физва уьмуьр гум хьтин.

Къарагъ, буба, къудгъун хъанва агъзуар,
Гъулдандикай гъазурнавай къалхан хъиз.
Чехи жеда чунни, яшдиз акъатда,
Ахпа жеда чунни хайи Ватан хуьз.

Ислам АШУРАГЪАЕВ, 2-кл.

Вил ала зи

Ша чи кIвализ,
Зи Донбассдин аялар,
Геж тавуна,
Тийиз маса хиялар.
Гъазурнава
За квез зи рикI
Къулай я кIвал,
Жеч куьн гъарикI.

Чи хуьре квез
Жеда гъурмет,
Игитрихъ къван
Багъа къимет.
Куьн атунал
Ала зи вил,
Ачух рикIел
Эцигна гъил.
Ачух я квез
Мектебдин рак,
Ашкъи, гъевес
Кутадай чак.

Илимдин экуь гъед

М.ГЪАСАНБЕГОВ, 11-классдин ученик

Чи мектебда гъар йисуз чIаланни эдебидин гъафте тухун адет хъанва. И гъафтеда муаллимри хайи чIалай ачух тарсар, алимринни шаиррин яратмишунриз бахшнавай гъар жуьредин мярекатар тешкилзава. Ихътин кIвалахри аялриз хайи чIал кланарзава, абурун чирвилер артухарзава. 4-декабрдилай и гъафте къиле фена. Муаллимри аялрихъ галаз гъар жуьредин кIвалахар тухузва.

Виридалайни кар алай мярекат 10-декабрдиз шад галара къиле фена. Ам алим-лингвист, фольклорист, чIаланни литературадин хилерик къетIен пай кутур зурба арифдар, писатель Мегъамед Мегъамедович Гъажиеван 125 йисан юбилейдиз бахшнавайди тир. Адан крар, ирс жегъил несилар патал акъалтI тийидай руьгъдин чешнени я, чешмени.

И мярекат лезги чIалан муаллим Р.Гъажиевади тешкилна ва къилени тухвана. Ана аялри ва муаллимри иштиракна. Р.Гъажиевади Мегъамед Гъажиева тунвай девлетлу ирсиникай ихтилатна.

Алимдин зегъметдин нетижа ва бегъерлувал къалурун патал ада тукIуьрай гафарганрин тIварар къун бес я. Урус чIаланни лезги чIалан словарь (1950-йис, 35000 гаф). Ам М.Гъажиева къилди, са куьмекни галачиз, кхъена. "Ихътин кIвалах анжах ганнибалрилай алакъда", - лагъана къейднай А.Бабкина (Илимрин академиядин чIехи къуллугъчи,

лексиколог). И словардикай зани менфят къачузва.

Алимдин баркаллу тIвар несилрин рикIера эбеди яз амуькун патал Мегъарамдхуьруьн 1-нумрадин юкъван школадиз РД-дин Министррин Советдин къарардалди (№131) 1992-йисан 16-июндиз М.Гъажиеван тIвар гана. Хуьруьн са куьчени адан тIварунихъ янава.

Мярекатдал рахай райондин методкабинетдин къуллугъчи С.Энверовнади М.Гъажиеван таржумачивилин кIвалахдикайни суьгъбетна. Къейд ийин хъи, алимди А.С. Пушкинан, И.С. Тургеневан, Л.Н. Толстойн, А.П. Чехован ва масабурун эсерар лезги чIалаз элкъуьрнай. Гуьгъуьнлай мектебда кIелзавай аялри чIехи алимдиз бахшнавай (Гъ.Уьздеванован, Къ.Рамазанован, Ж.Мурадалиеван, И.Гъуьсейнован) ва алимди вичи кхъенвай шиирар хуралай кIелна. М.Гъажиеван чIаланни асантдиз гъавурда акъадайбур я:

Пилте-пилте жив къвазва,
Ацукъзава къаварал. * * *
Гъич са гъедни акъазмач,
Цифер ала цаварал. * * *

("Къуьд" шиирдай).

М.Гъажиев зи улу-бубайрикай я. Ада вичин уьмуьр хайи чIалаз, илимдиз, халкъдин медениятдиз бахшна. Адан ирс чи гъар садан къанажагъда, ракънинин нур хъиз, чим гуз амуькдайдагъ зун инанмиш я. За жуван улу-бубадин пак тIварцIел дамахзава ва ам гъамшалугъ рикIе хуьда.

ЧIалал ашукъди

Чи мухбир

Шикилдай аквазвайбур Каспийск шегъердин 1-нумрадин юкъван мектебда лезги чIалан тарсар гузвай муаллим **Марина ЖАФАРОВА** (ам Мегъарамдхуьруьн райондин ЦIелегуьнрин хуьрай я) ва адан ученица **Саида ИСАКЪОВА** я.

Саидади мектебда 5-классда кIелзава. Адан буба - Къурагъ, диде СтIал Сулейманан райондай я. Шегъерда яшамаш жезватIани, Саидадиз, хуьруьн аялдиз хъиз, лап хъсандиз лезги чIал чизва. Лагъана кланда, шегъерда авай гзаф хизанри веледриз хайи чIал чируниз артух фикир гузвач. Исаковрин хизан лагъайтIа, ахътинбурукай туш.

Саидади, мектебда хъсандиз кIелунилай гъейри, вичин муаллимдихъ галаз санал Каспийск ва Махачкъала шегъерра къиле физвай лезги халкъдин мярекатрани иштиракзава. Мисал яз, мукъвара ам республикадин милли ктабханада Къуьчхуьр Саидан, Гъажибег Гъажибегован юбилейриз талукъарнавай межлисриз атана, лезги чIалал хъсандиз шиирарни кIелна.

И йикъара Саида вичин муаллим Марина Жафаровани галаз "Лезги газетдин" редакциядиз мугъман хъанвай. Кылин редактор

Мегъамед Ибрагъимова абур редакциядин кIвалахдихъ галаз танишарна, хайи чIалал акъатзавай газетдин тарихдикай суьгъбетарна. Гуьруьшдин эхирдай Саидадиз лезги чIалал акъатнавай са жерге ктабарни гана. Абурун арада Ямин гъажи Мегъамедова гъазурнавай "Пак Къуръан ва адан манайрин таржума лезги чIалал" ктабни авай. И юкъуз редакцияда мугъманда авай алим Низами Абдулгъамидова (тахаллус - Мансур Куьреви) Саидадизни адан муаллимдиз "Етим Эмин: цIувай куз тахъай цIарар..." ктабни багъишна.

Чи мурад Марина Жафаровадихъ - кIвалахдин, Саида Исаковадихъ кIелунрин рекъе мадни еке агалкъунар хуьн я!

Луизадин алакъунар

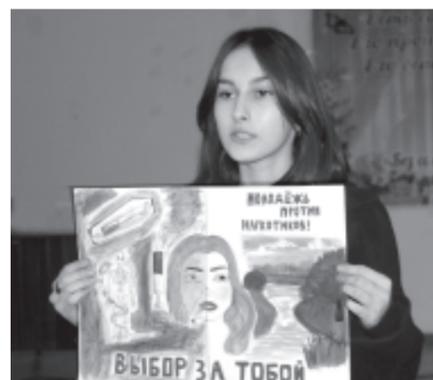
Хазран КЪАСУМОВ

И йикъара Къасумхуьрел муниципальный программадай школьникрин арада шиклар чIугунай "Жегъилар наркотикриз акси я" лишандик кваз конкурс къиле фена. Ана Чухверхуьруьн юкъван школада 11-классда кIелзавай **Луиза АЛИСУЛТАНОВАДИ** (шиклда) 1-чка къуна. Ам райондин образованидин управленидин Гъурметдин грамотадиз, 5000 манатдин къадарда аваз пулунин пишкешдиз лайихлу хъана.

Луизади вилик йисарани гъам шиклар чIугунай, гъамни лезги ва урус чIаларай, математикадай ва маса предметрай райондин школьникрин арада тешкилай конкурсра, олимпиадайра кIвенкIевечи чкъяр къурди я. И рекъерай адагъ са шумуд грамотани ава.

Л.Алисултановади школада, 1-классдилай эгечIна, вири тарсарай анжах "5" къиметар аваз кIелзава. Адан шикил "Абур школадин дамах я" доскада аваз 8 йис я.

Хъсандиз кIелунилай гъейри, Луизади школадин общественный уьмуьрдани активвилелди иштиракзава. ИкI, ам школада кардик квай КВН клубдин, художественный самодеятельностдин иштиракчи я.

- Луиза неинки чи классдин, гъакI санлай школадин дамахни я, - лугъузва 11-классдин руководитель Къазихан Амаханова. - Лап хъсандиз кIелзавай ва ахлакъ авай руш тир Луизади классда тарсарай агакъ тийизвай аялризни куьмекар гузва. Ам гъар са карда чешне я.

Школа акъалтIарайла, Л.Алисултановадихъ Дагъустандин педуниверситетдин художественно-графический факультетдик экечIдай ва гележегда ИЗО-дин муаллим жедай къаст ава.

Вун ви рикIе авай мураддив агакърай, Луиза.

Дармандин набататар

ХумбукI

Халкъдин медицинада хумбукIдикай (синеголовник), дармандин набататдикай хъиз фадлай менфят къачузва. И хъач уьгьуйриз, эпилепсиядиз, экъуьчунар галаз уьгьуйр ядай ва маса жуьредин азарриз акси яз ишлемишзава. Идалайни гъейри, пешекарри хумбукIдихъ авай суьгьурдин жуьредин такъатарни дуьздак акъуднава.

И набататдин тан са къадар яцувал къайди я. Адан вини къил виливални фицивал какахъай рангунинди жеда. Пешер лагайтIа, къевур ва къерехрал цацар алайбу я. Набататдин къакъанвал 0,7 метрдив агакъда, адал хъен къай жуьредин, виливални лацувал какахъай цуьквер жеда. И набататдихъ тахминан 250 жуьре аваз гьисабзава.

ХумбукIдин химиядин составдикай рахайтIа, адан

дувулрик сапонинар, сахароза, эфирдин гъери, аскорбиндин, кагърабадин, ичин, лимондин, цурун пешерин ва маса кислотаар, натрий, калий, цинк, кварцетин, гъакI маса къиметлу затIарни ква.

Халкъдин медицинада асул гьсабдай хумбукIдин хилерикай ва набататдин къацу паярикай хийир къачузва. Турур лагайтIа, цуьк акъуддай муддатда къватIна къанзава. Пешекарри хаммал зулуз ва я гатфарин эвел къилера къватIун теклифзава. КъватIнавай хъчар куьтуьнзава ва къурурун патал ачух гьавадал кълязава. Къурурунавай хаммал 2 йисан къене ишлемишиз жеда. Дувулар накъвадикай хъсандиз ми-хъун ва гъвечи къусар авун герек я. Гуьгьунлай абур хъсан шагъвар къекъвезвай чакада ва я къурук къурурун меслятзава. Дувул 3 йисалай артух тушиз хуьз жеда.

Халкъдин медицинада тIеибри и набататдикай ам рганвай яд, адан гъалима ишлемишзава. Таб акъалтунин (судороги) аксинани хумбукIди куьмек гузва. Мадни адакай иви миъи авунин, иммунитет гуьнгуьна хтунин, грибокдиз, микробриз акси яз хийир къачуз жеда. Бебелукри ва маса затIари зегъерламишай дуьшуьшра и набататдин гъалимади куьмекда.

Пешекарри къейдзавайвал, гъар са набататдикай хъиз, хумбукIдикайни гъавурда авачиз, жува жуваз хийир къачуз алахъуни хаталувал арадал гъун мумкин я. Гъавилей пешекаррал алуькун эвелни-эвел важиблу месэла я. Месела, къвачел залан дишегълийриз, и набататди агъурган гъизвайбуруз, 12 йисал къван яшар тамам таханвайбуруз, глаукома, вилерин къенепатан ва дамаррин давление авайбуруз хумбукI къадагъа я. Гъар са дуьшуьшда анжах пешекардин къаришмишвал аваз менфят къачу.

Куь ихтиярар

ЕГРН-дай выписка гъи дуьшуьшра герек жеда?

ЕГРН-дай (Единый государственный реестр недвижимости) гузвай документди хусиятдин сагибвал тектикарзава. ГъакIни ада юзан тийидай объектдикай малуматар жезва. Выписка ихътин дуьшуьшра чарасуз я:

- ✓ ирсиниз талукъ документ туькIурдайла;
- ✓ объект багъишуниз талукъ документ туькIурдайла;
- ✓ квартира приватизация ийидайла;
- ✓ квартира ва я маса объект гиравада эцигна, банкунай кредит къанудайла;
- ✓ яшайишдин шартIар хъсанарунин макъсаддалди учетда акъваздайла.

Тикрарна хгузвай шагъадатнама

Эвленмиш хъунин гъакIндай шагъадатнама къвед лагай сеферда яз ихътин дуьшуьшра вахчуз жеда:

- ✓ квахъайла;
- ✓ чIур хъайила;
- ✓ документ ишлемишдай мумкинвал амачирла, гъа жергедай яз шагъадатнамадин бланк куьгъне жуьрединди тирла;

✓ кхъинар ва я ЗАГС-дин муьгьур къелиз техжезвай гъалда авайла;

✓ ламинироватнавайла.

И къуллугъ герекзавайбурувай МФЦ-диз феййтIа жеда. Жував паспорт гъаз хъун ва 350 манатдин къадарда госпошлина гун (МФЦ-дин терминалдай) лазим я.

Эменни тIимил авай

хизандиз талукъ справка

Регионда тайинарнавай яшаммиш хъунин агъа къанин къадардин такъатрилай гъар са нефесдал тIимил къазанжи гъалтзавай хизан эменни тIимил авайди яз гъисабзава.

Эменни тIимил авай хизандиз талукъ дережа къачун патал агъалийривай МФЦ-дикай менфят къачуз жеда. Идарадиз ихътин документар гъаз фена къанда: диде-бубайрин паспортар, вири аялрин хайивилин гъакIндай шагъадатнамаяр, эхиримжи пуд вацран къазанжидин гъакIндай справка.

Тамам малуматар МФЦ-дин идарадин пешекарривай хабар къаз жеда.

Уьлкведа ва дуьньяда

Махсус серенжем

РФ-дин оборонадин министерстводи 26-декабрдиз малуматарай делилралди, махсус серенжем къиле тухунив эгечIайдалай инихъ Россиядин Яракьлу Къуватри Украинадин 352 самолет ва 192 вертолет, зенитный ракетайрин 399 комплекс, пилот галачиз лув гудай 2731 аппарат, 7249 танк ва дяведин маса машинар, РСЗО-дин 944 машин, артиллериядин ва маса 3719 яракь, военный махсус 7765 автомашин тергна.

Сир яз амач

США-диз ва НАТО-дик къай адан амадагриз Россиядин винел "женгерин майданда" гъалибвал къазанмишиз къанзава. Ихътин фикир РФ-дин къецепатан крарин министр С.Лаврова лагъана. Адан гафар "ТАСС" чешмеди раижна.

"Исятда садазни сир яз амач, США-дин ва НАТО-дик къай адан амадагрин стратегиядин макъсад женгерин майданда Россиядин винел гъалибвал къачун ва чи уьлкве зайифарун, гъатта тергун я. И макъсаддив агакъун патал абур гъаф крар къилиз акъудиз гъазур я", - лагъана министрди.

Ада алава хъувурвал, Украинадин къизгъин къалмакъалрин къилин терефдар США яз амуькзава. Тектикаррайвал, Америкадин тереф къалмакъалдикай экономикадин ва военный рекъай еке менфятар къачуз алахъзава. Къилди къачуртIа, министрдин фикирдалди, Вашингтондиз "Европадаин сателлитар вичиз муьтIугъариз" къанзава.

Хкудиз къан хъана

Украинадин МИД-дин къил Д.Кулебади малумарнавайвал, уьлкведиз Россия ООН-дин Совбездикай хкудунин месэла къарагардай ниятар ава.

"Новости" РИА-ди хабар гузвайвал, Украинадин радади "уьлкведин цав къевуниз" ва Россия ООН-дин Совбездикай хкудуниз, вири россиявиар патал санкцияр мадни мягъкемаруниз эвер гана.

"Чаз дуьньядивай кар къетIдай гъерекатар герекзава. Гъавилей чна ЕС-дивай, НАТО-дивай Украинадин цав гъа и къе къевуниз эвер гузва", - истемишна ада.

Гужлу яракь

Китайдин "Sohu" порталда Россиядин зенитдинни ракетайрин С-500 комплекс къенин юкъуз дуьньяда вирдалайни гужлуди я лагъана хъенва.

С-400 яракьдилай гуьгъуьниз Россия гъасятда С-500 арадал гъунив эгечIна. Макъаладин авторди С-500 ЗРК Россиядин гележегдин ВКО-дин (воздушно-космическая оборона) цIийи "къалхан" тирди тектикарна. Алава хъувунвайвал, им Вашингтондин космический стратегиядиз зурба жаваб я.

Бине авачир къурхуяр

Ирандин МИД-дин векил Н.Канааниди уьлкведи Украинадин къалмакъалда иштирак тийизвайдакай ва чпиз гузвай къурхуяр жавабдарсузбур тирдакай лагъана. Идакай "Новости" РИА-ди хабар гузва.

В.Зеленскийдин офисдин меслятчи М.Подолька алатай гъафтеда Ирандихъ галаз алакъалу месэладай "къвалах тийизвай санкцияривай" къерех хъун ва производство тергун, поставщи-кар дустагъ авун герек тирди лагъана. Ихтилат Россиядив гъа дронар агакъарзава лугъуникай я.

Ирандин терефди са шумудра тектикарна хъи, къалмакъалда авай гъич са терефдизни дронар ракъурзавач. "Ибуру, муькуьбуру Ирандик тахсирар кутуники Украинадиз, анин халкъдиз ва велик-къилик къайбуруз куьмек жедач. Чна абуру кутазвай тахсирар бине авачирбуру яз гъисабзава", - къейдна Н.Канааниди.

Къве сеферда гъафарда

Россияда 2025-йисалди автомобилар акъудун къве сеферда артухардайвал я. "Новости" РИА-ди хабар гузвайвал, идакай РФ-дин вице-премьер, промышленностдинни алишверишдин министр Д.Мантурова малумарна.

Ихтилат чи уьлкведа туькIурзавай автомобилрин вири жуьрейрикай физва.

КичIе хъана

РагъакIидай пата газдин къиметдин вини къадар тайинарайдаяй къулухъ Россияди жаваб яз къабулзавай серенжемар себеб яз, дуьньядин базарра туьнт гъалар арадал къевезва. Идакай "Новости" РИА-ди хабар гана.

Франциядин "Les Echos" газетда кхъенвайвал, Россия хкудзавай нафтIадин къадар тIимилариз гъазур хъуни къалабулух кутаза. Гъатта са живи къванни нафт арадал гъун тIимиларайтIа, гъакIни пайгардик квачир базардин гъалар мадни зайиф жеда.

Къейдзавайвал, эхиримжи гъафтеда нафтIадин къимет, йисан делилриз килигайла, агъуз аватна, амма эхиримжи йикъара садлагъана хажни хъхъана. НафтIадин къадар тIимил жез кичезвайвилей къимет багъа хъанва.

Чин гъазурайди - Куругъли ФЕРЗАЛИЕВ

Къез чидани?

Евпаториядикай итижлу делилар

- Евпатория Крымда, Чулав гуьлуьн къерехда авай гъвечи, гуьрчег ва къулай шегъер я. Ана 108 агъзур кас яшаммиш жезва. Шегъердин умуми майдан 65 квадратный километрдикай ибарат я.
- Евпатория Россиядин лап къадим шегъеррикай сад я. Адан «яшар» 2,5 агъзурдалай алатнава.
- Евпаториядин архитектура полуостровдин муькуь шегъеррилай тафаватлу жезва. Къилди къачуртIа, и шегъерда къадим греклин, скифлин, эрменинрин ва маса халкъарин памятникар ама. Ана авай дараматарни жуьреба-жуьребур, тикрар тежербуру, ял ягъиз къевезвайбурун фикир желбзавайбуру я.
- Шегъерда ял ягъунин вири шартIарни къулайвилер ава.
- СССР-дин девирда Евпаториядихъ вири Союздин метлебдин аялрин чешнелу курортдин дережа авай.
- Ватандин Чехи дяведин вахтунда 1941-йисуз и шегъер немсерин къушунри къуна ва 1944-йисуз анаг азад хъуьна.
- Евпаторияда пляждин сезон майдин эхирдидай октябрдин эвел къилелди давам жезва.
- Шегъердин юкъвал анин бине кутурбурун па-

мятник, гъакIни Пушкинан театр ала. Шегъердикай сифте яз рикIел хкунар турди Геродот яз гъисабзава.

• Крымдин виридалайни еке ва машгъур мискин Евпаторияда ава.

• Евпатория миъи гъава, гуьл, гуьрчег тIебиат авай шегъер я.

• Ахтармишунри тектикарнавайвал, са сеферда Евпаториядиз ял ягъиз фейибурун 70 процент мад сеферда аниз хъфизва.

ислен, 2-январь

РГВК
07:20 Новогодний концерт малочисленных народов Дагестана 12+
08:00 Мультфильм 0+
08:25 «Арт-клуб» 0+
08:50 Х/ф «Новогоднее похищение» 0+
12:05 Гала-концерт международного фестиваля народной песни «Добровидение» 2022 г. 0+
14:25 «Годакан» 0+
14:50 Новогодний концерт малочисленных народов Дагестана 12+
15:30 Х/ф «Любовь еще быть может» 16+
17:10 Концерт «Дискотека СССР» Часть 1-я 16+
18:20 Передача на табасаранском языке «Мил» 12+

19:30 Х/ф «Убить вечер» 12+
21:15 Концерт «Приезжайте к нам на Север» Государственного академического Северного русского народного хора г. Архангельска 12+
23:25 «Угол зрения» 12+
23:45 Х/ф «Посылка к Рождеству» 16+
01:15 Передача на табасаранском языке «Мил» 12+
02:15 Х/ф «Новогоднее похищение» 0+
05:15 «Угол зрения» 12+
05:40 Концерт «Дискотека СССР» Часть 1-я 16+
06:45 Д/ф «Клара Власова. Вдохновенная Дагестаном» 12+

ПЕРВЫЙ

05.15 Х/ф «Карнавал».
06.00 Новости.
06.10 Х/ф «Карнавал».
08.00 «Доброе утро».
10.00 Новости.
10.15 «Жизнь своих». (12+).
11.10 «ПроУют».
12.00 Новости.
12.15 «Видели видео?»
13.25 «Повара на колесах». (12+).
14.30 Х/ф «Морозко».
16.05 Х/ф «Один дома».
18.00 Вечерние новости.
18.20 «Фантастика». (12+).
21.00 «Время».
21.30 Т/с «Мажор». (16+).
22.25 «Сегодня вечером». (16+).
00.30 «Подкаст.Лаб». (16+).

РОССИЯ 1

14:35 Местное время. Вести-Дагестан
21:05 Местное время. Вести-Дагестан
04.15 «Песни от всей души». (12+).
07.10 Т/с «Пепел». (16+).
09.00 «Вести».
09.35 «Пятеро на одного».
10.15 «Сто к одному».
11.00 «Вести».
11.35 Т/с «Ликвидация». (16+).
14.00 «Вести».
14.50 «Песня года».
17.00 «Вести».
18.00 «Песни от всей души». (12+).
20.00 «Вести».
21.20 Т/с «Склифосовский».
23.25 Т/с «Невеста комдива». (12+).
01.25 Х/ф «Мастер и Маргарита». (16+).
03.20 Т/с «Другие». (12+).

НТВ

05.30 «Таинственная Россия». (16+).
06.15 Х/ф «Гаражный папа». (12+).
08.00 «Сегодня».
08.20 Т/с «Лесник». (16+).
10.00 «Сегодня».
10.20 Т/с «Лесник». (16+).
12.25 Т/с «Балабол». (16+).
16.00 «Сегодня».
16.20 Т/с «Балабол». (16+).
19.00 «Сегодня».
19.30 Т/с «Бим». (16+).
22.23 «Новогоднее звездное супершоу». (12+).
23.55 Т/с «Одинокий волк». (16+).
04.25 «Агентство скрытых камер». (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 Д/с «Предсказания 2023». (16+).
08.20 Мелодрама «Страшная красавица». (16+).
10.20 Мелодрама «Жена с того света». (16+).
14.45 Мелодрама «Алмазная корона». (16+).
19.00 Т/с «Ветреный», 93-95 с. (Турция). (16+).
21.30 Комедия «Из Сибири с любовью». (16+).
01.00 Мелодрама «Если ты меня простишь». (16+).
03.45 Мелодрама «Если наступит завтра». (США). (16+).
05.55 Д/с «Предсказания 2023». (16+).

ТВ-ЦЕНТР

05.20 Д/ф «Любовь в советском кино». (12+).
06.05 Х/ф «Женская логика». (12+).
07.45 «Душевные люди».
08.35 Х/ф «Граф Монте-Кристо». (12+).
12.00 Д/ф «Назад в СССР. Пьянству-бой!» (12+).
12.45 Т/с «Анна-детектив 2». (16+).
14.30 «События».
14.45 Д/ф «Закулисные войны». Юмористы». (12+).
15.30 «Новогодний смехомарафон». (12+).
16.40 Х/ф «Помощница».
18.40 Х/ф «Доктор Иванов. Своя земля». (12+).
22.05 «Хорошие песни». (12+).
23.25 «Прощание». Александр Градский. (16+).
00.05 Д/ф «Тайная комната Билла Клинтона». (16+).
00.45 Д/ф «Закулисные войны». Юмористы». (12+).
01.25 Д/ф «Назад в СССР. Пьянству-бой!» (12+).

ЗВЕЗДА

06.00 «Не факт!» (12+).
06.25 Х/ф «Летучая мышь». (12+).
08.45 Х/ф «Кубанские казаки». (12+).
09.00 Новости дня. (16+).
09.15 Х/ф «Кубанские казаки». (12+).
11.00 Т/с «Бабий Бунт, или Война в Новоселково». (16+).
13.00 Новости дня. (16+).
13.15 Т/с «Бабий Бунт, или Война в Новоселково». (16+).
18.00 Новости дня. (16+).
18.15 Т/с «Бабий Бунт, или Война в Новоселково». (16+).
23.00 «Легендарные матчи». Турне московского «Динамо» по Великобритании. 1945 год». (12+).
00.50 Х/ф «Мы с вами где-то встречались». (12+).
02.25 Х/ф «Светлый путь».
04.05 Т/с «Гардемарины, вперёд!». 1 и 2 с. (12+).

саласа, 3-январь

РГВК
07:20 Передача на табасаранском языке «Мил» 12+
08:25 Мультфильм 0+
08:50 Х/ф «Убить вечер» 12+
10:40 Концерт «Приезжайте к нам на Север» Государственного академического Северного русского народного хора г. Архангельска 12+
12:55 Х/ф «Посылка к Рождеству» 16+
14:30 Передача на табасаранском языке «Мил» 12+
15:40 Х/ф «Всц наоборот» 6+
16:55 Концерт «Дискотека СССР» Часть 2-я 16+

18:20 Передача на лакском языке «Аьрши ва агьлу» 12+
19:30 Т/с «Я люблю своего мужа» 1,2 с.с. 16+
21:20 «Время есть!» 0+
21:50 Первый дагестанский эстрадный ретро-фестиваль «Долалай» 12+
23:30 «Колцса» 12+
00:20 Х/ф «Скорей бы Рождество» 16+
01:50 Передача на лакском языке «Аьрши ва агьлу» 12+
02:50 Х/ф «Пусть так будет» 12+
04:45 «Колцса» 12+
05:30 Концерт «Дискотека СССР» Часть 2-я 16+
06:45 Д/ф «Герои времени. Сулейман Стальский» 0+

ПЕРВЫЙ

05.15 Х/ф «Финист - Ясный Сокол».
06.00 Новости.
06.10 Х/ф «Финист - Ясный Сокол».
06.40 Х/ф «Золотые рога».
08.00 «Доброе утро».
10.00 Новости.
10.15 «Жизнь своих». (12+).
11.10 «ПроУют».
12.00 Новости.
12.15 «Видели видео?»
13.10 «Повара на колесах». (12+).
14.15 Х/ф «Особенности национальной охоты в зимний период». (16+).
15.40 Телеигра «Угадай мелодию». (12+).
16.25 Х/ф «Один дома 2».
18.00 Вечерние новости.
18.15 «Один дома 2».
18.50 «Фантастика». (12+).
21.00 «Время».
21.30 Т/с «Мажор». (16+).
22.30 «Сегодня вечером». (16+).
00.30 «Подкаст.Лаб». (16+).

РОССИЯ 1

14:35 Местное время. Вести-Дагестан
21:05 Местное время. Вести-Дагестан
05.15 Т/с «Другие». (12+).
07.10 Т/с «Пепел». (16+).
09.00 «Вести».
09.35 «Пятеро на одного».
10.15 «Сто к одному».
11.00 «Вести».
11.35 Т/с «Ликвидация». (16+).
14.00 «Вести».
14.50 Х/ф «Последний богатырь: Корень зла». (6+).
17.00 «Вести».
18.00 «Песни от всей души». (12+).
20.00 «Вести».
21.20 Т/с «Склифосовский». (16+).
23.25 Т/с «Невеста комдива». (12+).
01.25 Х/ф «Мастер и Маргарита». (16+).
03.20 Т/с «Другие». (12+).

НТВ

04.55 Т/с «Горюнов». (16+).
08.00 «Сегодня».
08.20 Т/с «Лесник». (16+).
10.00 «Сегодня».
10.20 Т/с «Лесник». (16+).
12.25 Т/с «Балабол». (16+).
16.00 «Сегодня».
16.20 Т/с «Балабол». (16+).
19.00 «Сегодня».
19.30 Т/с «Бим». (16+).
22.23 «Перелистывая страницы от сердца к сердцу». (12+).
00.15 Т/с «Одинокий волк». (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 Д/с «Предсказания 2023». (16+).
07.45 Комедия «Мужчина в моей голове». (16+).
10.15 Мелодрама «Мой милый найденный». (16+).
14.50 Мелодрама «В тихом омуте...» (16+).
19.00 Т/с «Ветреный», 96-98 с. (16+).
21.35 Мелодрама «Страшная красавица». (16+).
23.40 Комедия «Бум». (16+).
01.30 Мелодрама «Будь что будет». (16+).
04.25 Мелодрама «Если наступит завтра». (16+).
05.50 «Домашняя кухня». (16+).
06.10 Комедия «Из Сибири с любовью». (16+).

ТВ-ЦЕНТР

04.50 Х/ф «Артистка». (12+).
06.30 Х/ф «Женская логика 2». (12+).
08.15 «Анекдот под шубой».
09.10 «Москва резиновая».
09.55 Х/ф «Укрощение строптивого». (12+).
12.00 Д/ф «Назад в СССР. Страсти по дефициту».
12.45 Т/с «Анна-детектив 2». (16+).
14.30 «События».
14.45 Д/ф «Закулисные войны». Цирк». (12+).
15.30 «Новогодний смехомарафон». (12+).
16.55 Х/ф «Интим не предлагать». (12+).
18.40 Х/ф «Доктор Иванов. Жизнь после смерти».
22.05 «90-е». Хиты дискотек и пьенок. (16+).
23.35 «Прощание». Юрий Шатунов. (16+).
00.20 Д/ф «Тайная комната Бориса Джонсона». (16+).
01.00 Д/ф «Закулисные войны». Цирк». (12+).

ЗВЕЗДА

06.35 Т/с «Гардемарины, вперёд!». 3 и 4 с. (12+).
09.00 Новости дня. (16+).
09.15, 12.15 Д/с «Загадки века с Сергеем Медведевым».
13.00 Новости дня. (16+).
13.15, 17.35 Д/с «Загадки века с Сергеем Медведевым».
18.00 Новости дня. (16+).
18.15, 20.45 Д/с «Загадки века с Сергеем Медведевым».
21.30 Х/ф «Семь нянек». (12+).
23.00 «Легендарные матчи». ЧМ-2006. Волейбол. Женщины. Финал. Россия - Бразилия». (12+).
02.10 Х/ф «Зеленый фургон». (12+).
04.25 Х/ф «Близнецы». (6+).

арбе, 4-январь

РГВК
07:20 Передача на лакском языке «Аьрши ва агьлу» 12+
08:25 Мультфильм 0+
08:50 Т/с «Я люблю своего мужа» 1,2 с.с. 16+
10:40 Первый дагестанский эстрадный ретро-фестиваль «Долалай» 12+
12:10 Х/ф «Скорей бы Рождество» 16+
13:45 «Время есть!» 0+
14:15 Передача на лакском языке «Аьрши ва агьлу» 12+
15:25 Х/ф «Неоконченная повесть» 0+
17:10 Концерт «Дискотека СССР» Часть 3-я 16+
18:20 Передача на даргинском языке «Адамти ва замана» 12+
19:30 Время новостей Дагестана

19:50 Т/с «Я люблю своего мужа» 3,4 с.с. 16+
21:45 Концерт «Музыкальный майдан» 12+
22:30 Время новостей Дагестана
22:50 Х/ф «Рождественские каникулы» 12+
00:30 Время новостей Дагестана
00:50 Д/ф «Край предков» 0+
01:25 Передача на даргинском языке «Адамти ва замана» 12+
02:25 «Время есть!» 0+
02:50 Х/ф «Неоконченная повесть» 0+
04:25 «Приют комедиантов. Новогодние истории» 12+
05:55 Концерт «Дискотека СССР» Часть 3-я 16+
06:10 «Полный газ» 0+

ПЕРВЫЙ

05.05 Х/ф «Огонь, вода и... медные трубы».
06.00 Новости.
06.10 Х/ф «Огонь, вода и... медные трубы».
06.40 Х/ф «Особенности национальной охоты в зимний период». (16+).
08.00 «Доброе утро».
10.00 Новости.
10.15 «Жизнь своих». (12+).
11.10 «ПроУют».
12.00 Новости.
12.15 «Видели видео?»
13.05 «Повара на колесах». (12+).
14.05 Х/ф «Морозко».
15.35 Телеигра «Угадай мелодию». (12+).
16.25 Х/ф «Мэри Поппинс возвращается».
18.00 Вечерние новости.
18.15 Х/ф «Мэри Поппинс возвращается».
18.55 «Фантастика». (12+).
21.00 «Время».
21.30 Т/с «Мажор». (16+).
22.30 «Сегодня вечером». (16+).
00.30 «Подкаст.Лаб». (16+).

РОССИЯ 1

14:35 Местное время. Вести-Дагестан
21:05 Местное время. Вести-Дагестан
05.15 Т/с «Другие». (12+).
07.10 Т/с «Пепел». (16+).
09.00 «Вести».
09.35 «Пятеро на одного».
10.15 «Сто к одному».
11.00 «Вести».
11.35 Т/с «Ликвидация». (16+).
14.00 «Вести».
14.50 Х/ф «Последний богатырь: Послание тьмы». (6+).
17.00 «Вести».
18.00 «Песни от всей души». (12+).
20.00 «Вести».
21.20 Т/с «Склифосовский». (16+).
23.25 Т/с «Невеста комдива». (12+).
01.25 Х/ф «Мастер и Маргарита». (16+).
03.20 Т/с «Другие». (12+).

НТВ

04.50 Т/с «Горюнов». (16+).
08.00 «Сегодня».
08.20 Т/с «Лесник». (16+).
10.00 «Сегодня».
10.20 «Легенды спорта».
12.25 Т/с «Балабол». (16+).
16.00 «Сегодня».
16.20 Т/с «Балабол». (16+).
19.00 «Сегодня».
19.30 Т/с «Бим». (16+).
22.23 «Новогодняя жара». (12+).
00.00 Т/с «Одинокий волк». (16+).
04.25 «Агентство скрытых камер». (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 Комедия «Из Сибири с любовью». (16+).
09.35 Мелодрама «Ищу тебя». (16+).
14.30 Мелодрама «Открытая дверь». (16+).
19.00 Т/с «Ветреный», 99-101 с. (16+).
21.30 Мелодрама «Жена с того света». (16+).
01.20 Мелодрама «Опекун». (16+).
04.20 Мелодрама «Если наступит завтра». (16+).
05.45 «Домашняя кухня». (16+).
06.10 «6 кадров». (16+).

ТВ-ЦЕНТР

04.40 Х/ф «Помощница».
06.25 Х/ф «Женская логика 3»
08.15 «Новогодние истории». Концерт. (12+).
09.10 «Москва резиновая».
09.50 Х/ф «Горбун». (12+).
11.55 Д/ф «Назад в СССР. Общепит». (12+).
12.40 Т/с «Анна-детектив 2»
14.30 «События».
14.45 «Закулисные войны». Эстрада. (12+).
15.30 «Новогодний смехомарафон». (12+).
16.55 Х/ф «Спешите любить». (12+).
18.40 Х/ф «Доктор Иванов. Чужая правда». (12+).
22.00 «События».
22.15 Д/ф «Своих не брошаем!» (12+).
23.00 «Прощание». Владимир Жириновский. (16+).
23.50 «Хроники московского быта». (16+).
00.30 Д/ф «Тайная комната Меган и Гарри». (16+).
01.10 «Закулисные войны». Эстрада. (12+).

ЗВЕЗДА

06.00 Х/ф «Мы с вами где-то встречались». (12+).
07.30 Х/ф «Ториф Новогодний». (16+).
09.00 Новости дня. (16+).
09.15, 12.15 «Улика из прошлого».
13.00 Новости дня. (16+).
13.15, 17.45 «Улика из прошлого». Тайны Ледового побоища. Почему ошибаются историки? (16+).
18.00 Новости дня. (16+).
18.15, 20.05 «Улика из прошлого». «Смертоносная интрига Европы. Тайны победы Ивана Грозного». (16+).
20.50 Х/ф «Кубанские казаки». (12+).
23.00 «Легендарные матчи». ЧМ-1989. Хоккей. Финал. СССР - Канада». (12+).
01.55 Х/ф «Собака на сене». (12+).
04.05 Х/ф «Новогодний романс». (12+).

хемис, 5-январь

РГВК
07:20 Передача на даргинском языке «Адамти ва замана» 12+
08:25 Мультфильм 0+
08:50 Т/с «Я люблю своего мужа» 3,4 с.с. 16+
10:40 Фестиваль творчества и роста «Зеленый свет» 12+
12:15 «Время есть!» 0+
12:45 Х/ф «Рождественские каникулы» 12+
14:45 Передача на даргинском языке «Адамти ва замана» 12+
15:55 Х/ф «В джазе только девушки» 12+
18:20 Передача на аварском языке «Паданги палалги заманги» 12+
19:30 Время новостей Дагестана

19:50 «За скобками» 12+
19:55 Т/с «За пять минут до января» 1,2 с.с. 12+
21:50 Концерт «Музыкальный майдан» 12+
22:30 Время новостей Дагестана
22:50 Х/ф «Жениться на Рождество» 16+
00:30 Время новостей Дагестана
00:50 «Молодежный дрифт» 12+
01:25 Передача на аварском языке «Паданги палалги заманги» 12+
02:25 Х/ф «В джазе только девушки» 12+
04:25 «За скобками» 12+
04:30 «Молодежный дрифт» 12+
05:00 Совместный концерт ансамблей «Лезгинка» и «Нальмес» «Мир сквозь танец»

ПЕРВЫЙ

05.10 Х/ф «Золотые рога».
06.00 Новости.
06.10 Х/ф «Золотые рога».
06.30 Х/ф «Огонь, вода и... медные трубы».
08.00 «Доброе утро».
10.00 Новости.
10.15 «Жизнь своих». (12+).
11.10 «ПроУют».
12.00 Новости.
12.15 «Видели видео?»
13.05 «Повара на колесах». (12+).
14.10 Х/ф «Один дома».
16.05 Телеигра «Угадай мелодию». (12+).
16.50 «Две звезды. Отцы и дети». (12+).
18.00 Вечерние новости.
18.15 «Две звезды. Отцы и дети». (12+).
18.55 «Фантастика». (12+).
21.00 «Время».
21.30 Т/с «Мажор». (16+).
22.30 «Единственный». (12+).
00.30 «Подкаст.Лаб». (16+).

РОССИЯ 1

14:35 Местное время. Вести-Дагестан
21:05 Местное время. Вести-Дагестан

жумья, 6-январь

РГВК
07:20 Передача на аварском языке «Паданги гIамалги заманги» 12+

ПЕРВЫЙ

04.25 X/ф «Белая ночь, нежная ночь...» (16+).
06.00 Новости.
06.10 X/ф «Француз». (12+).

РОССИЯ 1

14:45 Местное время. Вести-Дагестан
20:40 Местное время. Вести-Дагестан
05.15 Т/с «Другие». (12+).

НТВ

04.55 Т/с «Горюнов». (16+).
08.00 «Сегодня».
08.20 Т/с «Улицы разбитых фонарей». (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 Д/с «Предсказания 2023». (16+).
10.10 Мелодрама «Открытая дверь». (16+).

ТВ-ЦЕНТР

04.55 X/ф «Личное дело майора Боранова».
06.30 X/ф «Женская логика 5»
08.15 «Что-то пошло не так!» Концерт. (12+).

ЗВЕЗДА

06.00 Т/с «Спас под берегами». (16+).
09.00 Новости дня. (16+).
09.15,12.15 «Код доступа». «Закрома Родины». (12+).

киш, 7-январь

РГВК
07:20 Передача на кумыкском языке 12+

ПЕРВЫЙ

05.50 X/ф «Бедная Саша». (12+).
06.00 Новости.
06.10 X/ф «Бедная Саша». (12+).

РОССИЯ 1

04.40 X/ф «Три желания». (12+).
06.15 X/ф «Золотая невеста». (12+).

НТВ

04.45 Т/с «Горюнов». (16+).
08.00 «Сегодня».
08.20 «Рождественская песенка года».

ДОМАШНИЙ

06.30 «Пять ужинов». (16+).
06.55 Комедия «Вечера на хуторе близ Диканьки». (16+).

ТВ-ЦЕНТР

05.15 X/ф «Девушка без адреса».
06.40 X/ф «Спешите любить»
08.10 «Самый лучший день в году». Концерт. (12+).

ЗВЕЗДА

06.00 Т/с «Спас под берегами». (16+).
09.00 Новости дня. (16+).
09.20,12.25 «СССР. Знак качества». «Физкульт-привет! Здоровый образ жизни в СССР».

гьяд, 8-январь

РГВК
07:20 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+

ПЕРВЫЙ

05.20,06.10 X/ф «Старик Хоттабыч».
06.00 Новости.
06.55 «Играй, гармонь любимая!» (12+).

РОССИЯ 1

04.35 X/ф «Снег на голову». (16+).
06.10 X/ф «Новогодняя жена». (16+).

НТВ

04.55 Т/с «Горюнов». (16+).
08.00 «Сегодня».
08.20 У нас выигрывают! (12+).

ДОМАШНИЙ

06.30 Мелодрама «Молодая жена». (16+).
08.00 Комедия «За бортом». (16+).

ТВ-ЦЕНТР

04.35 X/ф «Неподдающиеся». (6+).
05.30 «Москва резиновая». (16+).

ЗВЕЗДА

06.00 X/ф «Курьер». (12+).
07.25 X/ф «Правда лейтенанта Климова». (12+).

КУЛЬТУРА 2-8-ЯНВАРДАЛДИ

ИСЛЕН
06.30 М/ф «В лесу родилась елочка»
07.10 X/ф «Счастливей рейс».
08.30 «Пешком...» Москва поющая.

АРБЕ

06.30 М/ф «Трое из Простоквашино», «Каникулы в Простоквашино», «Зима в Простоквашино».

ХЕМИС

06.30 М/ф «Малыш и Карлсон», «Карлсон вернулся».

ЖУМЬЯ

06.30 М/ф «Загадочная планета».
07.10 X/ф «Сказание о земле Сибирской».

КИШ

06.30 М/ф «В некотором царстве...»
07.10 X/ф «Сердца четырех».
08.40 Легенды мирового кино.

ГЬЯД

06.30 X/ф «Демидовы».
09.05 «Пешком...» Москва рождественская.

РАДИО

ИСЛЕН
11.10. Вести «Дагестан»
11.30. Радиоспектакль
САЛАСА
11.10. Вести «Дагестан»
11.30. «Актуально».

Программа гьазурайди - Насима ВЕЛИБЕГОВА

Дин

Къуръандай ва гъадисрай къачунвай дубаяр

Гъазурайди - Ямин МЕГЪАМЕДОВ, диндин алим

(Эвел - 16, 18-19, 26, 32, 38-39, 44-нумрайра)

Кпунин саламдин гуьгъунай келдай дубаяр

Астагъфируллагъ, Астагъфируллагъ, Астагъфируллагъ. Аллагъумма Анта ссалам ва минка ссалам табаракта я зал жалали валь икрам.

Астагъфируллагъ (тлалабзава Аллагъдивай гъил къачун) (3 сефер). Я Аллагъ, Вун я Саламатди (Вун михи я: нухсанрайкай, синихрайкай, рехнейрайкай...), са Ви патай я саламатвал, лап берекатлу я Вун (вине я ва азим я), чехивилин ва захавилин Сагъиб (Зуль-Жалал вал-Икрам) (Муслим).

Ла илагъа иллаллагъу вахдагъу ла шарика лагъу, лагъуль муьку ва лагъуль хламду вагъува гъала кулли шайъин къадир, аллагъумма ла манигла пима азлтайта вала музлтия пима маналта вала янфагъу заль жадди минкаль жадду.

Авач илагъи (ибадат авуниз лайихлу тир) Аллагъдилай гъейри, Ам тек я, авач Адаз маса шерик, са Адаз талукъ я гъакимвал (гъукум пачагъвал) ва гъямд (шукур). Ам гъар са шейинал къудратлу я. Я Аллагъ, са касдивайни магърум ийиз жедач Вуна гайиди ва са касдивайни гуз жедач Вуна магърум авурди. Менфятсуз жедач мал-деветдин сагъиб анжах Ви деветдилай гъейри. (Бухарий).

Ла илагъа иллаллагъу вахдагъу ла шарика лагъу, лагъуль муьку ва лагъуль хламду ва гъува гъала кулли шайъин къадир, ла хлава вала къувата илла биллагъи ла илагъа илла лагъу вала нагъбуду илла ийгагъу лагъу ннигмату ва лагъул фазлу ва лагъу ссана-

уль хласан, ла илагъа иллаллагъу мухлисина лагъуддина валав каригъаль кафирун.

Авач илагъи (ибадатдиз лайихлу тир) Аллагъдилай гъейри, сад я Ам, авач Адаз шерик, са Адаз талукъ я гъукум (пачагъвал), са Гъадаз талукъ я вири гъямд. Ам - гъар са шейинал (вири кра-рал) къудратлу я. Авач (садазни са кар ийидай) такъат ва къуват, анжах Аллагъдин патай я (къуватар), авач илагъи (ибадатдиз лайихлу тир) Аллагъдилай гъейри, са Адаз чна ибадатзава, са Адаз талукъ я няметар, Адаз талукъ я зурба регъимар, Адаз талукъ я хъсан тарифар. Авач илагъи (ибадатдиз лайихлу тир) Аллагъдилай гъейри, (рикдин) сидкидай михиз (чна) Адаз дин талукъарнава, кафирриз а кар таклан ятлани (Муслим).

Субхланаллагъ (33); Алхамдуллилагъ (33) Аллагъу Акбар (33). Ла илагъа иллаллагъу вахдагъу ла шарика лагъу лагъуль муьку ва лагъуль хламду ва гъува гъала кулли шайъин къадир.

“Субгъаналлагъ” (пак я Аллагъ) - (33 сефер), “Альгъамду лиллагъ” (гъямд хъуй Аллагъдиз) - (33 сефер), “Аллагъу акбар” (Аллагъ члехи я) - (33 сефер). Авач илагъи (ибадатдиз лайихлу тир) Аллагъдилай гъейри, сад я Ам, авач Адаз шерик, са Адаз талукъ я гъукум (пачагъвал), са Адаз талукъ я вири гъямд, Ам - гъар са шейинал (вири кра-рал) къудратлу я. (Муслим).

Гъар (ферз) кпунин гуьгъунай и сураяр келдун лазим я

Бисмиллягъи ррахимани ррахим. Къуль гъуваллагъу ахлад, Аллагъу ссалам, Лам ялид ва лам юлад, Валам якуллагъу куфуван ахлад.

(КъатI ама)

КпIарин вахтар (Махачкъалада)

Январь						
Югъ	Экуьнин	Рагъэкъечдай вахт	Нисинин	Рагъдандин	Нянин (Гъетрен)	Месин
1	05:42	07:19	11:58	14:09	16:31	17:51
2	05:42	07:19	11:58	14:10	16:31	17:52
3	05:42	07:19	11:59	14:11	16:32	17:53
4	05:42	07:19	11:59	14:12	16:33	17:53
5	05:42	07:19	12:00	14:13	16:34	17:54
6	05:42	07:19	12:00	14:13	16:35	17:55
7	05:42	07:18	12:01	14:14	16:36	17:56
8	05:42	07:18	12:01	14:15	16:37	17:57
9	05:42	07:18	12:02	14:16	16:38	17:58
10	05:42	07:18	12:02	14:17	16:39	17:59
11	05:42	07:17	12:02	14:18	16:41	18:00
12	05:41	07:17	12:03	14:19	16:42	18:01
13	05:41	07:17	12:03	14:20	16:43	18:02
14	05:41	07:16	12:04	14:21	16:44	18:03
15	05:41	07:16	12:04	14:22	16:45	18:04
16	05:40	07:15	12:04	14:23	16:46	18:05
17	05:40	07:15	12:05	14:24	16:48	18:06
18	05:40	07:14	12:05	14:25	16:49	18:07
19	05:39	07:14	12:05	14:26	16:50	18:08
20	05:39	07:13	12:05	14:27	16:51	18:09
21	05:38	07:12	12:06	14:28	16:53	18:10
22	05:38	07:12	12:06	14:30	16:54	18:11
23	05:37	07:11	12:06	14:31	16:55	18:13
24	05:36	07:10	12:07	14:32	16:56	18:14
25	05:36	07:09	12:07	14:33	16:58	18:15
26	05:35	07:08	12:07	14:34	16:59	18:16
27	05:34	07:08	12:07	14:35	17:00	18:17
28	05:34	07:07	12:07	14:36	17:02	18:18
29	05:33	07:06	12:08	14:37	17:03	18:19
30	05:32	07:05	12:08	14:38	17:04	18:21
31	05:31	07:04	12:08	14:39	17:06	18:22

Диндин месэлайриз талукъ суалар пайда хъайитIа, ватцапдин 8-989-653-42-35 нумрадиз кхъихъ.

Спорт

Вилик члехи месэлаяр квал

ПРЕСС-КОНФЕРЕНЦИЯ

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Алатай гъафтеда Махачкъалада, “Даг-правда” газетдин редакцияда, Дагъустандин физический культурадин ва спортдин рекъий министр Сажид Сажидова журналистрихъ галаз пресс-конференция къиле тухвана. Алатзавай йисан нетижаяр къадайла, министрди карантин, сергъятламышунар, санкцияр себеб яз, бязи акъажунра чи спортсменривай иштиракиз хъанчтлани, уьлкведин, гъакни международ-

школайрин материально-технический база хъсанаруниз артух фикир гузва. “Спорт-уьмуьрдин норма” федеральный проектдин сергъятра аваз Дагъустанда спортдин 32 имарат эцигна ва ишлемишиз вахкана. Алай вахтунда Дербентда, Терекли-Мектебда (Ногъай район), Эндирейда (Хасавюрт район) еке заларни галаз физкультурадинни сагъламвал мягъкемардай комплексар эцигна акъалтIарзава.

С. Сажидов меркезда Елена Исинбаевадин тIварунихъ галай стадиондал къиле тухузвай цийикIа тукIуьр хъувунин кIвалахрайкайни рахана. Малум хъайивал, Ма-

хачкъаладин футболдин “Динамо” клубди (хъуьтIуьз ял ягъайдалай къулухъ) кIвалин къугъунар ина къиле тухудайвал я. ИкI, ина газон чими ийидайвал тукIуьрнава, трибунадин кIанник квай чкайра ремонтар къиле тухузва.

Журналистри министрдивай Каспийскда кардик квай “Труд” стадиондин, Махачкъалада жуьмя мискиндин патав эцигзавай спортдин имаратдин къадаркъисметдикайни хабарар къуна. Сажид Сажидован гафаралди, “Труд” стадион Каспийскдин агъалийривай ял ягъиз жедай къулай кчадиз элкъуьрун патал алай вахтунда цийикIа тукIуьр хъувунин кIвалахар гъиле къунва. Меркездин “долгостройдиз” талукъ яз хъсан хабарар тIимил аватлани, 2023-2027-йисара хейлин кIвалахар тамарда.

Сажид Сажидова министрстводи, акъалтзавай несилдиз руьгъдинни ахлакъдин тербия гунал гъалтайла, еке кIвалах тухузвайди ва и кар инлай къулухъни давамардайди къейдна. Наркомания, терроризм ва экстремизм хътин чIуру завалрайкай хуьн патал, машгъур спортсменарни желб авуналди, министрстводин къулугъчийар Дагъустандин вири спортшколайриз, лагерриз, гъакни чи чемпионар Дагъустандин диаспораяр яшамаш жезвай Россиядин гъар са пилез мугъман хъайиди райжна.

“Лезги газетда” диндин пак кхъинар жезва. Гъавиллай ам чиркин чкайрал гадарун къадагъа я.

ный кесерлу са жерге майданра хъсан нетижаяр къазанмишиз алакъайди къейдна. Къилди къачуртIа, 2022-йисуз чи спортсменривай 2000-дав агакъна медалар (абурукай 600 - къизилдинбуьр) къазанмишиз алакъайди райжна. Министрди дагъустанвийри, UFC -дин чемпионвилдин тIварар къазанмишуналди, дуьньядин спортдин алемда чпикай хабар гайи дуьшуьшарни рикIел хкана, алуькзавай йисуз вилик мадни члехи месэлаяр квайди къейдна... Къилиндини, республикадин агъалийрин члехи пай (са миллионни 550 агъзурдалай виниз, 54,1%) физический культурадал ва спортдал ара датIана машгъул жезва. Абур 3 йисалай 80-дав агакъдалди яшара авайбуьр я.

Сажид Сажидов санлай республикада спортдин рекъий къиле тухузвай кIвалахдал геьгеншдаказ акъвазна. Региондин Къил С.Меликован гуьзчивилик кваз спорт-

Ватанэгълидин агалкъун

MMA

Райсудин НАБИЕВ

И йикъара СтIал Сулейманан райондин Къулан СтIалдал Россиядин Игит Хиликъован тIварунихъ галай юкъван мектебда MMA-дай республикадин дережадин турнир тухвана. Аниз Дербентдай, Хасавюртдай, Мегъарамдхуьрай, Хивдай ва масанрай 15 командадик кваз 100-дав агакъна спортсменар атанвай. КIватI хъанвайбурун вилик райондин администрациядин къил С.Темирханов, образованидин управленидин начальник Гъ.Шихбабаев ва спорткомитетдин регъбер Ч.Абдулмежидов чими келимаяр рахана, эхиримжи вахтара йигин еришралди вилик физвай жуьре тир MMA-дай агалкъунар хъана кIанзавайди лагъана.

Спортсменри циргъина аваз зал тирвал гуььрметдин чарх яна, чпин чкаяр къуна. Ахпа сад-садан гуьгъуьналлаз экъечIиз, гъар са спортсменди вичин алакъунар къалурна.

Зирингвал, вири къуватар эцигна, ийизвай чалишмишвилер фикирда къуналди, аз Курхуьруьн 2-нумрадин юкъван мектебдин 10-классда кIелзавай ИБРАГЪИМОВ Межведилан устадвал къейд ийиз

кIанзава. Вичин хъиз, 58 кг-дин заланвал авай 3 спортсмендихъ галаз ада бгъяс чIугуна, пуд сефердани гъалибвал къазанмишна. 1-чка къур амай спортсменриз хъиз, адазни махсус чIул, диплом ва медаль гана. Межведила тренер Абдурагъманов Камилан гъилик вердишвилер къачузва. Исъята ам члехи акъажунриз гъазур жезва. Къуй агалкъунар хъурай!

Лезги газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:

Дагъустан Республикадин информациядин ва печатдин агентство

367018, Махачкъала, Насрутдинован пр., 1 "а"

КЪБИЛИН РЕДАКТОР
М. И. ИБРАГЪИМОВ

(+78722) 66-00-60

E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

**КЪБИЛИН РЕДАКТОРДИН
ЗАМЕСТИТЕЛЬ**
К. Н. ФЕРЗАЛИЕВ

66-13-55

ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЪ
Ш. Ш. ШИХМУРАДОВ

66-02-81

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н. М. ИБРАГЪИМОВ

66-00-59

ЭКОНОМИКАДИН
Ж. М. САИДОВА

66-00-63

**КУЛЬТУРАДИН ВА
ЛИТЕРАТУРАДИН**
М. А. ЖАЛИЛОВ

66-00-64

ЯШАЙШИДИН ВА ЧАРАРИН
Р. С. РАМАЛДАНОВА

66-00-57

БУХГАЛТЕРИЯ

66-00-62

КАССА

66-00-56

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР
М. МАГЪАМДАЛИЕВА

ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ
Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР
Ш. ГЪАЖИМИРЗОЕВ

Газет йиса 52 сеферда акъатзава
Газет алакъадин, информационный технологи-
рин ва массовый коммуникацирин хиле
гуъзчивал авунин рекъай Федеральний къул-
лугъдин Дагъустан Республикада авай Управ-
лениди 2019-йисан 22-апрелдиз регистра-
ция авуна.

Регистрациядин нумра ПИ № ТУ 05-00420
Макъалар редакцияди туьклуб хъийизва.
Макъалайриз рецензия гузвач ва абур эл-
къвена вахузвач. Редакциядинни макъалай-
рин авторрин фикрар сад тахун мумкин я.
Газетда чап авун патал теклифнавай матери-
алра гъанвай делирдин дуъзилдин ва керчек-
вилдин патлахъай жавабдарвал авторрин чпин
хиве гъатзава.

**РЕДАКЦИЯДИН ВА
ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:**

367018, Махачкъала, Насрутдинован
проспект, 1 "а". Печатдин къвал

ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:

Йисан - ПП200

Зур йисан - ПП171

Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00

Чап ийиз вахкана - 16.00

Газет "Издательство" "Лотос"
ООО-дин типографияда чапна.

367000, Махачкъала,
Пушкинан куьче, 6.

Тираж 6349

Илишандик квай материалар
гъакъидихъ чапзавайбуру я.

Икъван яшар хъанвайбуру къелрай

НАШИ РЕКВИЗИТЫ:

ГБУ "Редакция республиканской газеты
"Лезги газет"

УФК по РД
Отделение - НБ РД г.Махачкала

БИК - 048209001

ИНН - 0561051314/КПП - 057101001

Р/Сч - 40601810100001000001

Л/Сч - 20036 Ш60090

Аялриз - сувар

Къагъриман ИБРАГЪИМОВ

Цийи йисан вилик Дербентдин администрациядин образовани-
дин управлениди шегъердин мектебра къелзавай етим аял-
риз "Дубай" ресторанда мергъа-
матлувилдин мярекат тешкилна-
вай. Ана Дербент шегъердин
къил Рустамбег Пирмегъамедо-
ва, собранидин депутатар тир
Нариман Мусаева, Ровшан
Омарова, къвачин къапарин
"IERDI" компаниядин директор
Жамидин Гъасанова ва масабур-
у иштиракна.

"Къенин мярекатдик къил ку-
тунвай къвалахдин рекъай зи
юлдашриз, депутатриз, образо-
ванидин управленидин векил-

риз, мектебрин директорриз, во-
лонтерриз сагърай лугъуз къанза-
ва. Алукъзавай Цийи йисуз за
квез мурадриз агакъун алхиш-
зава", - лагъана Р.Пирмегъаме-
дова, мярекатдал рахадайла.

Къилел диде-буба аламачир
аялриз сувар тебрик авурбурун
арада гъакъни шегъердин депу-
татрин собранидин председа-
тель Гъасан Мирзоев, образова-
нидин управленидин начальник
Чимназ Алиева ва масабур авай.

Тебрикрихъ галаз санал мя-
рекатдиз эвернавай вири аялриз
суварин савкъатар (чими партла-
лар, къвачин къапар ва ширин-
лухар) гана.

Эхирдай шегъердин яратми-
шунрин мектебра чирвилер къа-
чузвай аялри вижевай концерт-
ни гана.

Йигин камаралди

С-А.СУЛЕЙМАНОВ

Неинки са Докъузпара район-
дин, гъакъ Европадани виридалайни
къакъанда авай Къуруш-
рин хуьре алай вахтунда цаяр
къуникай хуьдай ва къутармиш-
дай (пожарно-спасательный)
часть эцигунин къвалахар йигин
еришралди кыле физва. Къва-
лахдив эгечнавай 4 вацран вах-
тунда 110 метрдин яргивал алай
цал члугуна, машинар акъвазар-
дай гаражар, рабочийрин къвалер
эцигнава. Мукъвара къавар туь-
клубрунин къвалахрив эгечлун
пландик ква.

Гъавадин мекъивилизни килиг-
тавуна, кыле Бейбутов Намик
аваз, эцигунардайбурун бри-
гадади гъакъисагъвилелди зегъ-
мет члугвазва. Вичин къвалахдал
рик алай экскаваторщик Агъар-
заев Агъаризадин, КамАЗ-миксер
гвай Омаров Рамазанан, цлар
эцигдай устлар Расулов Мурад-
нан тварар къаз жеда. Рабочий-
ри - А.Агъмедова, М.Женетова,
Р.Султанова, З.Женетова, В.Ше-
киева гъакъисагъвилелди зегъ-
мет члугвазва. Эцигунар патал
материалралди таъминарунин
карда камазистар тир Агъамура-
дов Султанмурада, Къафланов
Атлуди, Келбиханов Мегъамед-

керима гъар са рейс вахтунда
агакъарзава. Объектдин пару члугу-
нин къвалахар Къурушдилай
тир устларри - Азаев Азая, Салма-
нов Сулеймана, фялейри - Ба-
гъиров Намика, Гъажиев Кагъри-
мана, Эскеров Абила гъакъисагъ-
вилелди къилиз акъудзава. Къва-
лахрал прораб Шерифа, Гъа-
жиев Сарухана, Мухтаров Расу-
ла гуъзчивал тухузва. Цаяр къу-
никай хуьдай часть ишлемишиз
вахкун 2023-йисан юкъваралди
акъалтларун пландик ква.

Докъузпара райондин къил Ме-
гъамед Шамилован гафаралди,
сифтедай Къурушдал цаяр къу-
никай хуьдай часть эцигун план-

дик квай. Амма туризм ва альпи-
низм вилик фин, хуьруьз турист-
тар ахмиш хъун фикирда къунал-
ди, планар дегишарна (вертолетдин
майданин галаз пожарно-спасательный
подразделение арадал гъунин къарар
къабулна).
Райондин центрадывай 26
км-дин ярга авай Къурушрин
хуьр патал цаяр къуникай хуь-
дай ва къутармишдай часть эци-
гун лап важиблу я, гъикъ хъи, дагъ-
дин рекъай аниз хъаж хъун патал
са сятинилайни артух вахт лазим
къевезва. М.Шамилован сугъбет-
дай мадни малум хъайивал, и
частуна 22 касди къвалахда, абур-
ни чкадин агъалийрикай хъяда.

Суалар ва жавабар

Рамазан ВЕЛИБЕГОВ

"Ватанперес"

- Буба, "ватанперес" гафунин мана вуч я ва ам гъихътин инсан-
диз лугъуда?

- Бубадин, и гафунихъ лап дерин мана ава. Хайи чил, гъвечли
макан, члехи уьлкве - Ватан рикин сидкъидай клани, ана яшамиш
жезвай, герек атайтла, ам ва халкъ патал чпин чанарни гудай къегъал
инсанриз ватанпересар лугъуда.

Ватан, диде, хайи члал виридалайни багъа, гуьрчег, гафар я. Чна
абур гъамишанда пайдахар хъиз вине къуна, вилерин нинияр хъиз
хвена кланда.

"Адалат", "адалатсуз"

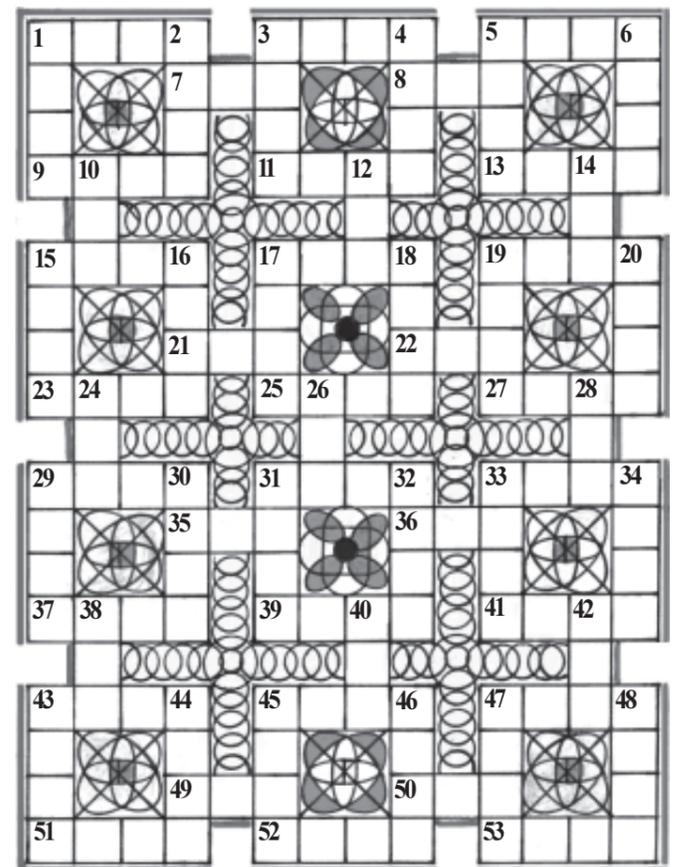
- Буба, адалатдинни адалатсузвилдин арада гъихътин рафтар-
вал ава ва абур низ хас я?

- Бубадин, а гафар чи члала лап дегъ заманайрилай инихъ авай-
бур я. "Адалат", "адалатлу", "адалатлувилелди" гафар чпи ийизвай
гъар са кар къанунар, шариатдин истемешунар вилив хвена кыле
тухузвай, чебни къанунриз муьтлубъгъ яз намуслувилелди яшамиш
жезвай инсанриз хас я.

"Адалатсуз", "адалатсузвал", "адалатсузвилелди" гафар ягъ-
намус, къанун-къайда, дин-шариат квадарна, нефсер, руфун вилик
кутуна, акатайвал уьмуьр тухузвай башибузукъриз лугъуда.

Кроссворд

Туьклубрайди - Салигъ ИБРАГЪИМОВ

ДУЪЗ ЦАРАРА: 1. Туплун яцувал авай тарцин хел. 3. Куьмек.
5. ... Мегъамед. 7. Яшлу инсандин лаш. 8. Нефес къачудай орган.
9. Дуъзвал, керчеквал. 11. Къарпуз. 13. Сагъиб. 15. Какадин, клерец-
дин... 17. Хъицикъдин баплах. 19. Дуъз тушир. 21. Къакъан мурыз.
22. Диде. 23. Гъуьруьз яд яна, ишиндай зат. 25. "Тегъенг" гафунин
синоним. 27. Куьгъне. 29. Тагъсир. 31. Цицлера ийидай хуьрек.
33. Устлар. 35. Зурба. 36. Къугъдин... 37. Лакрин газет. 39. Диде-буба
авачирди. 41. Ругъвал. 43. Хъел. 45. "Эвел" гафунин антоним.
47. Далдам. 49. Италиядин меркез. 50. Хиперин ял ядай чка. 51.
Къвалин къуш. 52. Рушан гъуьл. 53. Чакв.

ТИК ЦАРАРА: 1. Ничхирри, гъашаратри эгъуьндай чка. 2. Россия-
дин машинрин марка. 3. "Къвал" гафунин синоним. 4. Махачкъаладин
футболдин клуб. 5. Куьруь (антоним). 6. Члем. 10. Са ранг. 12. Пар
члугвадай гъайван. 14. Масабурукай чуьнуьхнавай фикир, мурад. 15.
Зирзибилар къватлдай чка. 16. Табасаран райондин са хуьр. 17. Къа-
пар ийидай чеб. 18. Гъафтедин са юг. 19. Зурба. 20. Чуьнуьхунар-
дай тахсиркар. 24. Бубайрилай амуькнавай мал - шей. 26. Хайи чка
(ватан). 28. Гъуьруьн паларикай малариз чрадай фу. 29. Чапла (ан-
тоним). 30. Ранг. 31. Кеспи. 32. Эркек инсан. 33. Гъукуматдин къарар.
34. Гъевес. 38. Къушарин десте. 40. Дамарра авай яру жими зат. 42.
Ислягъвилдин къуш. 43. Ростовдин областдин са шегъер. 44. Чуьлдин
гъайванар тфенгдай ядай мярекат. 45. Истивут. 46. Лезгийрин алцум-
дай къадар, уьлчме. 47. Дяведин машин. 48. Пачагъ ацуькдай чка.

"ЛГ"-дин 51-нумрадиз акъатай кроссворддин жавабар:
СЯТИНИН АКЪРАЕБАР ФИЗВАЙ ПАТАХЪ: 1. "Штул". 2. Цлахъ. 3. Афар.
4. Ишигъ. 5. Учир. 6. Эхир.
АКСИ ПАТАХЪ: 1. Шаир. 2. Цмур. 3. Ашар. 4. Иран. 5. Удин. 6. Эмир.